

Viljan att förbättra samhället förenar

Upplevelsen av arbetet och synen
på samhället bland medlemmar
respektive ickemedlemmar i facket

David Eklind Kloo

Viljan att förbättra samhället förenar
– Upplevelsen av arbetet och synen på samhället bland medlemmar
respektive ickemedlemmar i facket

© Arena Idé, Stockholm, mars 2021

Författare: David Eklind Kloo

Redaktör: German Bender, Arena Idé

Foto omslag: Shane Rounce, Unsplash.com

<https://unsplash.com/photos/DNkoNXQt3c>

Rapporten kan laddas ner från www.arenaide.se/rapport

**David Eklind Kloo
(författare)**

har under ett års tid arbetat med projektet Arbetets mening på tankesmedjan Arena Idé. Projektet drivs av Arena Idé och Handelsanställdas förbund, där han nu arbetar som utredare.

German Bender (redaktör)

är utredningschef på Arena Idé och tidigare utredare på TCO och talskrivare på LO.

1. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER.....	5
SLUTSATSER FÖR FACKET.....	6
2. INLEDNING	8
2.1. METOD, URVAL OCH ENKÄTFRÅGOR	8
3. VILKA ÄR MED RESPEKTIVE INTE MED I FACKET?	11
4. VÅR UNDERSÖKNING.....	13
4.1. ARBETARES UPPLEVELSE AV ARBETET.....	13
4.2. TJÄNSTEMÄNS UPPLEVELSE AV ARBETET	19
4.3. ARBETARES SYN PÅ SAMHÄLLET	24
4.4. TJÄNSTEMÄNS SYN PÅ SAMHÄLLET.....	30
5. PARTISYMPATIER	36
5.1. PARTISYMPATIER BLAND ARBETARE.....	36
5.2. PARTISYMPATIER BLAND TJÄNSTEMÄN	39
5.3. PARTISYMPATIER BLAND HÖGRE TJÄNSTEMÄN.....	40
6. INTERNATIONELLA STUDIER AV FACKLIGT ORGANISERADE OCH OORGANISERADE.....	43
REFERENSER.....	47
APPENDIX - SAMTLIGA TABELLER	48
ARBETARES UPPLEVELSE AV ARBETET.....	48
TJÄNSTEMÄNS UPPLEVELSE AV ARBETET	52
ARBETARES SYN PÅ SAMHÄLLET.....	56
TJÄNSTEMÄNS SYN PÅ SAMHÄLLET	61
PARTISYMPATIER ARBETARE	66
PARTISYMPATIER TJÄNSTEMÄN.....	67
PARTISYMPATIER HÖGRE TJÄNSTEMÄN	68

1. Sammanfattning och slutsatser

I denna rapport har vi med hjälp av en enkät till drygt 2 000 yrkesarbetande undersökt hur fackligt organiserade, respektive oorganiserade, svarat på frågor om sin arbetssituation samt frågor om hur man ser på samhället.

Vi har jämfört medlemmar i LO-förbunden med arbetare som inte är med i facket, samt medlemmar i TCO- och Saco-förbunden med tjänstemän som inte är med i facket.¹ Vi har sett att arbetare som inte är med i facket har mer repetitiva arbeten, mer sällan ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete och i större utsträckning har för enkla arbetsuppgifter och för lite att göra på jobbet. Å andra sidan är de något underrepresenterade i den grupp som oftast måste utföra arbetsuppgifter bara för att någon bestämt det, trots att de egentligen inte behövs.

Mot denna bakgrund ter det sig något överraskande att ickemedlemmarna har en mer positiv upplevelse av arbetets påverkan på livskvaliteten. Detta förklaras främst av att de ickemedlemmar som har ett gott arbetsinnehåll har en mer positiv helhetsupplevelse av arbetet än de medlemmar som har ett gott arbetsinnehåll. Även de ickemedlemmar som anser sig ha för enkla arbetsuppgifter, de som ofta måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs, samt de som upplever att det inte är så att alla anställda kan vara med och påverka demokratiskt på deras arbetsplats, är mer nöjda med arbetet än de medlemmar som har jämförbart arbetsinnehåll. Bland dem som uppger att de inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete och dem som inte upplever att deras arbete bidrar till att göra världen bättre, svarar dock ickemedlemmarna att arbetet har en sämre påverkan på livskvaliteten än medlemmarna svarar.

Bland tjänstemännen är det mer ovanligt att ickemedlemmar upplever att arbetet bidrar till att göra världen bättre. I övrigt finns inga större skillnader i hur man upplever sitt arbete. Inte heller i frågan om hur arbetet påverkar livskvaliteten avviker ickemedlemmarna från dem som är med i facket, bland tjänstemännen. En trolig förklaring till detta är att de tjänstemän som inte är med i facket inte, till skillnad från bland arbetare, är samlade i några specifika branscher. Därför skiljer sig deras arbetssituation inte så mycket från medlemmarnas.

¹ Detta är en naturlig indelning givet den fackliga strukturen i Sverige och ger mer tillförlitliga siffror utifrån våra data, men man måste minnas att enskilda förbund kan avvika från det övergripande mönstret för den centralorganisation förbundet tillhör. Mer detaljerade undersökningar görs rimligen bäst av respektive förbund.

Vad gäller synen på samhället är mönstret det motsatta: här är det bland arbetare som fackligt organiserade och oorganiserade inte skiljer sig särskilt mycket åt, medan ickemedlemmar på tjänstemannasidan har en mörkare syn på samhället än TCO- och Sacoförbundens medlemmar. Tjänstemän som inte är med i facket känner sig mindre delaktiga i samhällets utveckling, tycker i mindre utsträckning att Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr och känner sig mindre lyssnade på av makthavare än de som är med i facket. De har också lägre tilltro till att de får den hjälp de behöver av samhället vid arbetslöshet eller sjukdom. Det senare kan dock eventuellt förklaras av att de fackliga medlemmarna bland tjänstemännen har ett bättre inkomstskydd vid arbetslöshet i kraft av sitt medlemskap.

Slutsatser för facket

Resultaten av denna undersökning ger facken kunskaper som kan bidra till att stärka deras arbete med att göra sig relevanta för dem som i dag inte är medlemmar. En stor tillgång i detta arbete är det faktum att många av dem som inte är med i facket är beredda att

*Många av dem
som inte är
med i facket är
beredda att
engagera sig
för att
förbättra
samhället.*

engagera sig för att förbättra samhället, och att vara medlemmar i en förening. Nu är det upp till facken att visa att ett fackligt medlemskap och engagemang är ett effektivt sätt att förbättra både sin egen tillvaro och det samhälle vi alla är en del av.

Tjänstemannafacken behöver inte lyfta några andra aspekter av arbetet gentemot ickemedlemmar än gentemot medlemmar. Förutom på en punkt – ickemedlemmarna upplever i betydligt större utsträckning att deras arbete inte bidrar till att göra världen bättre.

LO-förbunden behöver å sin sida beakta de skillnader i upplevelsen av arbetet som finns mellan medlemmar och ickemedlemmar. De som inte är med i facket har mer monotona jobb. Dock har LO-förbunden inget att vinna på att gentemot ickemedlemmar beskriva arbetet som något som försämrar livet – ickemedlemmarna svarar att arbetet har en bättre påverkan på livskvaliteten än medlemmarna svarar.

Bland tjänstemän har ickemedlemmarna en mörkare syn på hur samhället fungerar. Att de mer sällan känner sig lyssnade på och delaktiga i samhällets utveckling är viktigt att minnas när man försöker intressera dem för fackligt medlemskap. Här finns ett missnöje med hur samhället fungerar, och en vilja att engagera sig

för att förändra samhället. Detta ger tjänstemannaförbunden ett handlingsutrymme.

Avslutningsvis är det angeläget att fortsätta undersöka hur människor upplever innehållet i sitt arbete, och hur detta förhåller sig till hur man ser på samhället. Facken kan inte bara engagera sig i de yttre drivkrafterna för arbete, som lön, anställningstrygghet och övriga anställningsvillkor. De inre drivkrafterna – att arbetet upplevs som meningsfullt, stimulerande och utvecklande – är nog så viktiga för individen. Då måste de också vara viktiga för facket.

2. Inledning

Vilka är det som är med i facket, och vilka är det inte? Den fackliga organisationsgraden i Sverige är mycket hög internationellt sett, men har under en längre tid sjunkit. Utvecklingen ser ut att ha planat ut strax före coronapandemins utbrott, och sedan vänt uppåt.² I rådande läge är det mycket svårt att göra någon trovärdig framtidsprognos. Hur som helst måste man konstatera att nästan en tredjedel av löntagarna står utanför facket. Det gör det viktigt att reda ut vad som skiljer dem som inte är med i facket från dem som är med.

Avseende demografiska faktorer, som ålder, kön, bostadsort och utbildning, vet vi väl vilka som inte är med i facket. Likaså vet vi vilka yrken och vilka anställningsformer de har. Huruvida arbetsuppgifterna, och hur man upplever dessa arbetsuppgifter, skiljer sig åt mellan fackligt organiserade och ickemedlemmar vet vi dock mindre om. Och hur är det med synen på samhället och ens plats i detsamma, finns några skillnader där?

Vi har gjort en stor enkätundersökning med hjälp av Novus. Drygt 2 000 yrkesarbetande svarade strax innan coronapandemins utbrott på frågor om sitt arbete och sin syn på samhället. Undersökningen visar att de som har ett bristande arbetsinnehåll har en mörkare syn på samhället, vilket utförligt redovisats i en tidigare rapport från Arena Idé, *Hur har du det på jobbet? Arbetets mening, tilltron till demokratin och sambandet däremellan*³. Nu använder vi samma undersökning som i den rapporten, men bryter ned frågorna på ett annat sätt. Syftet är att jämföra hur de som är med i facket respektive de som inte är med i facket svarat på enkätens frågor. De fackligt organiserade är uppdelade efter facklig centralorganisation. De oorganiserade är uppdelade på arbetare och tjänstemän.

2.1. Metod, urval och enkätfrågor

Hösten 2019 formulerades en enkät av Arena Idé, med hjälp av undersökningsföretaget Novus. Undersökningen låg ute i fält 3 till 19 december 2019. 2 021 av 3 700 svarade på enkäten. Det ger en svarsfrekvens på 54,6 procent, vilket Novus bedömer som bra.

² Bender, German och Kjellberg, Anders (2020). ”Prognosen för facket är positiv oavsett corona”. *Arbetet*, 29 april. <https://arbetet.se/2020/04/29/prognosen-for-facket-ar-positiv-oavsett-corona/> [läst 2020-11-20]

³ Eklind Kloo, David (2020). *Hur har du det på jobbet? Arbetets mening, tilltron till demokratin och sambandet däremellan*. Stockholm: Arena Idé.

Undersökningen gjordes med hjälp av Novus Sverigepanel. Den har ungefär 40 000 deltagare och är slumpmässigt rekryterad. Ett urval ur panelen fick en inbjudan till undersökningen via e-post.

Enkäten skickades till personer i åldern 18 till 65 år, som vid ett tidigare tillfälle uppgett att de yrkesarbetar. Första frågan gällde just detta – "Yrkesarbetar du?". Till dem som svarade nej ställdes inga fler frågor.

Resultatet har viktats mot SCB:s statistik över den yrkesverksamma befolkningen vad gäller kön och ålder.

277 personer uppgav att de var med i ett LO-förbund, 339 i ett TCO-förbund samt 388 i ett Saco-förbund. 292 av de svarande var arbetare som inte var med i facket, 196 var tjänstemän utan fackligt medlemskap. Det summerar till 1492 personer. Det innebär att drygt 500 av de svarande var antingen egenföretagare utan fackligt medlemskap, medlemmar i ett fack som inte tillhör någon av de tre stora centralorganisationerna eller inte uppgett vilken centralorganisation deras fackförbund tillhör.

I enkäten ställs frågor om hur människor upplever sin arbetssituation. Det är de svarandes subjektiva uppfattning som står i centrum för undersökningen. Huruvida den som till exempel svarat att den ungefär halva arbetstiden upprepar samma arbetsmoment om och om igen faktiskt gör det vet vi inte. Vad vi vet är att hen upplever det så.

I enkäten ställs också frågor om hur man ser på samhället. Viktigt att ha i åtanke när man tar del av de svaren är att frågorna bara ställts till personer som yrkesarbetar. Svaren hade sannolikt sett annorlunda ut om arbetslösa, heltidssjukskrivna och pensionärer funnits med bland de svarande.

Värt att minnas är också att frågorna ställdes innan coronapandemins utbrott. Huruvida värderingen av olika arbetsuppgifter förändrats under krisen kan inte utläsas av undersökningen. Det finns dock ett värde i att frågorna ställts under normala omständigheter, och inte i en tid av akut hotande massarbetslöshet. Arbetets innehåll förtjänar att bedömas för sig, inte endast i förhållande till arbetslöshet.

Facken har fått många nya medlemmar i krisen. Det betyder att en del av dem som inte var medlemmar när undersökningen gjordes är det i dag. Den totala påverkan på den fackliga organisationsgraden bedöms dock inte vara större än att undersökningen än i dag har relevans för hur medlemmar och ickemedlemmar skiljer sig åt.

*Arbetets
innehåll
förtjänar att
bedömas för
sig, inte endast
i förhållande
till arbets-
löshet.*

Frågorna i enkäten har ställts vid ett tillfälle. De ger således en ögonblicksbild och kan, till skillnad från en longitudinell studie, inte säga något om utvecklingstendenser över tid.

Undersökningen bygger på åtta frågor om arbetet:

1. Bortsett från lönen, hur påverkar ditt arbete på det stora hela din livskvalitet?
2. På min arbetsplats kan alla anställda vara med och påverka demokratiskt.
3. En normal arbetsdag upprepar jag samma arbetsmoment om och om igen.
4. Har du för svåra eller för enkla arbetsuppgifter?
5. Hur vanligt är det att du i ditt arbete måste utföra arbetsuppgifter bara för att någon bestämt det, trots att de egentligen inte behövs?
6. Bidrar ditt arbete till att göra världen bättre eller sämre?
7. Genom mitt arbete ingår jag i en gemenskap med andra människor.
8. Jag har för lite att göra på jobbet.

Därutöver finns nio frågor om hur man ser på samhället och sin plats i detsamma:

1. Jag känner mig delaktig i samhällets utveckling.
2. Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr.
3. Jag upplever att jag blir lyssnad på av dem som har makten i vårt samhälle.
4. Jag upplever att människor har respekt för det jag gör och det jag kan.
5. Enligt min mening går det att lita på människor i allmänhet.
6. Jag är aktiv i, eller kan tänka mig att bli aktiv i, en förening.
7. Jag kan tänka mig att på min fritid engagera mig för att förbättra samhället.
8. Jag har gjort, eller kan tänka mig att göra, förändringar i min livsstil för att minska min påverkan på klimatet.
9. Jag litar på att jag får den hjälp jag behöver av samhället om jag exempelvis drabbas av sjukdom eller arbetslöshet.

3. Vilka är med respektive inte med i facket?

Sverige är i internationell jämförelse avvikande genom sin höga fackliga organisationsgrad. Trenden har dock under en längre tid varit sjunkande, även om den för tjänstemännens del (TCO och Saco) planade ut runt 2007. Under 2019 förblev organisationsgraden oförändrad, och under coronapandemin har den stigit.⁴ Huruvida den nedåtgående trenden brutits eller vi bara bevittnar ett tillfälligt uppsving för det fackliga intresset är för tidigt att säga.

Sedan 2008 avviker Sverige också på det sättet att en högre andel av tjänstemännen är med i facket, jämfört med bland arbetare.⁵ Tjänstemän är också mer benägna än arbetare att anse att fackföreningar haft ett positivt inflytande på den svenska arbetsmarknadsmodellens utveckling.⁶

Ju äldre man är, desto större sannolikhet att man är med i facket. Bland arbetare har den fackliga organisationsgraden sjunkit drastiskt mellan 2006 och 2019. Men det har också skett en förändring av sammansättningen av medlemskåren. Från att utrikes och inrikes födda arbetare varit med i facket i samma utsträckning är det nu 13 procentenheter färre i den förra gruppen som är medlemmar. Även bland tjänstemän är organisationsgraden lägre bland utrikes födda, även om skillnaden inte är så stor som bland arbetare. Tillfälligt anställda är i lägre grad fackligt anslutna. Det är också bland dessa organisationsgraden sjunkit mest de senaste 15 åren.⁷

På frågan vilka som inte är med i facket är svaret alltså till stor del unga och utrikes födda arbetare med tillfälliga anställningar. Att unga och utrikes födda mer sällan är med i facket kan antagligen delvis förklaras av en lägre kunskap om fackets roll på svensk arbetsmarknad i dessa grupper. Men till stor del lär det också bero på att dessa är överrepresenterade i den typ av anställningar där det är svårare att övertyga om värdet av fackligt medlemskap.

⁴ Bender, German och Kjellberg, Anders (2020). ”Prognosen för facket är positiv oavsett corona”. *Arbetet*, 29 april. <https://arbetet.se/2020/04/29/prognosen-for-facket-ar-positiv-oavsett-corona/> [läst 2020-11-20]

⁵ Kjellberg, Anders (2020). *Den svenska modellen i en oviss tid. Fack, arbetsgivare och kollektivavtal på en föränderlig arbetsmarknad*. Stockholm: Arena Idé.

⁶ Uppgiften kommer från en YouGov-undersökning från 2019 som refereras i Bergström, Ylva och Bertilsson, Emil (2020). *Unga och facket – klyftor i attityder och kunskaper bland gymnasieelever*. Stockholm: Arena Idé.

⁷ Kjellberg, Anders (2020). *Den svenska modellen i en oviss tid. Fack, arbetsgivare och kollektivavtal på en föränderlig arbetsmarknad*. Stockholm: Arena Idé.

Dessa grupper har dessutom låga och ofta osäkra inkomster, vilket gör den fackliga medlemsavgiften mer betungande än för personer med högre löner och trygga anställningar.

Vidare är det svårare att organisera dem som har tillfälliga anställningar. Likaså dem som, oaktat anställningsform, ser sitt jobb som något tillfälligt, något man gör i väntan på något annat, något man inte identifierar sig med. Båda dessa företeelser är mest utbredda i arbetaryrken i tjänste- och servicesektorn. Därför är det inte överraskande att det är bland arbetare inom hotell- och restaurangbranschen, företagstjänster, övriga privata tjänster och handeln som det är vanligast att stå utanför facket.⁸

⁸ Ibid.

4. Vår undersökning

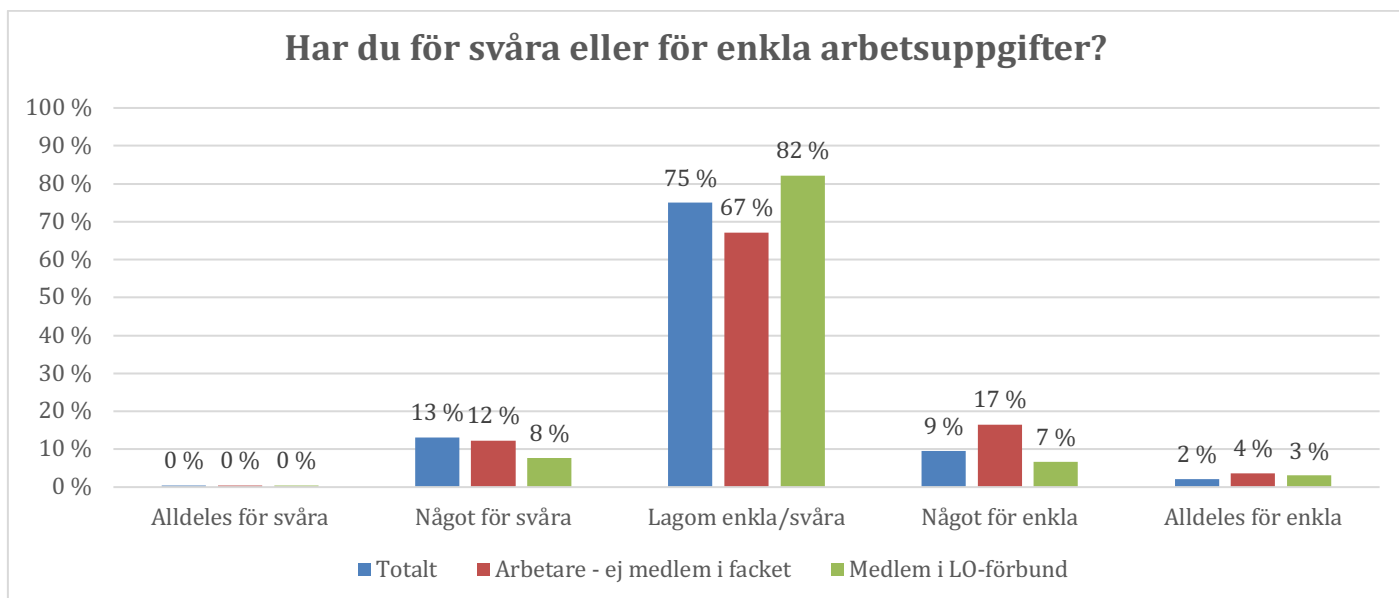
Vi redovisar resultaten av vår undersökning uppdelade på två grupper: arbetare för sig och tjänstemän för sig. Först går vi igenom frågorna som rör arbetets innehåll, och därefter frågorna om hur man ser på samhället.

4.1. Arbetares upplevelse av arbetet

Bland arbetare skiljer sig fackliga medlemmars respektive ickemedlemmars upplevelser åt på vissa punkter, och på andra inte. Där de skiljer sig åt pekar skillnaderna dessutom åt olika håll – ibland förefaller ickemedlemmarna ha ett sämre arbetsinnehåll, andra gånger ett bättre.

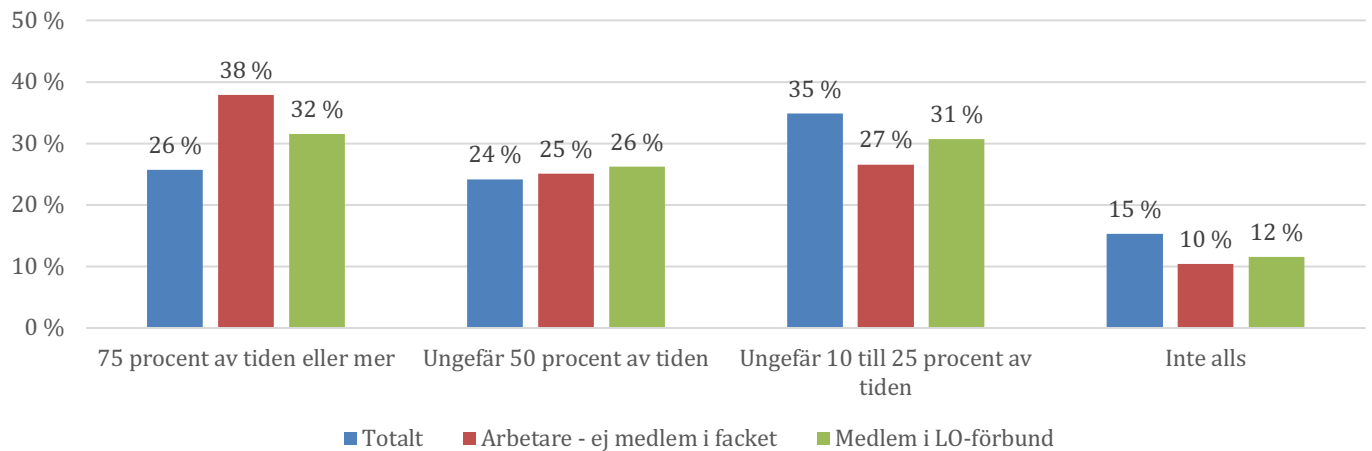
Givet vad vi vet om vilka som inte är med i facket och vad vi vet om villkoren i olika branscher är det rimligt att anta att arbetare som inte är med i facket i större utsträckning har monotona arbeten och arbeten där arbetsgemenskapen är svag.

De flesta såväl medlemmar som ickemedlemmar har lagom svåra arbetsuppgifter. Precis som förväntat har dock arbetare som inte är med i facket oftare jobb där de själva anser att arbetsuppgifterna är *något* för enkla.

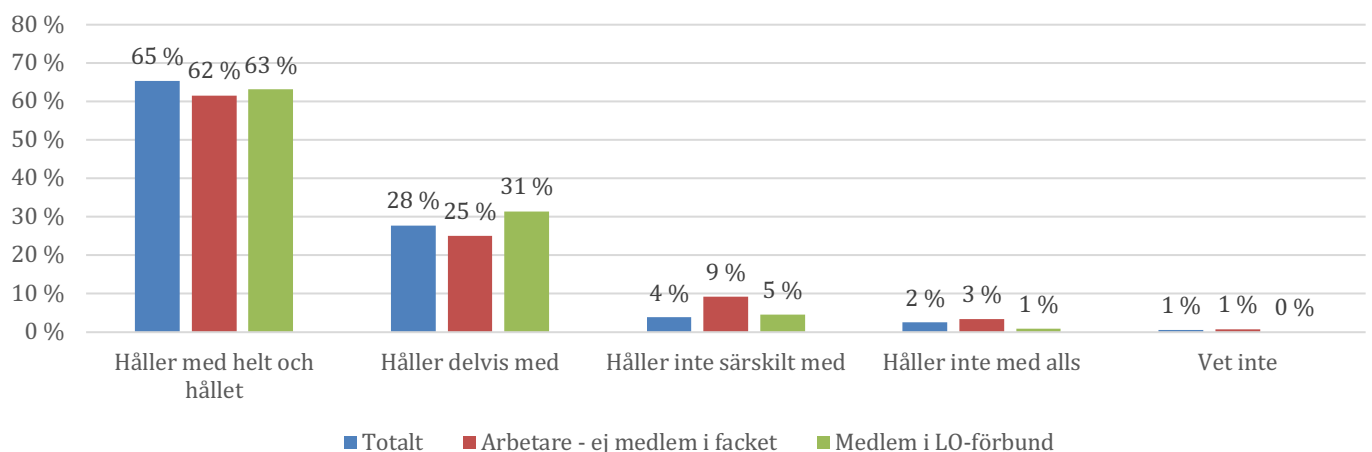
Det är vanligare att arbetare, oaktat om de är medlemmar i facket eller ej, har repetitiva arbeten. Ickemedlemmar är även jämfört med medlemmar något överrepresenterade i gruppen som 75 procent av tiden eller mer upprepar samma arbetsmoment om och om igen.

En normal arbetsdag upprepar jag samma arbetsmoment om och om igen

Frågan om huruvida man upplever sig ingå i en gemenskap med andra genom sitt arbete är den där allra flest svarar positivt. På totalen är det bara 6 procent som svarar negativt. Bland arbetare som inte är med i facket är det dock, om än fortfarande en ganska liten minoritet, betydligt fler – 13 procent⁹. De flesta av dessa svarar att de *inte särskilt* håller med om att de ingår i en gemenskap.

Genom mitt arbete ingår jag i en gemenskap med andra människor

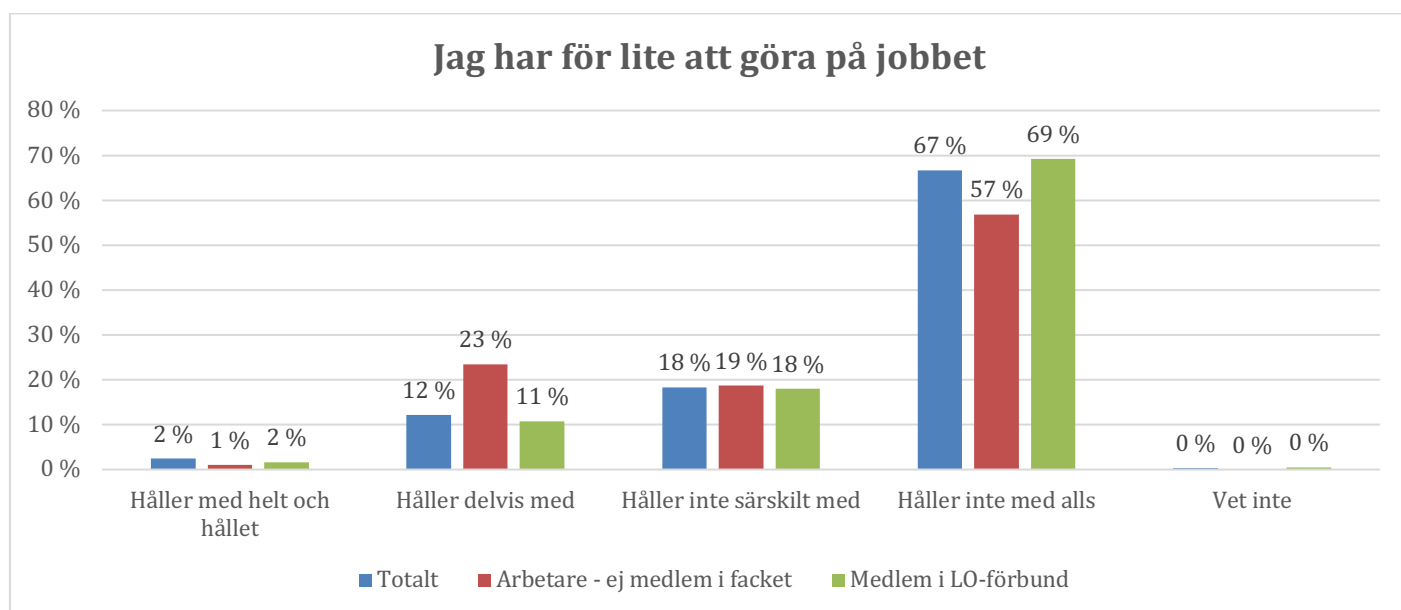

Så långt är resultaten de väntade. Bland arbetare har de som inte är med i facket i större utsträckning monotona arbeten och de är mer ensamma i sitt arbete. I enkäten finns också en fråga om huruvida man har för lite att göra på jobbet. Detta är betydligt

⁹ Att 9 + 3, som är värdena i staplarna, blir 13 – och inte 12 – beror på avrundningen.

vanligare bland yngre. Givet detta är det rimligt att förvänta sig att de som inte är med i facket i större utsträckning har för lite att göra på jobbet.

Så är det också. Precis som i frågan om huruvida man har för svåra eller för enkla arbetsuppgifter så anser de allra flesta inte att de har för lite att göra på jobbet. De allra flesta känner rent av *inte alls* igen sig i en sådan beskrivning. Bland arbetare som inte är med i facket uppger dock var fjärde att de har för lite att göra på jobbet. Även om det är en minoritet så är det en ganska stor andel.

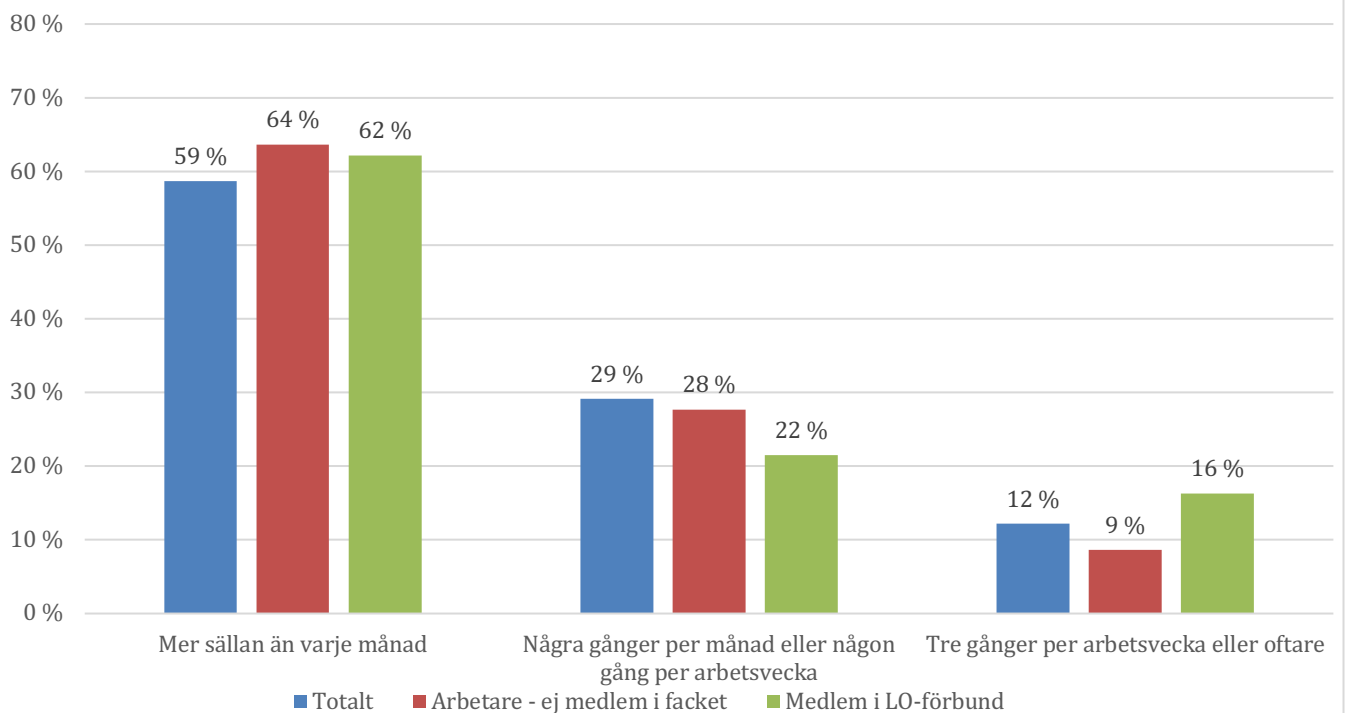
I enkäten har vi också frågat om hur ofta man måste utföra arbetsuppgifter bara för att någon bestämt det, trots att de egentligen inte behövs. Det är fler unga som behöver göra det ofta. Att göra det tre gånger per arbetsvecka eller oftare är vanligare bland offentliganställda. Att däremot göra det några gånger per månad eller någon gång per arbetsvecka är vanligare bland privatanställda.

De som inte är med i facket är yngre än de som är med i facket. Samtidigt är den fackliga organisationsgraden högre i offentlig sektor än i privat sektor. Dessa två faktorer borde här motverka varandra – att ickemedlemmarna är yngre bidrar till att de oftare måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs, medan det faktum att de i större utsträckning är privatanställda bidrar till att de i mindre utsträckning återfinns i den grupp som oftast måste utföra sådana arbetsuppgifter.

Resultaten av undersökningen visar att bland arbetare är det något vanligare att fackligt organiserade måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs tre gånger per

arbetsvecka eller oftare, medan det är något vanligare bland oorganiserade att göra det några gånger per månad eller någon gång per arbetsvecka. Mot bakgrund av resonemanget ovan är detta inte särskilt överraskande.

Hur vanligt är det att du i ditt arbete måste utföra arbetsuppgifter bara för att någon bestämt det, trots att de egentligen inte behövs?

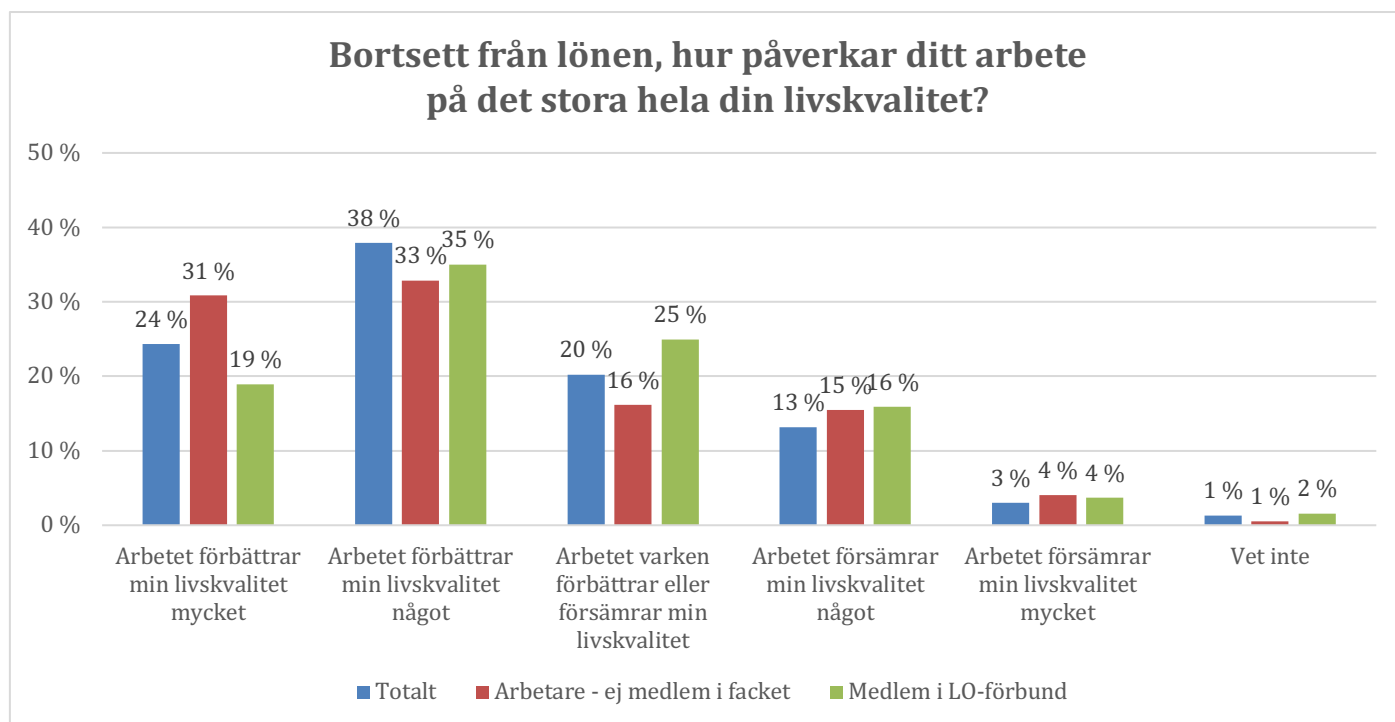

På två av frågorna om hur man har det på jobbet har arbetare som är med i facket och arbetare som inte är med i facket svarat i stort sett likadant (därför redovisas diagrammen i appendix till denna rapport). Den ena är hur man ställer sig till påståendet "På min arbetsplats kan alla anställda vara med och påverka demokratiskt". Branscherna handel, hotell och restaurang, där vi vet att många arbetare som inte är med i facket jobbar, ligger nära genomsnittet i denna fråga, så det ter sig rimligt.

Den andra frågan där det inte finns någon tydlig skillnad mellan fackligt anslutna och övriga arbetare är den om huruvida ens arbete bidrar till att göra världen bättre eller sämre. Att enkätresultaten inte uppvisar skillnader här är svårare att förklara. Handel, hotell och restaurang är de branscher där flest upplever att deras arbete inte bidrar till att göra världen bättre. Och de mellan 30 och 49 år

tycker i något större utsträckning än såväl yngre som äldre att deras arbete gör världen bättre.

Detta för oss vidare till den sista frågan. Givet att ickemedlemmar har enklare, mer monotona arbeten, i lägre utsträckning ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete och oftare har för lite att göra på jobbet ter det sig rimligt att arbetet borde ha en sämre påverkan på deras livskvalitet. Men så är det inte. Tvärtom – det är hela 12 procentenheter fler ickemedlemmar som svarar att arbetet, bortsett från lönen, förbättrar deras livskvalitet mycket. Bland dem som svarar att arbetet försämrar livskvaliteten är det ingen skillnad mellan medlemmar och ickemedlemmar. Det är dock färre ickemedlemmar som tycker att arbetet varken gör livet bättre eller sämre.

Hur hänger detta ihop? Det är vanligare att ickemedlemmar har repetitiva arbeten, för enkla arbetsuppgifter, för lite att göra på jobbet eller inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete. Ändå tycker de i genomsnitt att arbetet har en bättre påverkan på deras livskvalitet.

När vi gräver djupare i siffrorna ser vi att ickemedlemmar som har ett gott arbetsinnehåll (de som sällan upprepar samma arbetsmoment, de som har lagom svåra arbetsuppgifter, de vars arbete bidrar till att göra världen bättre, de som ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete och de som jobbar på arbetsplatser där alla anställda kan vara med och påverka demokratiskt) upplever att arbetet har en mer positiv påverkan på

livskvaliteten än medlemmar som har samma goda arbetsinnehåll gör.

Bland dem som sällan måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs har medlemmar och ickemedlemmar ungefär samma uppfattning om arbetets påverkan på livskvaliteten.

Vad gäller frågan om att ha för lite att göra på jobbet så är det inte självklart vad som ska betraktas som ett tillfredsställande svar. De som *inte alls* håller med om att de har för lite att göra har kanske i själva verket för mycket att göra. I denna grupp är ickemedlemmarna nöjdare med arbetet än medlemmarna. Bland dem som *inte särskilt* håller med syns ingen skillnad mellan medlemmar och ickemedlemmar.

När det kommer till dem som har ett bristande arbetsinnehåll är bilden inte lika tydlig. Bland dem som har för enkla arbetsuppgifter, ofta måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs eller upplever att det inte är så att alla anställda kan vara med och påverka demokratiskt på deras arbetsplats tycker ickemedlemmar att arbetet har en bättre påverkan på livskvaliteten än medlemmar tycker. Bland dem som har för svåra arbetsuppgifter, en stor del av sin arbetstid upprepar samma moment eller har för lite att göra på jobbet påverkar arbetet livskvaliteten på samma sätt för medlemmar som för ickemedlemmar. Och bland dem som inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete eller inte upplever att deras arbete bidrar till att göra världen bättre tycker ickemedlemmarna att arbetet har en sämre påverkan på livskvaliteten än medlemmarna tycker (om än skillnaden inte är särskilt stor avseende dem som tycker att deras arbete inte bidrar till att göra världen bättre).

Att ickemedlemmarna har en mer positiv upplevelse av arbetets påverkan på livskvaliteten beror alltså delvis på att det genomgående är så bland dem som har ett gott arbetsinnehåll (utom bland dem som sällan måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs och bland dem som *inte särskilt* håller med om att de har för lite att göra på jobbet, där det inte är någon skillnad). Kanske förklaras det av att fackligt anslutna har högre förväntningar och ställer högre krav i arbetslivet.

Dessutom är ickemedlemmarna nöjdare bland dem som har för enkla arbetsuppgifter, ofta måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs eller upplever att det inte är så att alla anställda kan vara med och påverka demokratiskt på deras arbetsplats. I den förstnämnda kategorin är ickemedlemmar överrepresenterade. Dock hålls ickemedlemmarnas nöjdhet med arbetet tillbaka av att de oftare upprepar samma arbetsmoment,

har för lite att göra på jobbet och inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete, vilket är förknippat med att arbetet har en sämre påverkan på livskvaliteten. I den sistnämnda kategorin, de som inte ingår i en gemenskap med andra genom sitt arbete, upplever dessutom ickemedlemmarna att arbetet har en sämre påverkan på livskvaliteten än medlemmarna gör.

Kort sagt: ickemedlemmarna med bra arbetsinnehåll är mer nöjda med sitt arbete än medlemmarna med bra arbetsinnehåll. Ickemedlemmar med bristande arbetsinnehåll är ibland nöjdare med sitt arbete än medlemmar med bristande arbetsinnehåll, ibland inte. Sammantaget gör detta att ickemedlemmarna upplever att arbetet har en bättre påverkan på deras livskvalitet, trots att de på några områden har ett sämre arbetsinnehåll.

Sammanfattningsvis: ickemedlemmar har ingen annan uppfattning om demokratin på arbetsplatsen än medlemmar. Inte heller skiljer sig upplevelsen av att bidra till att göra världen bättre.

En minoritet av ickemedlemmarna har för enkla arbetsuppgifter, för lite att göra på jobbet eller upplever att de inte ingår i en gemenskap genom sitt arbete. Dock är det fler ickemedlemmar än medlemmar som känner igen sig i en sådan beskrivning av arbetslivet. Det är också vanligare att ickemedlemmar har de allra mest repetitiva arbetena.

Men att väldigt ofta behöva utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs är en upplevelse som är mindre vanlig bland ickemedlemmar. Och viktigast – att i allmänhet tala om arbetet som något som försämrar livet skulle sannolikt alienera LO-förbunden från många potentiella medlemmar, särskilt dem som har ett gott arbetsinnehåll.

4.2. Tjänstemäns upplevelse av arbetet

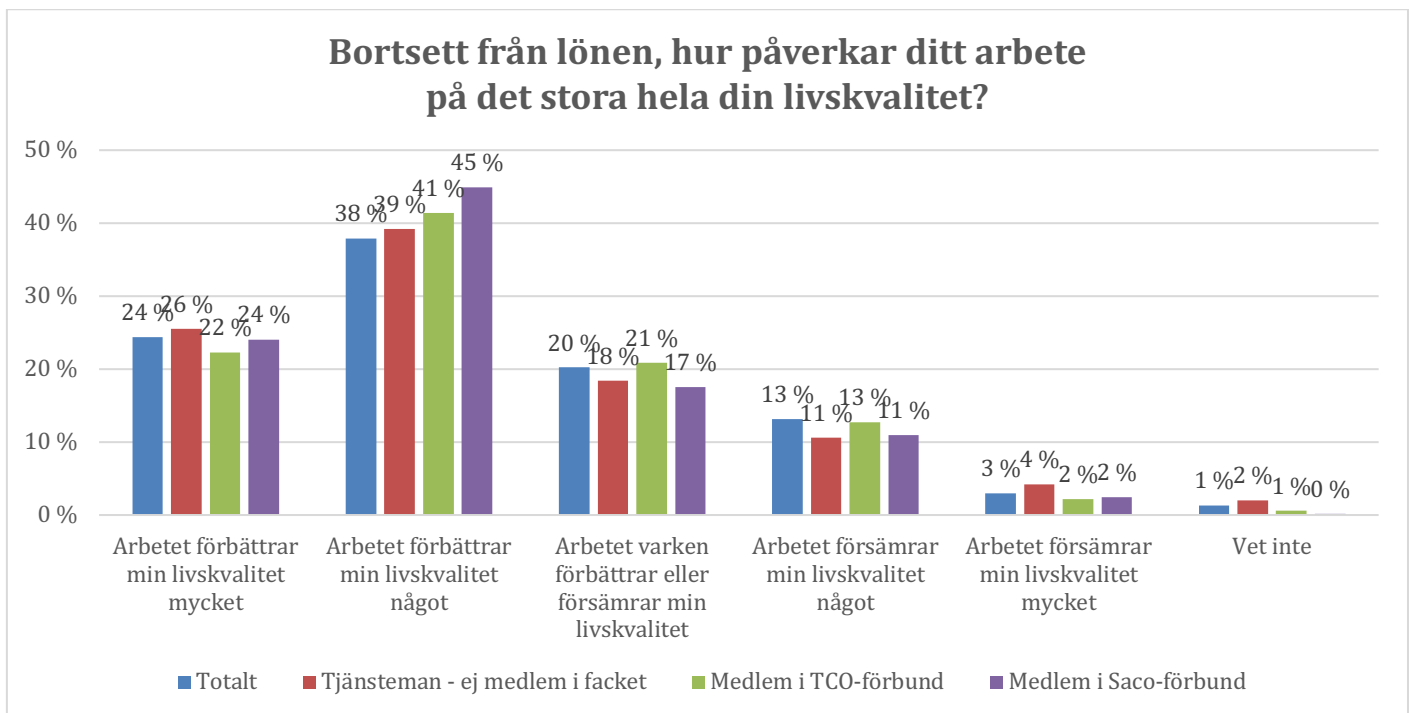
Att analysera tjänstemännens svar är lite mer komplicerat. Här finns ju två centralorganisationer att välja på, TCO och Saco. Bägges medlemsförbund organiserar sådana som definieras som tjänstemän.

TCO-förbunden organiserar drygt 1,4 miljoner personer. Saco-förbunden omfattar 700 000 medlemmar. En genomsnittlig fackligt ansluten tjänstemäns svar på enkätens frågor ligger alltså mellan TCO-medlemmarnas och Saco-medlemmarnas svar, men närmare TCO-medlemmarnas. Nu vet vi förvisso inte hur representativa för tjänstemannakåren de som inte är medlemmar i facket är, avseende yrke och utbildning. Vi kan därför inte veta om de mer sannolikt skulle gå med i ett TCO- eller ett Saco-förbund. Hur de båda

centralorganisationernas storlek förhåller sig till varandra är dock bra att ha i åtanke när vi ska avgöra huruvida de tjänstemän som inte är med i facket upplever sitt arbete annorlunda än de som är med i facket.

Det korta svaret på den frågan är: det gör de inte. Till skillnad från bland arbetarna svarar de tjänstemän som inte är med i facket väldigt likt de som är med i facket. Det finns dock ett undantag – ett viktigt sådant. Det ska vi återkomma till.

På den övergripande frågan om hur arbetet påverkar livskvaliteten avviker tjänstemännens svar inte mycket från den genomsnittliga deltagaren i undersökningen. Runt två av tio upplever att arbetet varken gör livet bättre eller sämre, och något färre att det försämrar livskvaliteten. Det är ingen egentlig skillnad mellan hur medlemmar och ickemedlemmar svarar. Detta särskiljer tjänstemännen från arbetarna, där det var vanligare att ickemedlemmar upplevde att arbetet gör livet bättre.

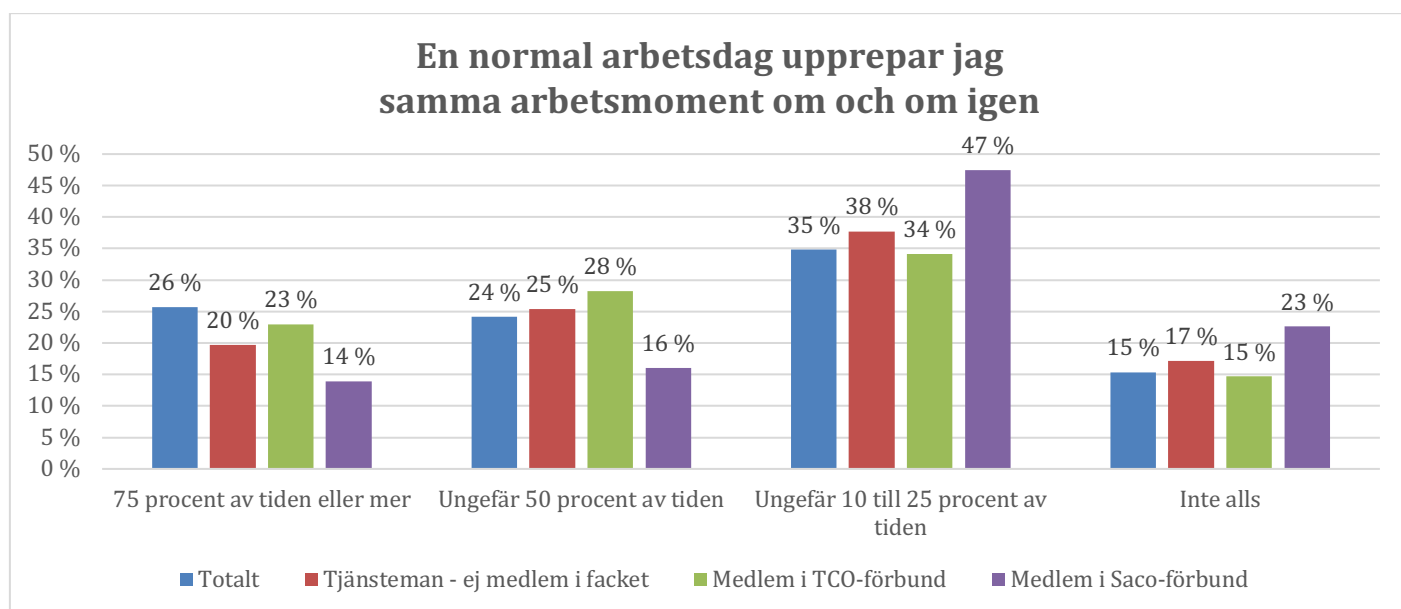

Vi såg tidigare att det bland arbetare skilde sig åt hur medlemmar respektive ickemedlemmar med jämförbart arbetsinnehåll upplevde att arbetet påverkade livskvaliteten. Bland tjänstemännen ser vi inte några nämnvärda sådana skillnader.

Det finns inga större skillnader i hur TCO- respektive Saco-förbundens medlemmar svarar på frågorna om huruvida man har för svåra eller för enkla arbetsuppgifter, huruvida man har för lite att göra på jobbet, huruvida man genom sitt arbete ingår i en

gemenskap med andra människor, hur ofta man måste utföra arbetsuppgifter som egentligen inte behövs, och huruvida man upplever att alla anställda på arbetsplatsen kan vara med och påverka demokratiskt. Inte heller skiljer sig ickemedlemmarnas svar från medlemmarnas svar på dessa frågor (därför redovisas diagrammen i appendix till denna rapport).

På frågan om man en normal arbetsdag upprepar samma arbetsmoment om och om igen svarar medlemmarna i de två fackliga centralorganisationerna för tjänstemän tydligt olika. Saco-förbundens medlemmar har betydligt mindre repetitiva arbeten än TCO-förbundens medlemmar. Ickemedlemmarna placerar sig dock konsekvent mellan TCO och Saco, närmare de förra än de senare. Ingen skillnad mellan dem som är med i facket och dem som inte är det kan alltså påvisas.

Hur ska vi förstå detta, hur kommer det sig att ickemedlemmarnas situation på jobbet inte skiljer sig från medlemmarnas situation? Bland arbetarna skilde sig ju svaren åt i många frågor.

Tröskeln till att få ett tjänstemannajobb är vanligen högre än tröskeln till att få ett arbetarjobb, åtminstone de arbetarjobb som inte kräver formell yrkesutbildning. Vi har redan konstaterat att en högre andel av löntagarna är med i facket bland tjänstemännen. I Anders Kjellbergs rapport *Den svenska modellen i en oviss tid. Fack, arbetsgivare och kollektivavtal på en föränderlig arbetsmarknad* (Arena Idé, 2020) redovisas den fackliga organisationsgraden (procent) för arbetare respektive tjänstemän uppdelat på bransch. Vi kan titta närmare på siffrorna för 2019:

Bransch	Arbetare	Tjänstemän
Industri m.m.	72	78
Byggverksamhet	62	-
Handel	52	66
Privat service exkl. handel, därav:	48	65
– hotell & restaurang	27	-
– transport	57	-
– information & kommunikation	-	68
– finans & försäkring	-	66
– företagstjänster m.m.	49	62
– övr. privata tjänster	50	66
Summa privat service	49	65
Summa privat sektor	57	67
Offentlig sektor	72	81
Båda sektorerna	60	72

Den sammantagna organisationsgraden för tjänstemän är 72 procent, medan den är 60 procent för arbetare. Som framgår av tabellen ovan är organisationsgraden för arbetare betydligt lägre än så i samtliga delar av privat service, förutom transport. Privat service har på arbetarsidan 18 procent lägre organisationsgrad än snittet för arbetare.¹⁰ På tjänstemannasidan är motsvarande skillnad 10 procent.¹¹

Företagstjänster, där tjänstemännen är som sämst organiserade, har 14 procent lägre organisationsgrad än snittet för tjänstemän.¹² Inom hotell och restaurang är 55 procent färre arbetare med i facket än bland arbetare i stort.¹³

Detta innebär att det bland tjänstemän inte på samma sätt som bland arbetare finns vissa branscher där en stor del av ickemedlemmarna samlas. På tjänstemannasidan finns heller inte i samma utsträckning yrken där en (relativt) stor andel arbetar en kort tid för att sedan söka sig vidare.

Detta torde vara den mest sannolika förklaringen till att upplevelsen av arbetet inte skiljer sig åt mellan tjänstemän som är med i facket och tjänstemän som inte är med i facket, medan sådana skillnader finns bland arbetare. Det handlar helt enkelt om det man inom forskningen kallar en "kompositionseffekt" (sammansättningsseffekt), det vill säga att populationerna

¹⁰ Procent, inte procentenheter: $(60 - 49)/60 = 18 \%$.

¹¹ $(72 - 65)/72 = 10 \%$.

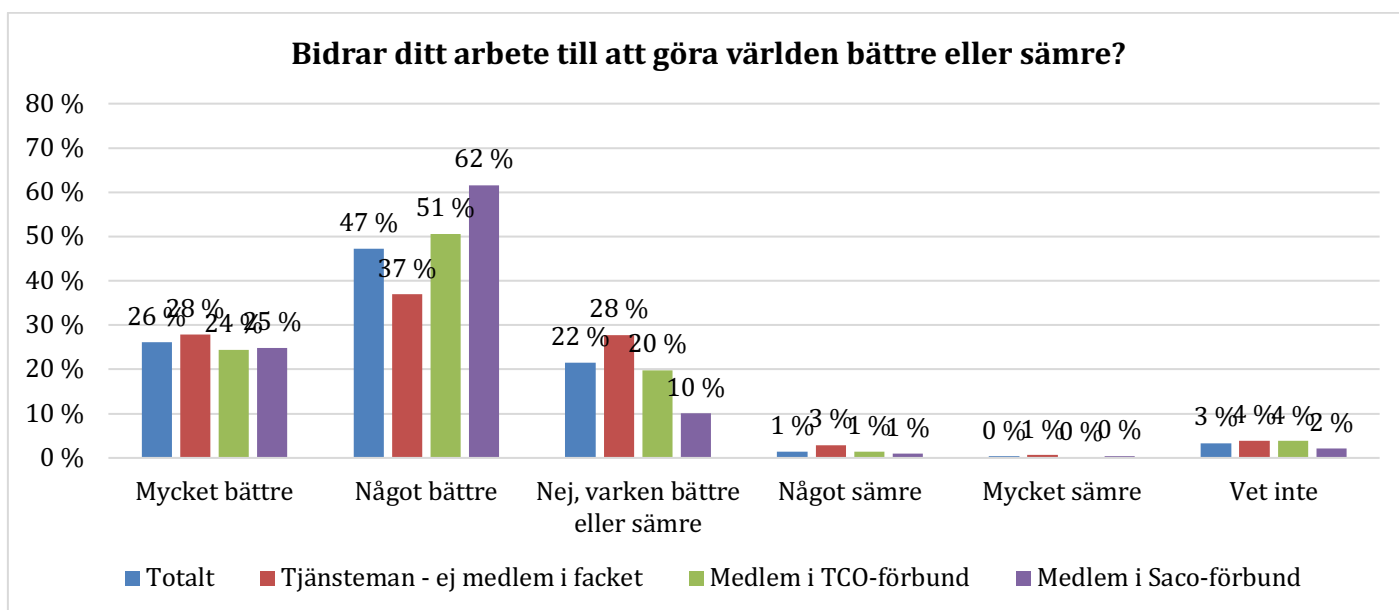
¹² $(72 - 62)/72 = 14 \%$.

¹³ $(60 - 27)/60 = 55 \%$.

(grupperna) skiljer sig åt på olika sätt. Och de kompositionseffekterna (för medlemmar vs. icke medlemmar) ser alltså olika ut bland arbetare respektive tjänstemän.

Som nämndes tidigare finns dock en fråga där ickemedlemmar skiljer sig från medlemmar. Anmärkningsvärt nog är det i en fråga där någon sådan skillnad inte fanns bland arbetare. Det är frågan om huruvida ens arbete bidrar till att göra världen bättre. Majoriteten av tjänstemännen svarar att deras arbete bidrar till att göra världen bättre. Men det är betydligt ovanligare att ickemedlemmar tycker att deras arbete gör världen *något* bättre. Här finns också en skillnad mellan centralorganisationerna: det är fler medlemmar i Saco-förbund som svarar att deras arbete gör världen *något* bättre. TCO-förbundens medlemmar följer totalen i undersökningen.

Svarsalternativet *varken bättre eller sämre* uppvisar samma mönster. Här återfinns nästan tre av tio ickemedlemmar, två av tio TCO-medlemmar och en av tio Saco-medlemmar.

Här är det svårare att hitta en förklaring. Är det så att ickemedlemmarna förvisso jobbar i samma branscher som medlemmarna och förvisso har arbetsuppgifter som liknar medlemmarnas, men att de producerar andra varor och/eller tjänster – varor och/eller tjänster som upplevs som mindre samhällsnyttiga? Eller har de samma jobb som medlemmarna men gör en annan värdering av deras samhällsnytta? Har facket en retorik som gör att de som upplever att deras arbete inte bidrar till att göra världen bättre känner sig mindre lockade att gå med i

facket? Dessa frågor kan vi inte besvara med utgångspunkt i denna undersökning.

Den som vill kommunicera med tjänstemän som inte är med i facket behöver inte, utifrån de parametrar som denna undersökning omfattar, lyfta några andra aspekter av arbetet än gentemot dem som redan är medlemmar. Bortsett från på en punkt – betydligt fler ickemedlemmar går till jobbet utan att känna att det de gör bidrar till att göra världen bättre. Även om vi inte kan förklara orsakssambanden bakom detta är det något TCO- och Saco-förbunden gör klokt i att ha i åtanke.

4.3. Arbetares syn på samhället

När det kommer till synen på samhället är förhållandena till viss del spegelvända gentemot upplevelsen av arbetet. För tjänstemännens del skilde sig inte ickemedlemmarnas upplevelse av arbetet från medlemmarnas (bortsett från huruvida man genom sitt arbete bidrar till att göra världen bättre eller inte). Bland arbetarna fanns däremot ett antal skillnader mellan de som är med i facket och de som inte är det, när det gäller upplevelsen av arbetet.

Vad gäller synen på samhället är det i stället bland tjänstemännen vi hittar de stora skillnaderna mellan medlemmar och ickemedlemmar. Bland arbetarna är skillnaderna inte särskilt stora. Även här finns dock ett undantag.

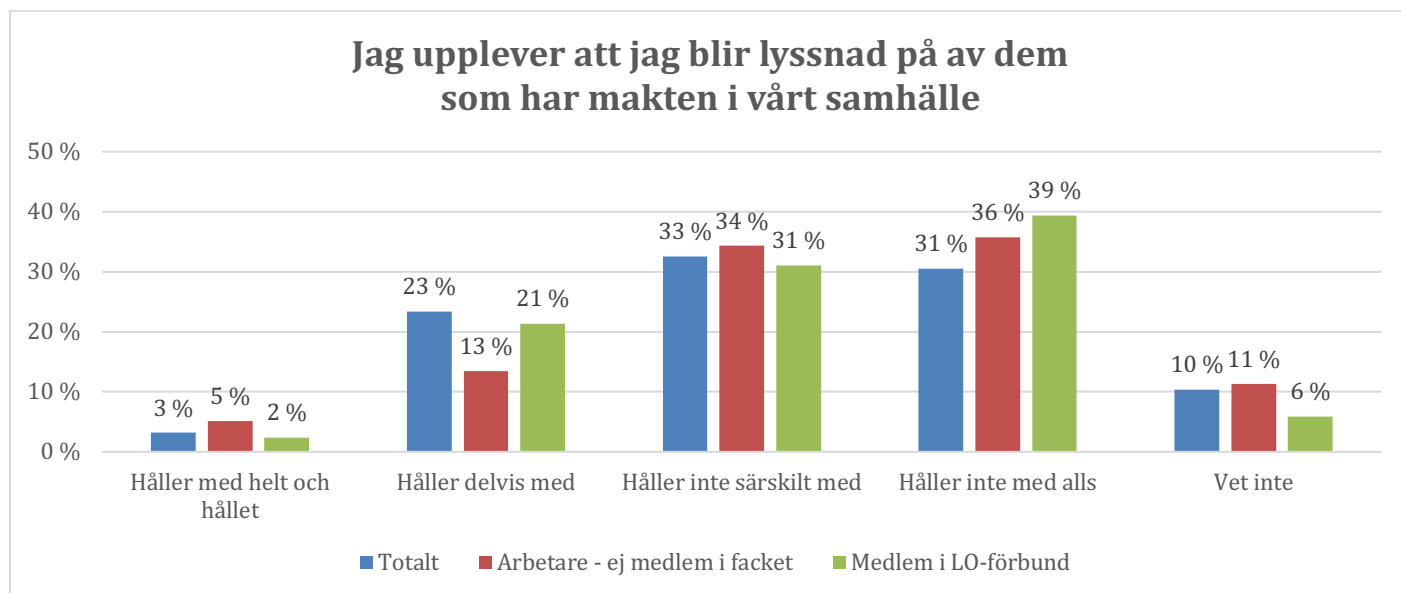
I undersökningen i dess helhet, som finns presenterad i rapporten *Hur har du det på jobbet? Arbetets mening, tilltron till demokratin och sambandet däremellan* finns ett tydligt samband att de som har ett bristande arbetsinnehåll också har en mörkare syn på samhället. I ljuset av det sambandet hade man kunnat förvänta sig att arbetare som inte är med i facket, som alltså på flera punkter har mer bristande arbetsinnehåll, skulle ha en mörkare syn på samhället. Men på det stora hela har de alltså inte det.

På motsvarande sätt hade man kunnat tro att tjänstemän som inte är med i facket, vars upplevelse av arbetet inte skiljer sig nämnvärt från de fackligt organiserades, skulle ha ungefär samma syn på samhället som de som är med i facket. Så är det alltså heller inte.

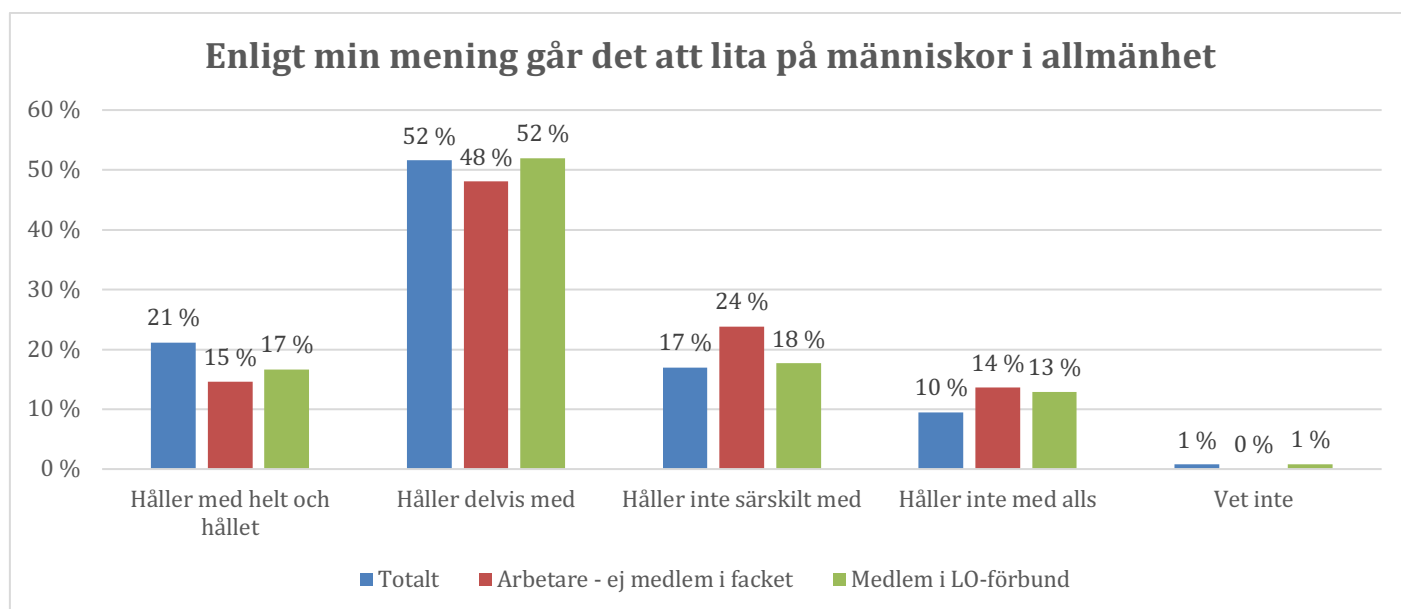
Varför mönstret inte är det förväntade måste förklaras.

Bland arbetare finns inte någon skillnad mellan fackliga medlemmars och ickemedlemmars känsla av delaktighet i samhällets utveckling och upplevelse av att människor har respekt för det de gör och kan (eftersom skillnaderna är små redovisas

dess diagram i rapportens appendix). Inte heller när det gäller upplevelsen av att bli lyssnad på av dem som har makten i samhället är skillnaden stor. Det är färre ickemedlemmar som håller *delvis* med, men å andra sidan är det något fler av dem som håller med *helt och hållet*.

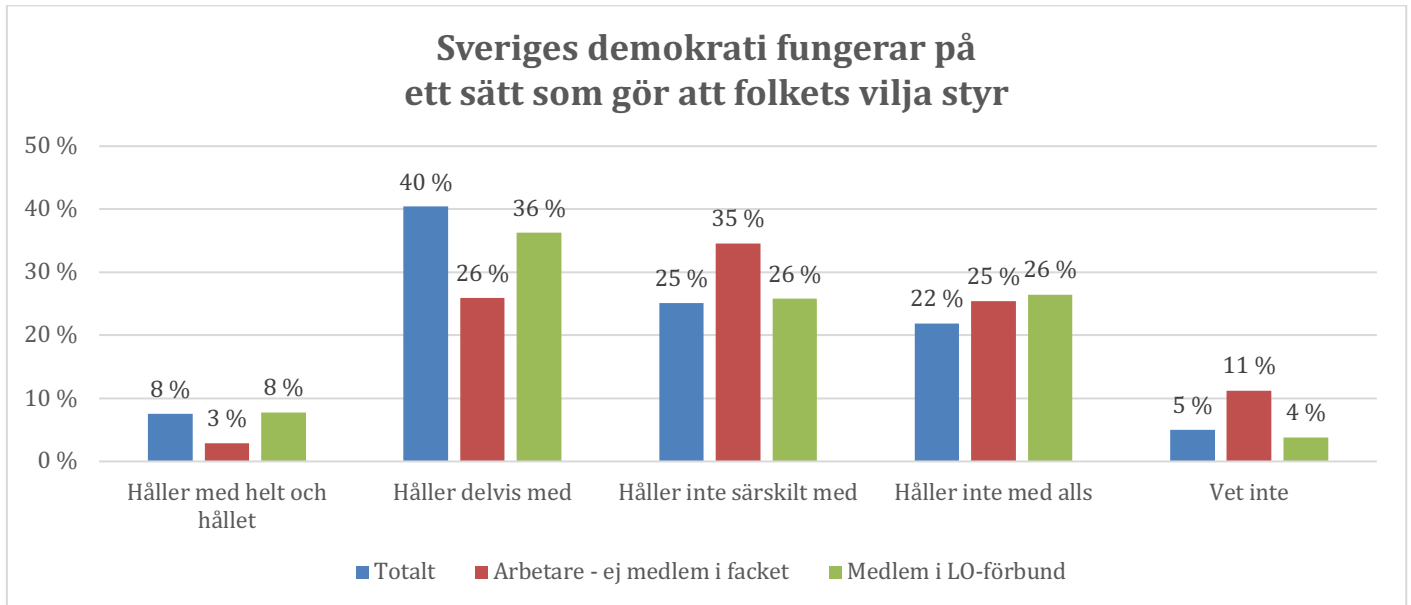

Ickemedlemmar har möjligen något lägre tillit till andra än de som är med i ett LO-förbund, men skillnaden är liten.

När det kommer till hur väl demokratin fungerar har ickemedlemmarna dock en mörkare syn än medlemmarna. De som är med i ett LO-förbund har svarat nästan identiskt med den genomsnittliga deltagaren i undersökningen. Framför allt är det färre ickemedlemmar som *delvis* håller med och fler som *inte*

särskilt håller med om att Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr.

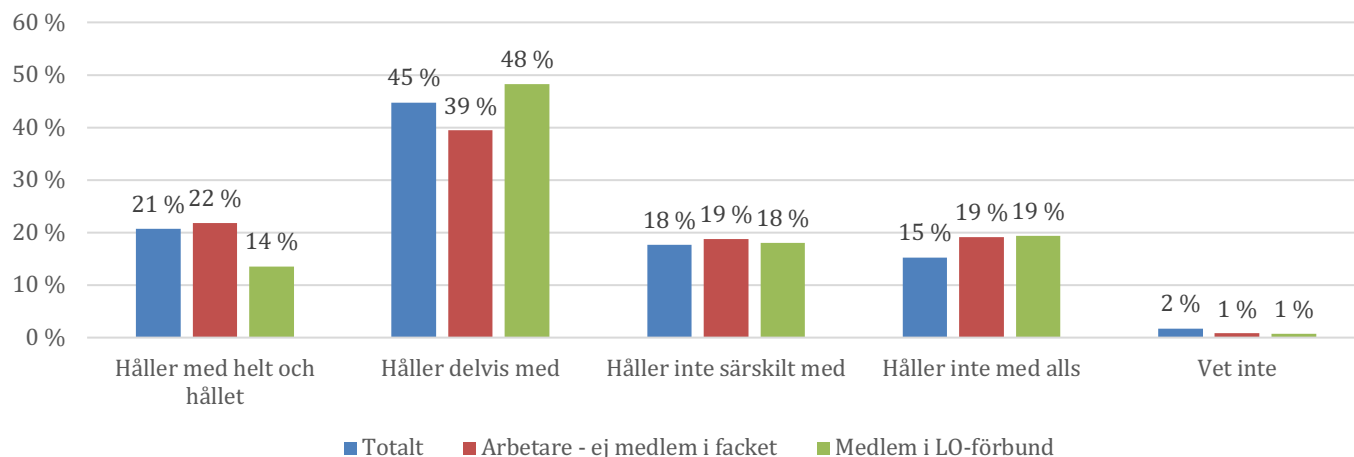

I handel, hotell och restaurang, där många står utanför facket, har de anställda en mörkare syn på samtliga dessa frågor, jämfört med totalen i undersökningen. Det gör det inte lättare att förstå varför arbetare som inte är med i facket svarar så likt arbetare som är med i facket, i alla frågor utom den om demokratin. Det tyder på att ickemedlemmarna många gånger har en ljusare syn på samhället än sina arbetskamrater.

Kan förklaringen ligga i att ickemedlemmarna trots brister i arbetsinnehållet upplever att arbetet har en bättre påverkan på livskvaliteten? Så att känslan av delaktighet, att bli lyssnad på och så vidare färgas av upplevelsen av arbetets påverkan på livskvaliteten mer än av det konkreta arbetsinnehållet? Det förblir en gissning, i bästa fall en kvalificerad sådan.

En kompletterande faktor är att ickemedlemmarna har större tillit till att de får den hjälp de behöver av samhället om de exempelvis drabbas av sjukdom eller arbetslöshet. Det är förvisso lika stor andel ickemedlemmar som medlemmar som tror att de *inte* skulle få det. Men det är vanligare att ickemedlemmar litar *helt och hållet* på att de får det stöd de behöver. Medlemmar i LO-förbunden litar i större utsträckning *delvis* på detta.

Jag litar på att jag får den hjälp jag behöver av samhället om jag exempelvis drabbas av sjukdom eller arbetslöshet

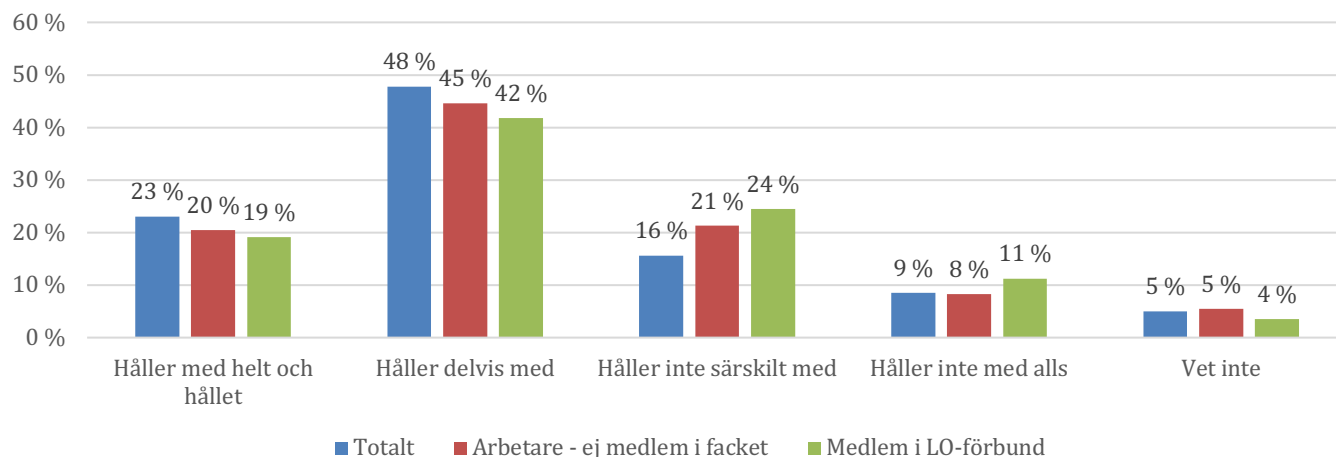
LO-förbunden har det senaste dryga decenniet, sedan alliansregeringens reformer fick genomslag, ägnat mycket kraft åt att tala om brister i just skyddet vid sjukdom och arbetslöshet. Kanske har medlemmarna i högre utsträckning tagit till sig detta budskap.

Eller kan det vara så att LO-förbunden av ickemedlemmar upplevs som överdrivet kritiska, så att de som har större tilltro till skyddet vid sjukdom och arbetslöshet och de som i förhållande till sina arbetsvillkor har en ganska ljus syn på samhället känner att facket inte är något för dem? Det förklarar dock inte varför just frågan om Sveriges demokrati avviker från mönstret.

I undersökningen ställdes också tre frågor om ens personliga engagemang. Här är det rimligt att anta att de som inte är med i facket är mer skeptiska till föreningsaktiviteter och andra insatser för att förändra världen, eftersom de valt att ställa sig utanför en av de föreningar det är starkast norm att vara med i.

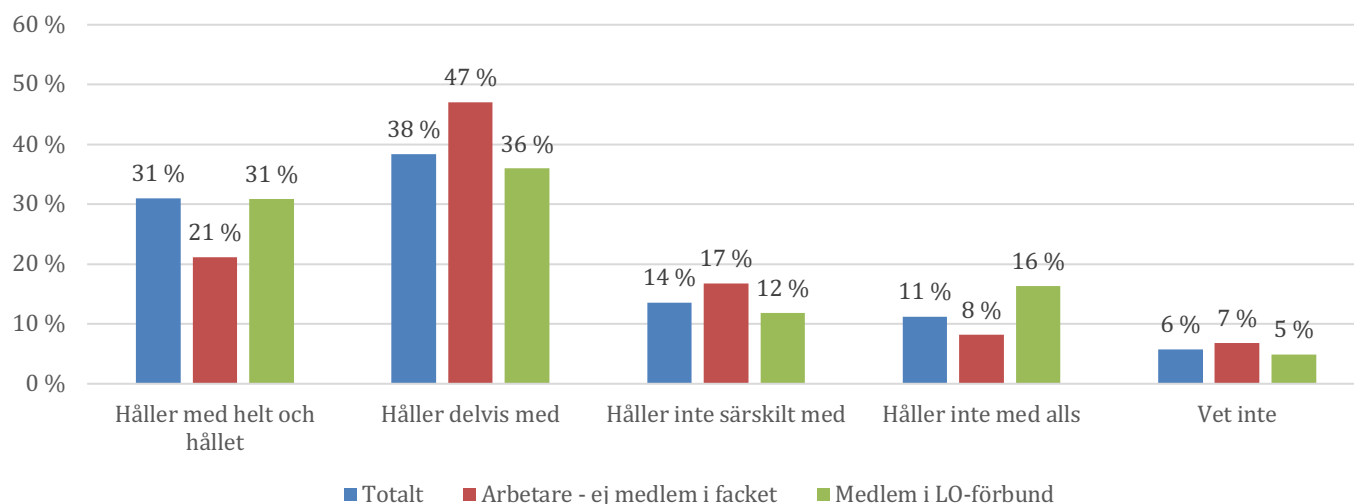
Något tydligt sådant samband finns dock inte. De arbetare som inte är med i facket kan tänka sig att på sin fritid engagera sig för att förbättra samhället i samma utsträckning som de som är med i facket.

Jag kan tänka mig att på min fritid engagera mig för att förbättra samhället

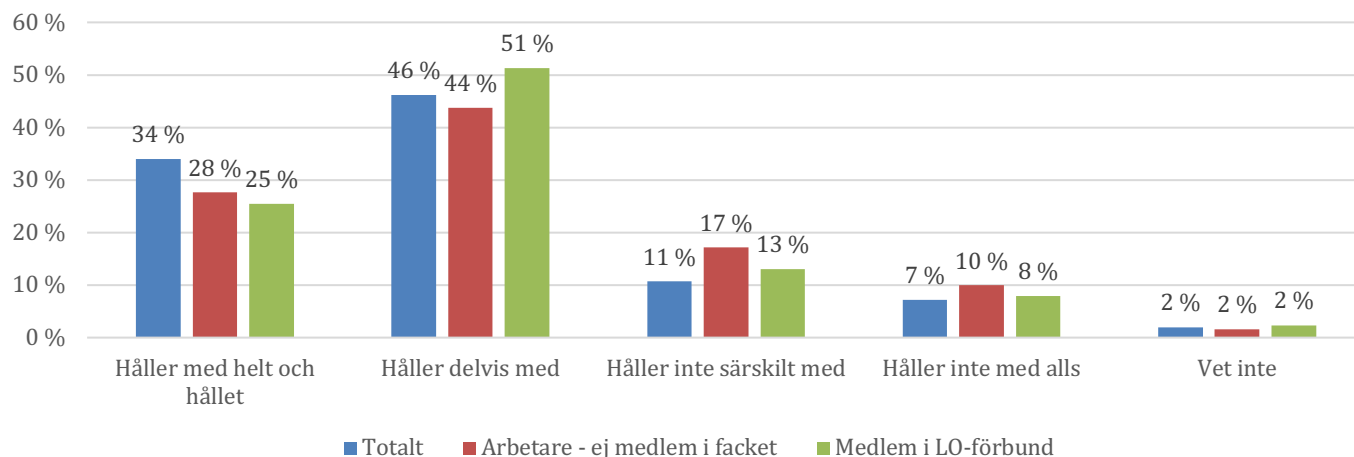
När det kommer till att vara aktiv i en förening finns en viss skillnad mellan medlemmar och ickemedlemmar. Ickemedlemmar håller i mindre utsträckning med *helt och hållet* om att de är aktiva i, eller kan tänka sig att bli aktiva i, en förening. I stället håller de i större utsträckning *delvis* med. Å andra sidan är det färre ickemedlemmar som *inte alls* håller med.

Jag är aktiv i, eller kan tänka mig att bli aktiv i, en förening

På frågan om huruvida man har gjort, eller kan tänka sig att göra, förändringar i sin livsstil för att minska sin påverkan på klimatet är skillnaden mellan arbetare som är med respektive inte är med i facket mycket liten.

Jag har gjort, eller kan tänka mig att göra, förändringar i min livsstil för att minska min påverkan på klimatet

Resultatet av de tre frågorna om det personliga engagemanget kan förvåna. Slutsatsen är att ickemedlemmar inte är negativa till engagemang i *allmänhet*, även om de står utanför facket. Det behöver inte nödvändigtvis betyda att de valt bort facket, det kan också handla om att de inte sett potentialen att genom fackligt engagemang åstadkomma de förändringar de tycker är viktiga. Här finns en stor potential för LO-förbunden att fånga upp människor som är beredda att engagera sig för att förbättra samhället, men ännu inte gått med i facket.

Sammantaget är det inte särskilt stora skillnader mellan hur arbetare som är med i facket och arbetare som inte är med i facket ser på samhället. Ickemedlemmarna avviker inte alls eller bara lite i fråga om delaktighet i samhällets utveckling, upplevelsen av att andra har respekt för det man gör och kan, tilliten till andra och upplevelsen av att bli lyssnad på av dem som har makten i samhället. Ickemedlemmarna är dock mer negativa till hur demokratin fungerar.

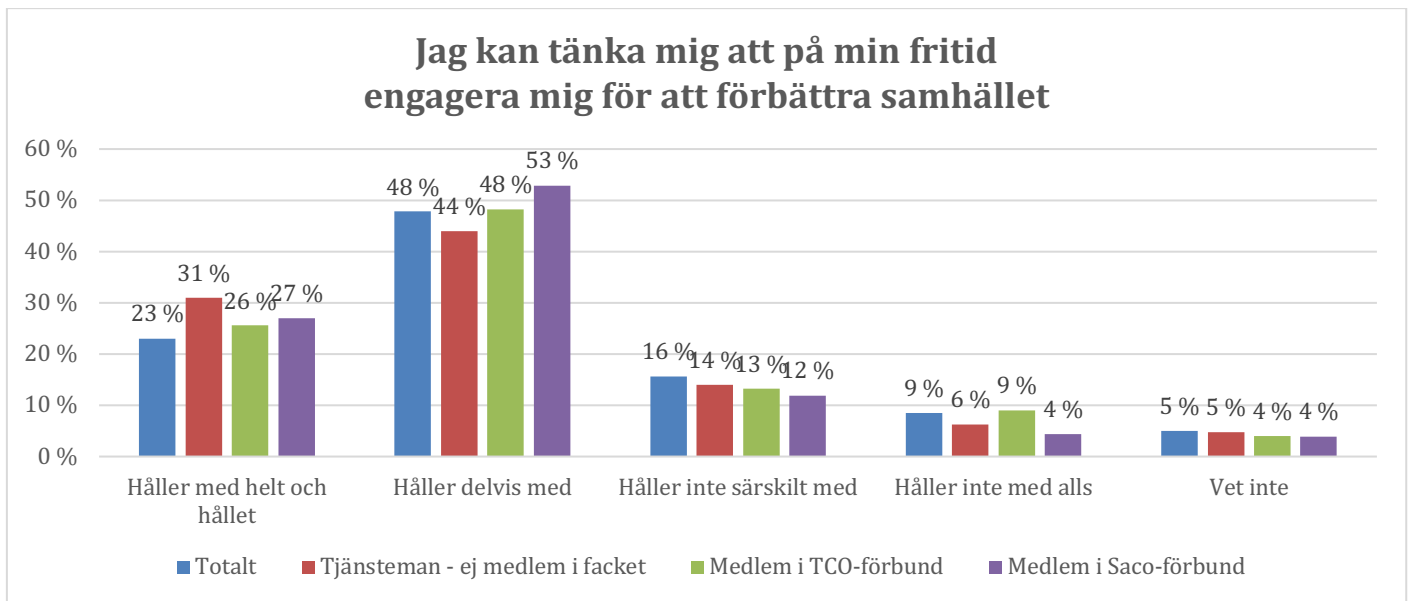
De som inte är med i facket litar i större utsträckning *helt och hållet* på att de får samhällets stöd när de behöver det. Det kanske LO-förbunden borde ta som en signal om att budskap om revor i välfärden kan ha en begränsad effekt på att locka fler att gå med i facket.

Ickemedlemmarna är något mindre benägna att vara aktiva i en förening. Ändå är det anmärkningsvärt många av dem som kan tänka sig att vara aktiva i en förening. I kombination med att ickemedlemmarna inte är mindre benägna att på sin fritid engagera sig för att förbättra samhället och att skillnaden är marginell när

det kommer till att göra förändringar i sin livsstil för att minska sin klimatpåverkan, visar detta på en stor potential för fackens ambitioner att värva fler medlemmar.

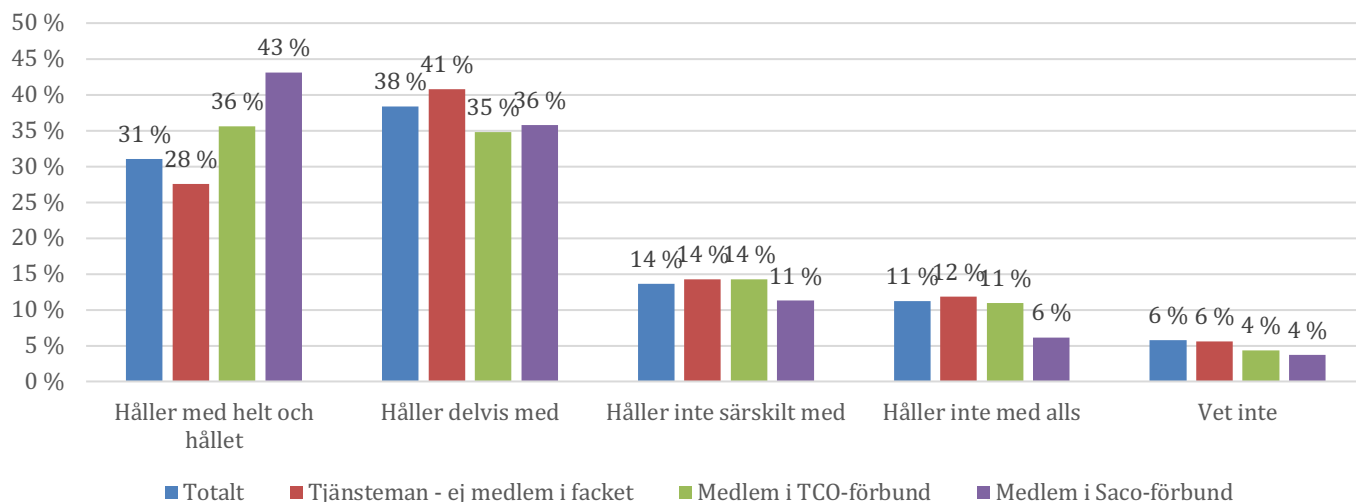
4.4. Tjänstemäns syn på samhället

Om vi för tjänstemännens del börjar där vi slutade med arbetarna, så kan vi se att det inte heller här finns någon egentlig skillnad mellan medlemmars och ickemedlemmars vilja att på sin fritid engagera sig för att förbättra samhället.

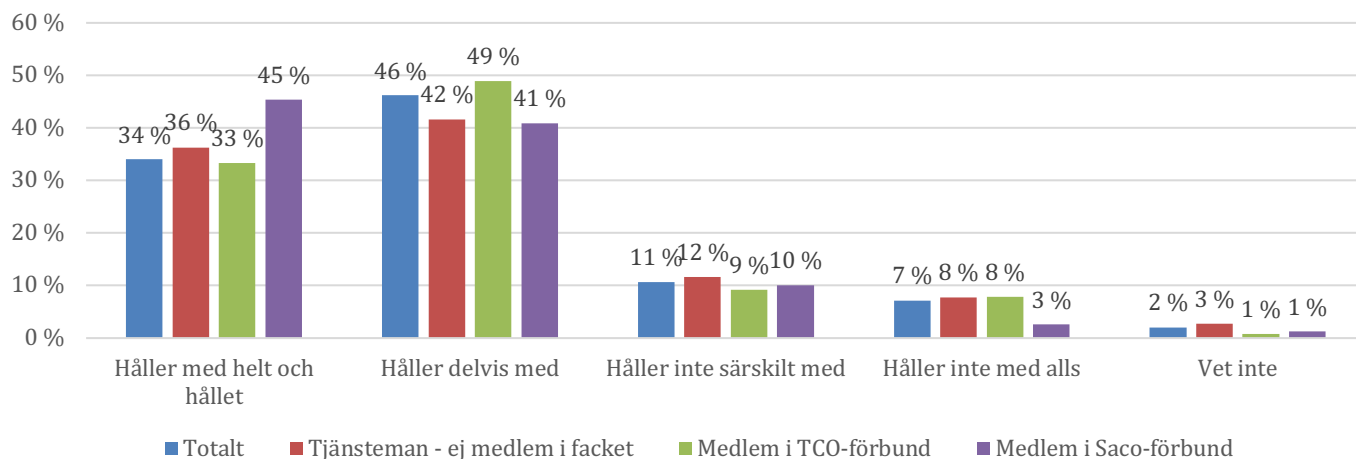
Och precis som bland arbetarna är det färre ickemedlemmar som håller med *helt och hållet* om att de kan tänka sig att vara aktiva i en förening. Fler håller i stället *delvis* med. Men även bland tjänstemännen är det övergripande intrycket att en stor majoritet kan tänka sig att vara med i en förening, trots att de till skillnad från de flesta löntagare i Sverige (i synnerhet tjänstemän) alltså inte är med i facket.

Jag är aktiv i, eller kan tänka mig att bli aktiv i, en förening

Saco-förbundens medlemmar avviker från totalen i det att fler håller med *helt och hållet* om att de gjort, eller kan tänka sig att göra, förändringar i sin livsstil för att minska sin påverkan på klimatet. Men ickemedlemmarna avviker inte nämnvärt från TCO- och Saco-snittet.

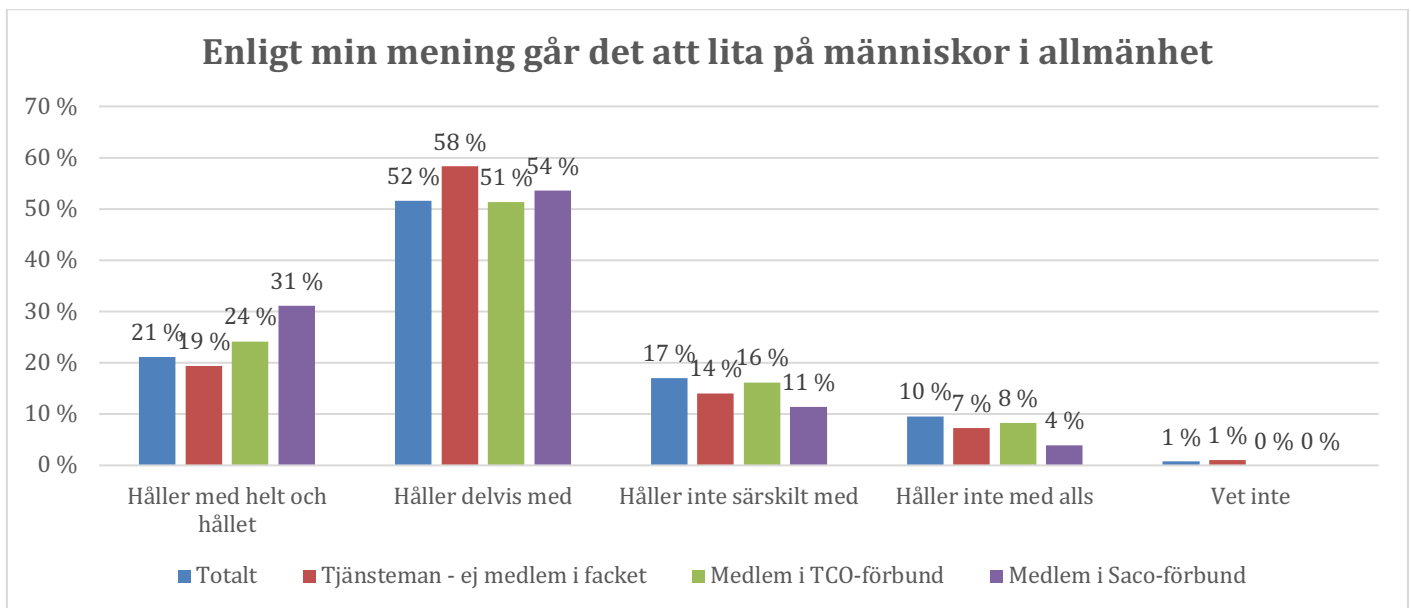
Jag har gjort, eller kan tänka mig att göra, förändringar i min livsstil för att minska min påverkan på klimatet

Frågorna om beredvilligheten att engagera sig på olika sätt har stor bäring på möjligheten att intressera människor för fackligt medlemskap. Precis som för LO-förbunden finns för TCO- och Saco-förbunden en stor potential att locka fler att vara med.

I fråga om beredvilligheten att göra en personlig insats är skillnaden mellan tjänstemän som är med i respektive inte med i facket alltså liten. Detsamma gäller för de frågor om synen på samhället som rör mellanmännsliga relationer. Det gäller huruvida man upplever att andra har respekt för det man gör och kan. De allra flesta upplever att de blir bemötta med respekt. Tjänstemännen skiljer sig inte mycket från totalen, och ickemedlemmarna skiljer sig inte från medlemmarna (eftersom skillnaderna i svaren på dessa frågor är små, redovisas diagrammen i rapportens appendix).

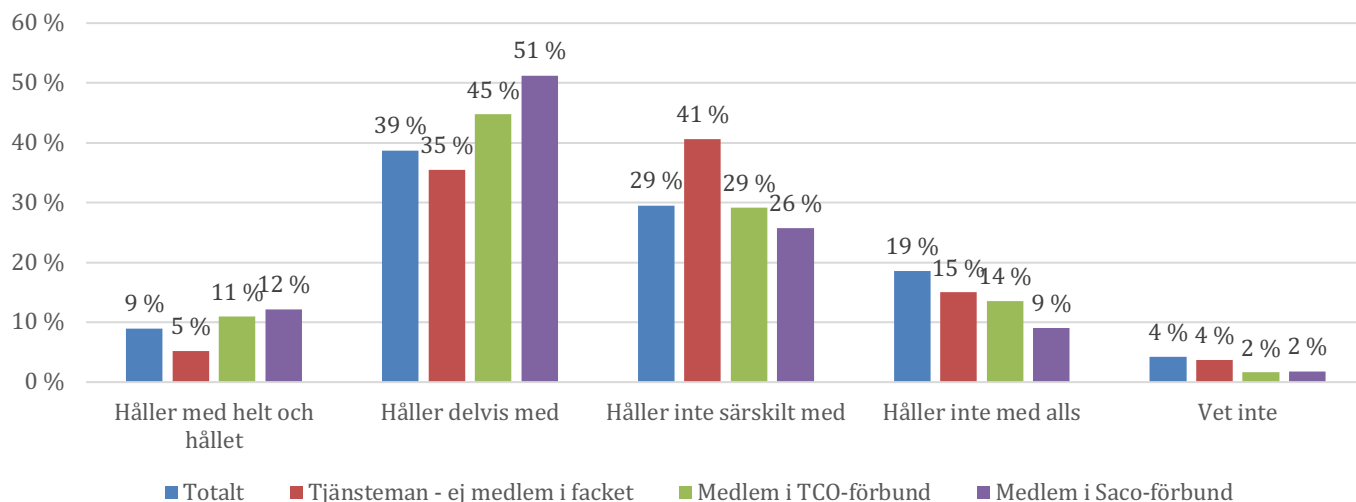
Det gäller också tilliten till andra. Saco-förbundens medlemmar har större tillit till människor i allmänhet än den genomsnittliga deltagaren i undersökningen har. Ickemedlemmarna följer dock medlemmarna i de två centralorganisationernas fackförbund ganska väl, även om ickemedlemmarna i något större utsträckning håller *delvis* med – i stället för *helt och hållet* – om att man kan lita på andra.

Som antydde tidigare finns dock bland tjänstemännen skillnader mellan fackliga medlemmars och ickemedlemmars syn på samhället, trots att dessa var små bland arbetarna. De som inte är med i facket har en mörkare syn på samhället.

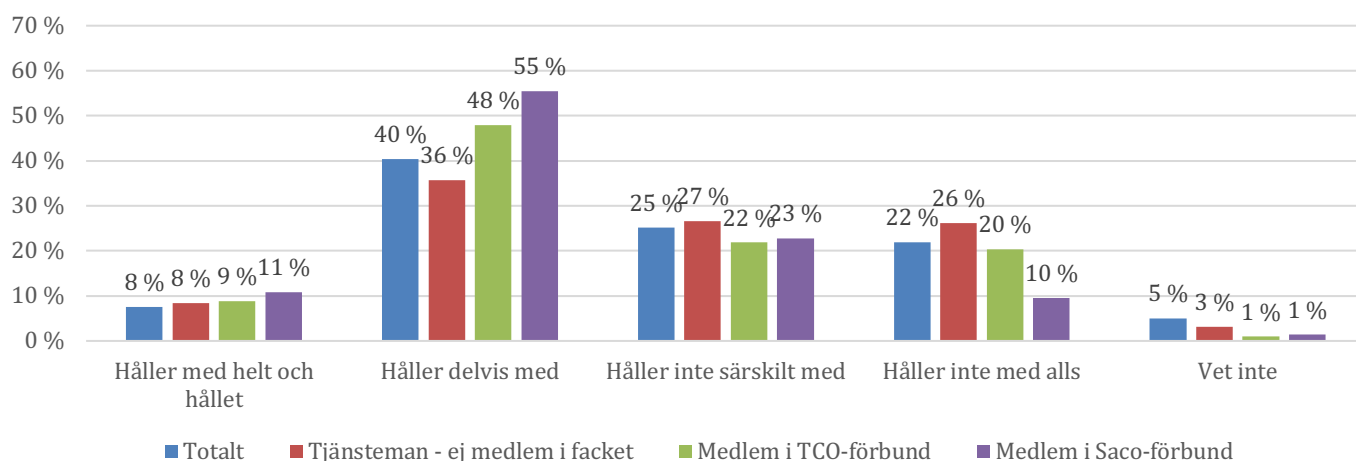
Medlemmar i TCO- och Saco-förbunden känner sig mer delaktiga i samhällets utveckling än den genomsnittliga deltagaren i undersökningen. Motsatsen gäller för de tjänstemän som inte är med i facket. Bland dem är det färre som instämmer i påståendet, och fler som *inte särskilt* håller med.

Jag känner mig delaktig i samhällets utveckling

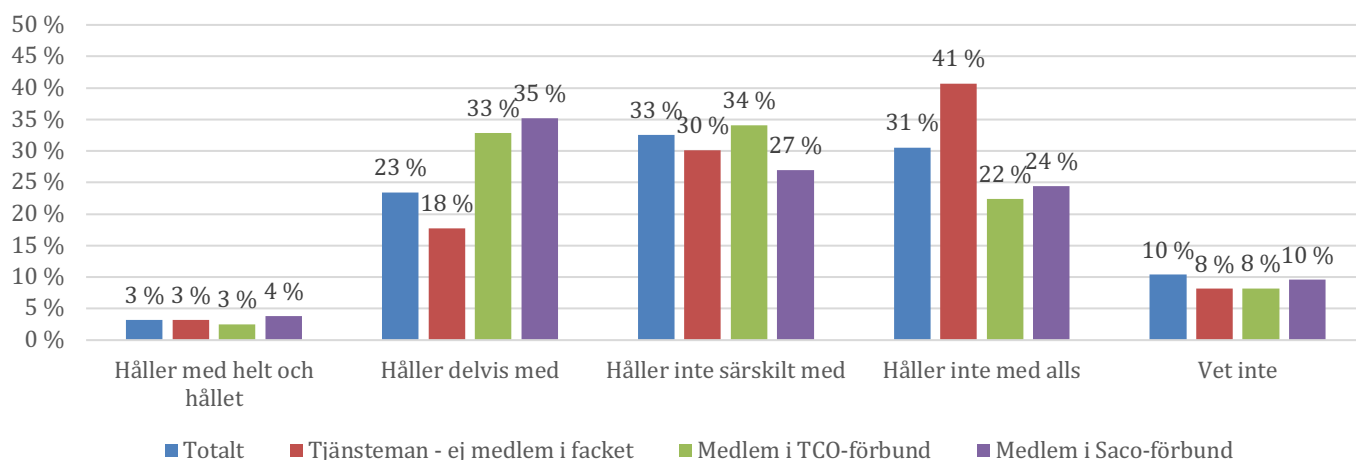
Den fråga där ickemedlemmarna är tydligt mer skeptiska än de som är med i facket bland arbetarna är den om hur Sveriges demokrati fungerar. Samma skillnad syns bland tjänstemännen. Det är vanligare att ickemedlemmarna *inte* håller med om att Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr. Och färre ickemedlemmar håller *delvis* med.

Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr

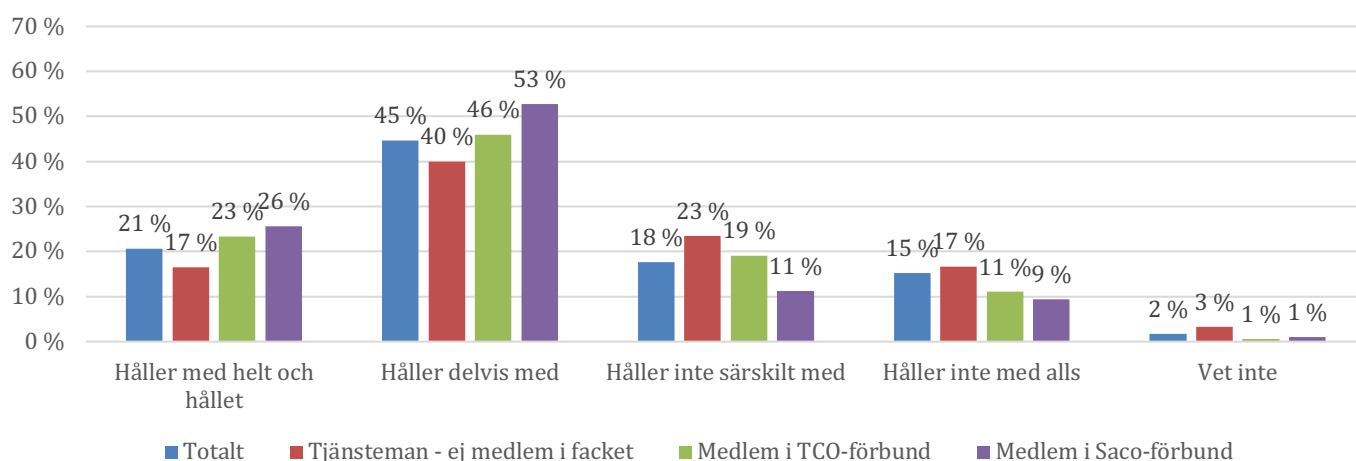
Tjänstemän som är med i facket känner sig lyssnade på av maktbärare i större utsträckning än yrkesarbetande i allmänhet. Ickemedlemmarna däremot känner sig betydligt mindre lyssnade på. Fyra av tio tjänstemän som inte är med i facket känner sig *inte alls* lyssnade på. Ytterligare tre av tio *inte särskilt*.

Jag upplever att jag blir lyssnad på av dem som har makten i vårt samhälle

TCO-förbundens medlemmar avviker inte från övriga yrkesarbetande vad gäller tilltron till att man får den hjälp man behöver av samhället om man exempelvis drabbas av sjukdom eller arbetslöshet. Saco-förbundens medlemmar har större tilltro till detta. De tjänstemän som inte är med i facket avviker dock negativt; de tror i lägre utsträckning än totalen – och i än lägre utsträckning än de tjänstemän som är med i facket – att de skulle få den hjälp de behöver av samhället.

Jag litar på att jag får den hjälp jag behöver av samhället om jag exempelvis drabbas av sjukdom eller arbetslöshet

En faktor här är att tjänstemän ofta har ett avsevärt bättre inkomstskydd vid arbetslöshet genom sitt fackliga medlemskap (via fackliga inkomstförsäkringar som kompletterar a-kassan). Det

kan vara så att en del av medlemmarnas tillit till samhällets stöd egentligen förklaras av att de kan lita på att få *fackets* stöd om de förlorar jobbet.

Ickemedlemmarnas mörkare syn på samhället hade, i ljuset av hela undersökningen som presenterats i rapporten *Hur har du det på jobbet? Arbetets mening, tilltron till demokratin och sambandet däremellan*, varit lättare att förutse om de också avvikit negativt avseende arbetets innehåll. Men det gör de alltså inte, bortsett från i frågan om huruvida arbetet bidrar till att göra världen bättre.

Hur ska vi då förstå denna mörkare syn på samhället bland ickemedlemmar? Den förklaring som ligger närmast till hands är att tjänstemän som har en mörkare bild av samhället (känner sig mindre delaktiga i samhällets utveckling, inte tycker att Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr, känner sig mindre lyssnade på av dem som har makten i samhället och har lägre tillit till att de får samhällets hjälp vid sjukdom eller arbetslöshet) i mindre utsträckning känner att facket är något för dem. Kanske ses facket som en del av ett etablissemang man inte har förtroende för? I den mån TCO- och Saco-förbunden lyckas visa att man är en effektiv kraft för att öka människors delaktighet i samhällets utveckling, demokratisera samhället, göra så att människor blir lyssnade på och öka tryggheten vid sjukdom och arbetslöshet kan de eventuellt utmana den bilden.

*Kanske ses
facket som en
del av ett
etablissemang
man inte har
förtroende för?*

När TCO- och Saco-förbunden kommunicerar med ickemedlemmar måste de ha i åtanke att dessa i lägre utsträckning tycker att samhället fungerar väl. De känner sig i mindre utsträckning delaktiga, de tycker inte att demokratin fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr, de upplever inte att de blir lyssnade på och de litar inte på att de skulle få den hjälp de behöver av samhället.

Eftersom de är lika benägna att engagera sig för att förbättra samhället och endast något mindre villiga att bli aktiva i en förening torde det finnas en potential att med en agenda som tar fasta på detta missnöje med hur samhället fungerar nå denna grupp.

5. Partisympatier

Ett sätt att ringa in skillnader mellan fackligt anslutna och dem som inte är medlemmar i facket är att titta på deras partisympatier. I SCB:s partisympatiundersökning – här använder vi oss av den från november 2020 – redovisas partisympatier dels uppdelade på tillhörighet till LO-, TCO- eller Saco-förbund, dels på socioekonomisk indelning bland sysselsatta. Vi kan således jämföra partisympatierna mellan till exempel hela gruppen arbetare (inklusive de som är med i ett LO-förbund) och gruppen LO-medlemmar. Viktigt att ha i åtanke är att skillnaderna på detta sätt blir avsevärt mindre än de hade blivit om vi hade jämfört medlemmar med ickemedlemmar. De flesta i respektive socioekonomisk grupp är ju med i facket.

5.1. Partisympatier bland arbetare

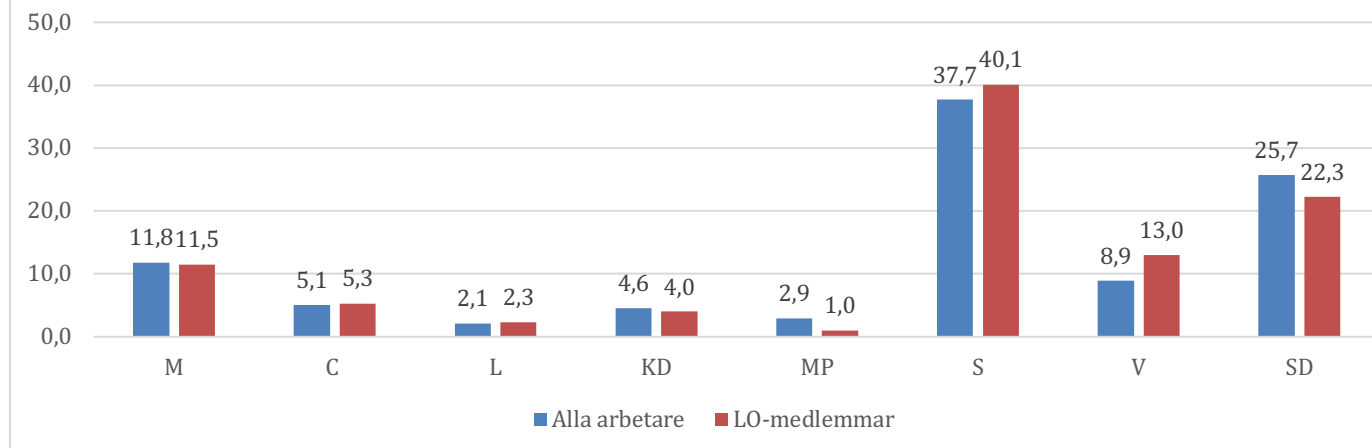
SCB:s partisympatiundersökning ger oss möjligheten att studera hur fackliga medlemmars partisympatier skiljer sig från ickemedlemmars. Dock finns inte kategorin "ickemedlem" i SCB:s undersökning. Vad gäller arbetare får vi därför jämföra medlemmar i LO-förbund med samtliga arbetare. Det innebär att medlemmarna samtidigt utgör majoriteten av den grupp vi jämför dem med. Skillnaderna mellan dessa grupper är därför avsevärt mindre än de mellan medlemmar och ickemedlemmar, som vi redovisat från vår undersökning.

Vi har sett att det inte är någon större skillnad mellan hur arbetare som är med i facket respektive inte är med i facket svarat på frågorna om samhället och deras plats i detsamma. Av det kan vi anta att partisympatierna heller inte skiljer sig nämnvärt åt. Så såg det dock inte ut i SCB:s partisympatiundersökning för maj 2020. Då sympatiserade LO-medlemmarna i mindre utsträckning med Moderaterna och i betydligt större utsträckning med Socialdemokraterna, jämfört med arbetare i stort.

I partisympatiundersökningen från november 2020 är skillnaderna dock inte särskilt stora. Avseende Moderaterna är de uttraderade. Medlemmarna sympatiserar fortfarande i större utsträckning med Socialdemokraterna, men skillnaden är inte stor. Störst är skillnaden vad gäller stödet för Vänsterpartiet (V är mer uppskattat av medlemmar) och Sverigedemokraterna (fler ickemedlemmar föredrar SD). Men inte heller här är skillnaderna särskilt stora.

Partisympatier arbetare (procent)

SCB:s partisymptiundersökning november 2020

Före valet 2018 såg många den svenska parlamentarismen som formerad kring två block: de rödgröna (Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet) och Alliansen (Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna), samt Sverigedemokraterna som stod utanför de båda blocken.

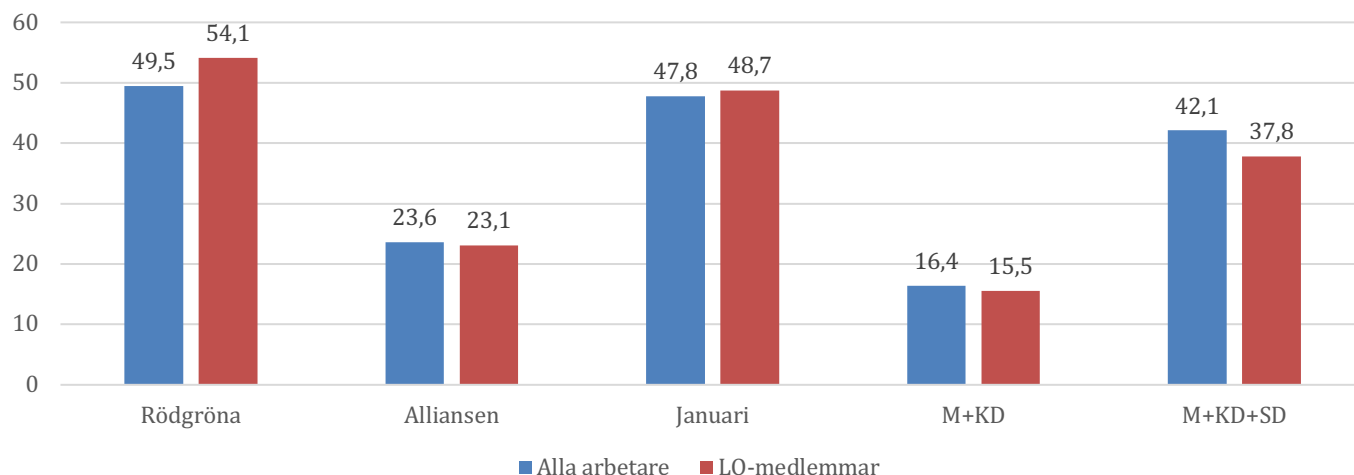
Efter valet bröts de blocken upp. Man kan diskutera huruvida de ersatts av nya block eller ej, men det står i alla fall klart att olika konstellationer utgör grund för olika regeringsalternativ. Vi har å ena sidan de så kallade januaripartierna (regeringspartierna Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt deras samarbetspartier Centerpartiet och Liberalerna). Vad vi har å andra sidan är inte lika självklart. Moderaterna och Kristdemokraterna är naturliga samarbetspartners efter att Alliansen spruckit. Kanske ska också Sverigedemokraterna räknas in i den konstellationen.

I SCB:s partisymptiundersökning från maj 2020 skilde sig de fackliga medlemmarnas och ickemedlemmarnas stöd för samtliga dessa konstellationer tydligt åt; medlemmarna föredrog de block där Socialdemokraterna ingår och ickemedlemmarna de block där Moderaterna ingår.

I partisymptiundersökningen från november 2020 är det bara de rödgröna som får större stöd av medlemmarna och M+KD+SD som får större stöd av arbetare i stort. Några särskilt stora skillnader är det dock inte tal om.

Blocksympatier arbetare (procent)

SCB:s partisympatiundersökning november 2020

Som vi sett tidigare i denna rapport ligger de fackligt organiserade respektive oorganiserade arbetarnas svar nära varandra när vi i vår undersökning frågat om deras syn på samhället. Av partisympatiundersökningen framgår att det inte heller finns några större skillnader avseende parti- eller blocksympatier.

Det fanns dock en fråga där de fackliga medlemmarna respektive ickemedlemmarna skilde sig åt bland både arbetare och tjänstemän. Klart färre ickemedlemmar anser att Sveriges demokrati fungerar på ett sådant sätt att folkets vilja styr. Kanske bidrar detta till det större stödet för Sverigedemokraterna bland ickemedlemmar och de större sympatierna för Socialdemokraterna, som historiskt haft en stor påverkan på den svenska demokratin, bland medlemmar. Detta förklarar dock inte varför stödet för Sverigedemokraterna i maj 2020 skiljde sig så lite mellan medlemmar och arbetare totalt sett.

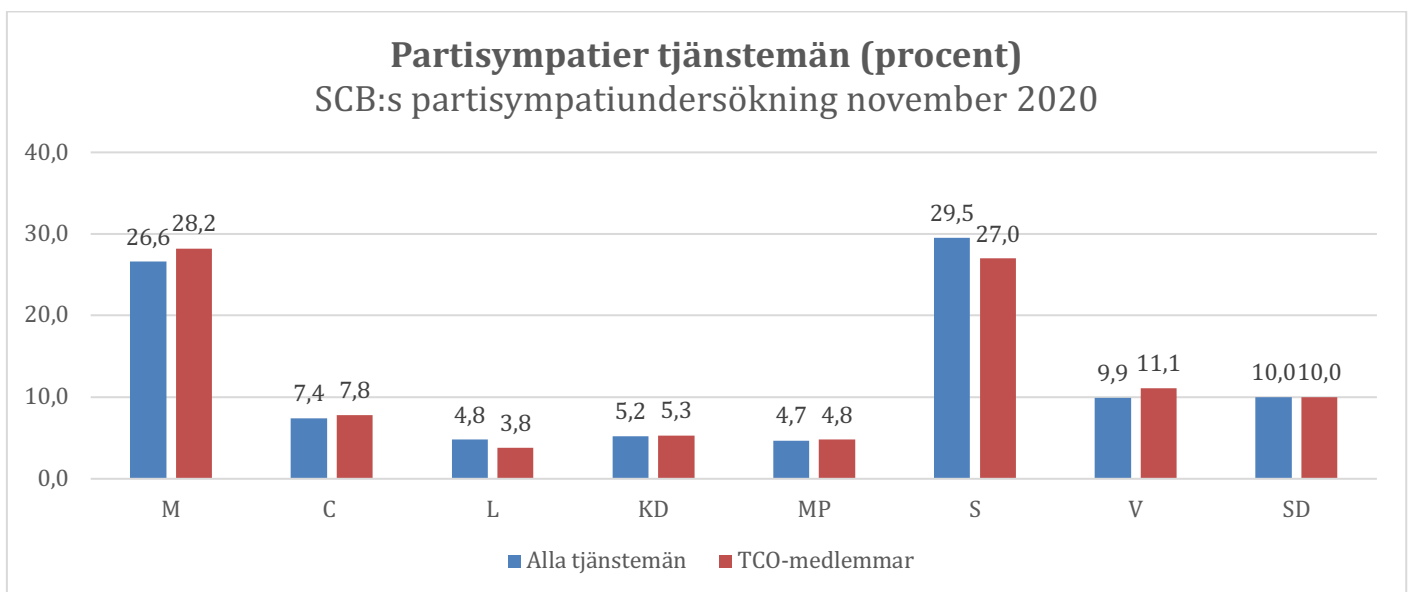
En intressant faktor i sammanhanget är LO-förbundens organiserade och uttalade samarbete med Socialdemokraterna. I ljuset av detta var det kanske ändå inte så konstigt att stödet för Socialdemokraterna och Moderaterna skilde sig så mycket åt i maj 2020 – högersympatisörer kan helt enkelt väntas avstå från fackligt medlemskap. Men den förklaringen ter sig inte självklar när man läser rapporten *Röster om facket och jobbet. Det fackliga medlemskapet*.¹⁴ 2011 frågade LO personer som inte var fackligt organiserade vilket som var deras viktigaste skäl till att inte vara med i facket. Då var det endast 3 procent av de arbetare som inte

¹⁴ LO (2011). *Röster om facket och jobbet. Det fackliga medlemskapet*.

var med i facket som uppgav politiska eller principiella skäl som främsta orsak. Möjligen är de relativt små skillnaderna i november därför inte särskilt överraskande, men det är också möjligt att partipolitiska hänsyn blivit ett viktigare skäl att välja bort fackligt medlemskap sedan 2011.

5.2. Partisympatier bland tjänstemän

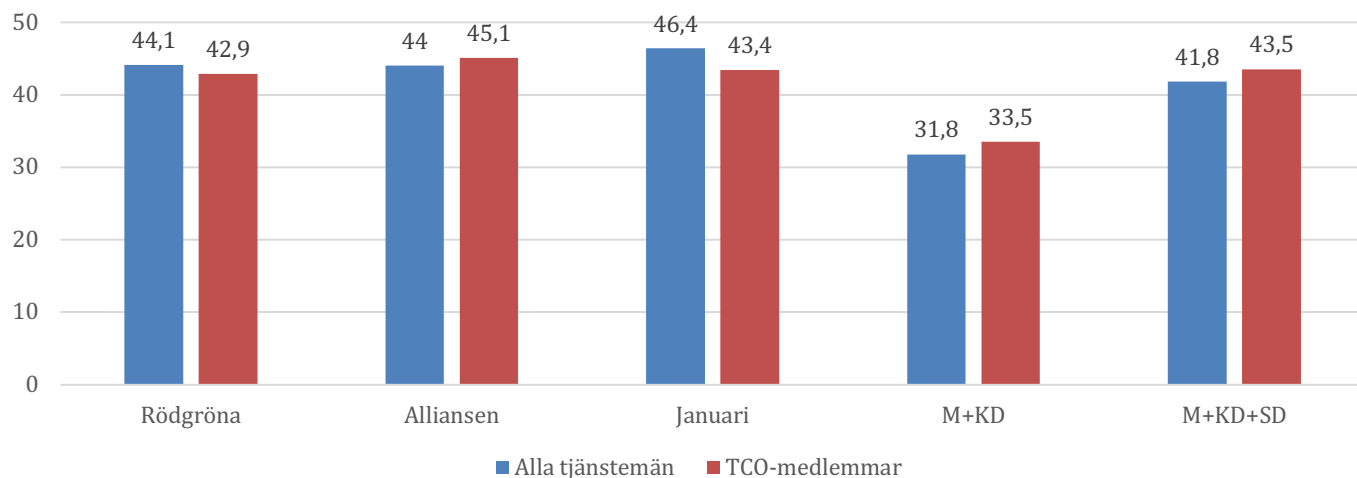
Till skillnad från bland arbetare finns, som vi visat i denna rapport, en tydlig skillnad mellan hur tjänstemän som är med i respektive inte är med i facket ser på samhället. När vi jämför alla tjänstemäns partisympatier med TCO-medlemmarnas är skillnaderna dock små.

Även här har det skett förändringar sedan i maj. Då hade Socialdemokraterna starkare stöd bland medlemmarna. Nu är det tvärtom.

Sett till regeringsalternativ är TCO-medlemmarna något mindre positiva till januaripartierna än tjänstemän i stort. I övrigt är skillnaderna små.

Blocksympatier tjänstemän (procent) SCB:s partisynpatiuundersökning november 2020

Ickemedlemmarna har alltså en mörkare syn på hur samhället fungerar, men de röstar nästan likadant som medlemmarna.

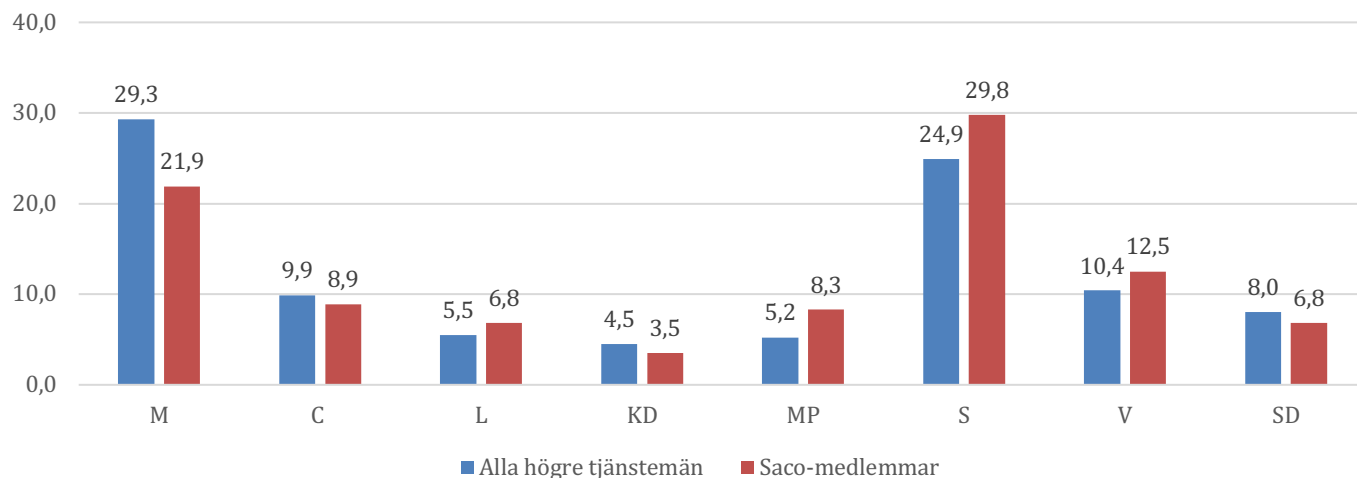
Ickemedlemmarnas mörkare syn på samhället tar sig inte i första hand uttryck i annorlunda partisympatier, utan de mer skeptiska fördelas på de olika partierna. TCO-förbundens medlemmar är ganska representativa för tjänstemannakåren avseende partisympatier, men de som har en mörkare bild av samhället (inte känner sig delaktiga i samhällets utveckling, inte tycker att Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr, inte upplever att de blir lyssnade på av makthavare) är i lägre grad med i facket.

5.3. Partisympatier bland högre tjänstemän

När det kommer till Saco-förbundens medlemmar förefaller det naturligt att jämföra dem med gruppen "högre tjänstemän" i SCB:s partisynpatiuundersökning. För att ingå i denna kategori krävs minst sex års utbildning efter grundskolan.

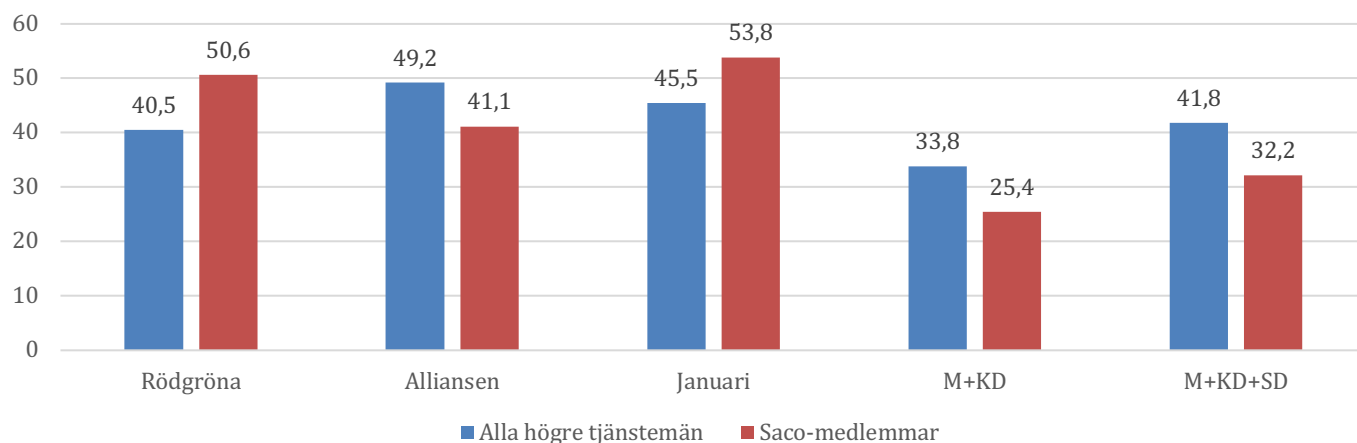
Partisynpatierna skiljer sig åt mellan Saco-förbundens medlemmar och högre tjänstemän i stort främst avseende de två största partierna. Saco-medlemmarna röstar i större utsträckning på Socialdemokraterna och i betydligt mindre utsträckning på Moderaterna.

Partisympatier högre tjänstemän (procent) SCB:s partisympatiundersökning november 2020

Detta får också bäring på de olika regeringsalternativen. Medlemmarna är mer positiva till de regeringsalternativ som inbegriper Socialdemokraterna, oavsett om det är i form av ett rödgrönt samarbete eller i den konstellation som ligger till grund för nuvarande regering. De är å andra sidan som mest negativa, jämfört med högre tjänstemän i stort, till det konservativa block som inbegriper Sverigedemokraterna.

Blocksympatier högre tjänstemän (procent) SCB:s partisympatiundersökning november 2020

Vi såg tidigare att de tjänstemän som är med i facket har en ljusare bild av samhället (känner sig mer delaktiga i samhällets utveckling, i större utsträckning anser att Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr och känner sig mer

lyssnade på av makthavare), jämfört med de som inte är med i facket. Detta gäller särskilt medlemmar i Saco-förbunden.

Och dessa skillnader i synen på samhället åtföljs alltså, för de högre tjänstemännens del, av en skillnad i parti- och blocksympatier.

6. Internationella studier av fackligt organiserade och oorganiserade

Att studera skillnader – och då inte bara demografiska skillnader och skillnader i anställningsvillkor – mellan dem som är med i facket respektive dem som inte är med i facket är angeläget. Dels kan det fördjupa vår förståelse för hur såväl människors arbetsliv som deras (politiska) värderingar hänger ihop med fackligt medlemskap. Dels kan det ge facken värdefull kunskap om dem man inte lyckats attrahera som medlemmar och hur man kan göra sig mer relevant för dem. Utan tvekan behöver det göras fler studier av detta slag.

Det finns ett antal internationella studier om vad som kännetecknar fackliga medlemmar och oorganiserade. Dessa är dock vanskliga att översätta till svenska förhållanden. Även om man håller sig till Europa och Nordamerika finns det stora skillnader vad gäller fackens ställning och vilka man organiserar. Det är svårt att jämföra länder där de flesta är med i facket med länder där ett fåtal, kanske begränsade till vissa näringsgrenar, är det. Likaså är det svårt att jämföra länder där rättigheter i arbetslivet är knutna till det fackliga medlemskapet med länder där de i hög grad bestäms i lagstiftning eller där kollektivavtal omfattar samtliga arbetstagare.

Här finns också en fråga om kausalitet: i den mån medlemmars och ickemedlemmars arbetssituation skiljer sig åt – beror det då på att facket förändrar arbetssituationen för sina medlemmar? Eller beror det på att de som har en viss arbetssituation (kanske även andra personliga egenskaper) är mer benägna att gå med i facket? Och i den mån medlemmars och ickemedlemmars syn på samhället och politiken skiljer sig åt – beror det på att ens värderingar och samhällsanalys påverkas av det fackliga medlemskapet? Eller beror det på att de som har vissa värderingar och en viss samhällsanalys är mer benägna att gå med i facket?

David G. Blanchflower vid Dartmouth College och Alex Bryson vid University College London har gjort en studie av sambanden mellan fackligt medlemskap och arbetstillfredsställelse.¹⁵ De tar spjärn mot tidigare studier som visar att de som är med i facket är mindre tillfreds med sina arbeten. Detta stämmer ju överens med vår undersöknings resultat avseende arbetare. Men Blanchflower och Bryson, som använder stora datamängder från både USA och

¹⁵ Blanchflower, David G. och Bryson, Alex (2020). "Now Unions Increase Job Satisfaction and Well-being". NBER Working Paper No. 27720.

Europa, finner att det sambandet är brutet. Nu är arbetstillfredsställelsen i stället högre bland dem som är med i facket. Här finns en åldersdimension – de som är födda på 1940- och 1950-talet är fortfarande mindre tillfreds med sitt arbete om de är med i facket.

Vad beror då denna förändring i sambandet mellan fackligt medlemskap och arbetstillfredsställelse på? Blanchflower och Bryson menar att det har två fördelar att vara med i facket: dels får man bättre framförhandlade villkor, dels får man skydd mot att förlora jobbet och mot godtycklig negativ behandling av arbetsgivaren. Gör facket detta jobb annorlunda i dag än tidigare? undrar Blanchflower och Bryson. Eller gör facket samma jobb som tidigare, men det värderas annorlunda av medlemmarna?

*Fram till
finanskrisen
var fackligt
organiserade i
USA mer
rädda att
förlora jobbet
än icke-
medlemmar.*

Blanchflower och Bryson visar att fram till finanskrisen var fackligt organiserade i USA mer rädda att förlora jobbet än ickemedlemmar. Efter finanskrisen ändrades dock detta. Då fackets medlemmar (i USA) har högre löner än ickemedlemmar, antas deras sammantagna upplevelse av arbetet ha förbättrats när de upphörde att vara mer rädda att bli arbetslösa.

Det är dock tveksamt om denna förklaring har någon bäring på svenska förhållanden. Här regleras löner och förmåner i kollektivavtal som omfattar samtliga anställda på arbetsplatser som tecknat sådana. Fackligt medlemskap ger ingen bonus (utom när det gäller inkomstförsäkring vid arbetslöshet). Och här, där den fackliga organisationsgraden är relativt hög på hela arbetsmarknaden – i alla fall jämfört med i USA, där det snarare är vissa sektorer som är organiserade – känns det långsökt att den upplevda risken att bli arbetslös skulle variera så mycket mellan medlemmar och ickemedlemmar.

Blanchflower och Bryson gör andra intressanta fynd i sin undersökning. De ser ett positivt samband mellan att vara med i facket och livstillfredsställelse, lycka, känsla av lugn och ro. Att vara stressad, känna sig nedstämd, uppleva allt som en ansträngning, känna sig ensam och känna sig ledsen är mindre vanligt bland fackligt organiserade. Tilltron till polisen, politiker, politiska partier och Europaparlamentet är större bland fackligt anslutna. I Europa har dessa också en mer positiv syn på landets ekonomi, demokrati och utbildningsväsende.

Torben Iversen vid Harvard University och David Soskice vid London School of Economics har undersökt samband mellan ojämlikhet och politisk polarisering i en mängd västländer.¹⁶ De visar att fackligt medlemskap hänger samman med mer vänsterorienterade identiteter. Deras förklaring är att facket tillhandahåller information i samhällspolitiska frågor till sina medlemmar.

David Macdonald vid Florida State University har, delvis inspirerad av Iversen och Soskice, undersökt hur kunskaper om politik varierar mellan fackligt organiserade och oorganiserade i USA.¹⁷ Att tillgodogöra sig politisk information har en kostnad, det kräver både tid och ansträngning. Macdonald visar att fackliga medlemmar – och detta gäller särskilt dem med kortast formell utbildning – har större kunskaper om politik i allmänhet och är mer insatta i hur de politiska partierna och olika kandidater placerar sig i olika politiska frågor, än de som inte är med i facket.

Detta möjliggör för fackliga medlemmar att göra mer välinformerade politiska val, och att rösta på partier och politiker som stämmer bättre överens med deras åsikter och värderingar. Det vore önskvärt att genomföra en studie där man jämför kunskapsnivåerna i samhällspolitiska frågor mellan fackligt organiserade och oorganiserade i Sverige. En sådan undersökning skulle också kunna titta på i vilken utsträckning man röstar på partier som faktiskt driver frågor som ligger i linje med ens egna åsikter.

Nadja Mosimann vid universitetet i Zürich och Jonas Pontusson vid universitetet i Genève har gjort en studie av hur stödet för omfördelning varierar mellan dem som är med i respektive inte med i facket.¹⁸ De använder data från 21 europeiska länder. Deras resultat visar att sannolikheten att en facklig medlem stödjer omfördelning är 7,7 procentenheter högre än sannolikheten att en ickemedlem gör det. Sambandet blir något svagare när man tar hänsyn till hur de svarande placerar sig på en ideologisk skala, men sannolikheten att medlemmar stödjer omfördelning är likväl 5,8 procentenheter högre när man korregerat för detta.

¹⁶ Iversen, Torben och Soskice, David (2015). "Information, Inequality, and Mass Polarization: Ideology in Advanced Democracies". *Comparative Political Studies* Vol. 48(13) 1781-1813.

¹⁷ Macdonald, David (2019). "How Labor Unions Increase Political Knowledge: Evidence from the United States". *Political Behavior*. New York (Apr 2019): 1-24.

¹⁸ Mosimann, Nadja och Pontusson, Jonas (2017). "Solidaristic Unionism and Support for redistribution in Contemporary Europe". *World Politics* 69, no. 3 (juli 2017), 448-92.

Effekten är större bland dem som har högre inkomster. Särskilt om de är med i fack som organiserar löntagare med olika lönenivåer, eller fack som främst organiserar lågavlönade. "Fackligt medlemskap kan sägas producera en upplysningseffekt bland låginkomsttagare", skriver Mosimann och Pontusson. "[M]en det producerar också en solidaritetseffekt bland höginkomsttagare, som gör dem mer positiva till åtgärder som inte tjänar deras omedelbara egenintresse. Den senare effekten är klart större än den förra effekten."

Vi såg tidigare att Saco-förbundens medlemmar, bland vilka finns många med relativt höga löner, röstar mer socialdemokratiskt, mer rödgrönt och mer på januaripartierna än högre tjänstemän i allmänhet. Saco-förbunden generellt tillhör förvisso inte de svenska fack som propagerar mest för omfördelning, men kanske kan man ändå här se prov på den effekt Mosimann och Pontusson påvisat i en internationell kontext. Detta kan vara något för tjänstemannafacken att beakta i kommunikationen med sina medlemmar.

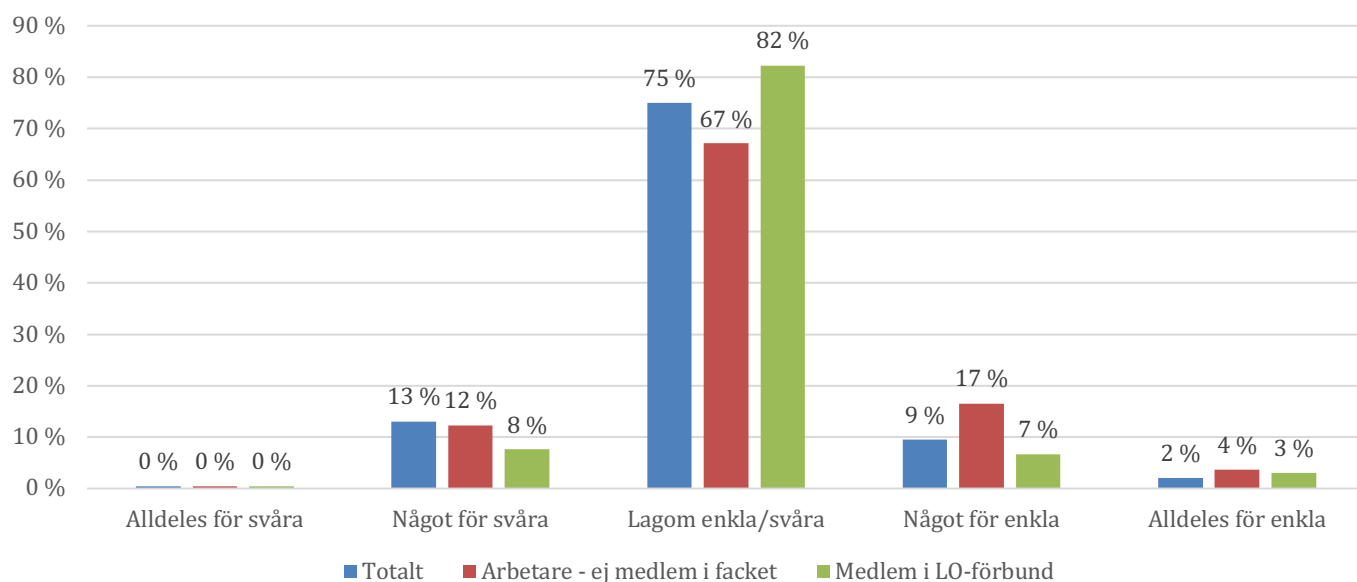
Referenser

- Bender, German och Kjellberg, Anders (2020). ”Prognosen för facket är positiv oavsett corona”. *Arbetet*, 29 april.
<https://arbetet.se/2020/04/29/prognosen-for-facket-ar-positiv-oavsett-corona/> [läst 2020-11-20]
- Bergström, Ylva och Bertilsson, Emil (2020). *Unga och facket – klyftor i attityder och kunskaper bland gymnasieelever*. Stockholm: Arena Idé.
- Blanchflower, David G. och Bryson, Alex (2020). ”Now Unions Increase Job Satisfaction and Well-being”. NBER Working Paper No. 27720.
- Eklind Kloof, David (2020). *Hur har du det på jobbet? Arbetets mening, tilltron till demokratin och sambandet däremellan*. Stockholm: Arena Idé.
- Iversen, Torben och Soskice, David (2015). ”Information, Inequality, and Mass Polarization: Ideology in Advanced Democracies”. *Comparative Political Studies* Vol. 48(13) 1781-1813.
- Kjellberg, Anders (2020). *Den svenska modellen i en oviss tid. Fack, arbetsgivare och kollektivavtal på en föränderlig arbetsmarknad*. Stockholm: Arena Idé.
- LO (2011). *Röster om facket och jobbet. Det fackliga medlemskapet*.
- Macdonald, David (2019). ”How Labor Unions Increase Political Knowledge: Evidence from the United States”. *Political Behavior*. New York (Apr 2019): 1-24.
- Mosimann, Nadja och Pontusson, Jonas (2017). ”Solidaristic Unionism and Support for redistribution in Contemporary Europe”. *World Politics* 69, no. 3 (juli 2017), 448–92.
- SCB Partisynpatiuundersökningen maj 2020.
- SCB Partisynpatiuundersökningen november 2020.

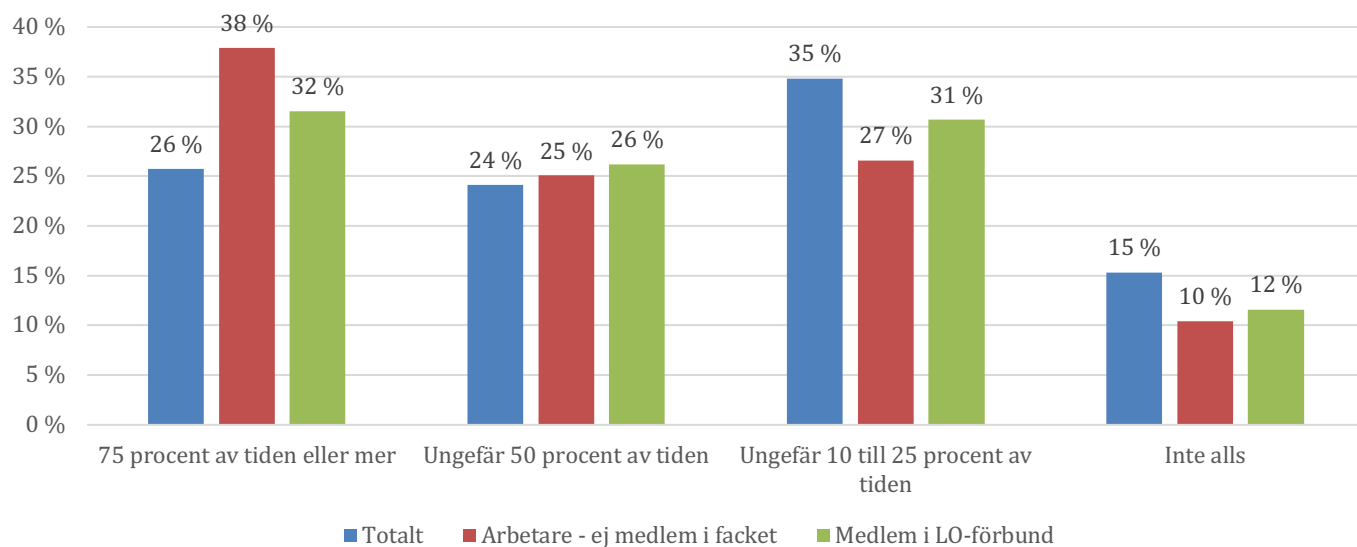
Appendix – samtliga tabeller

Arbetares upplevelse av arbetet

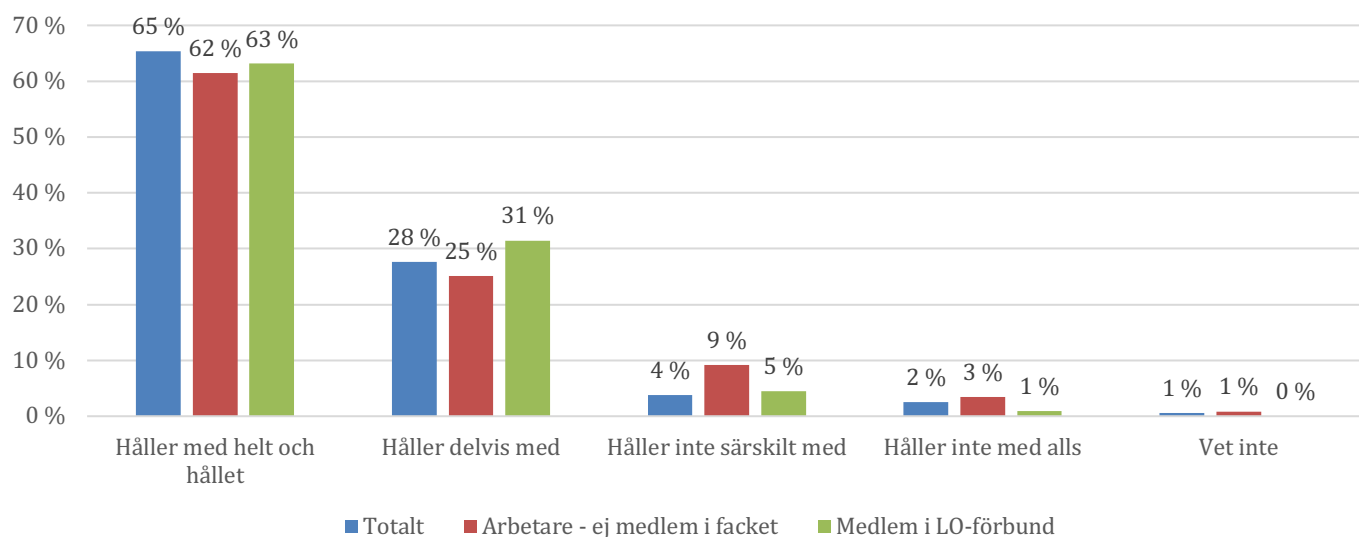
Har du för svåra eller för enkla arbetsuppgifter?

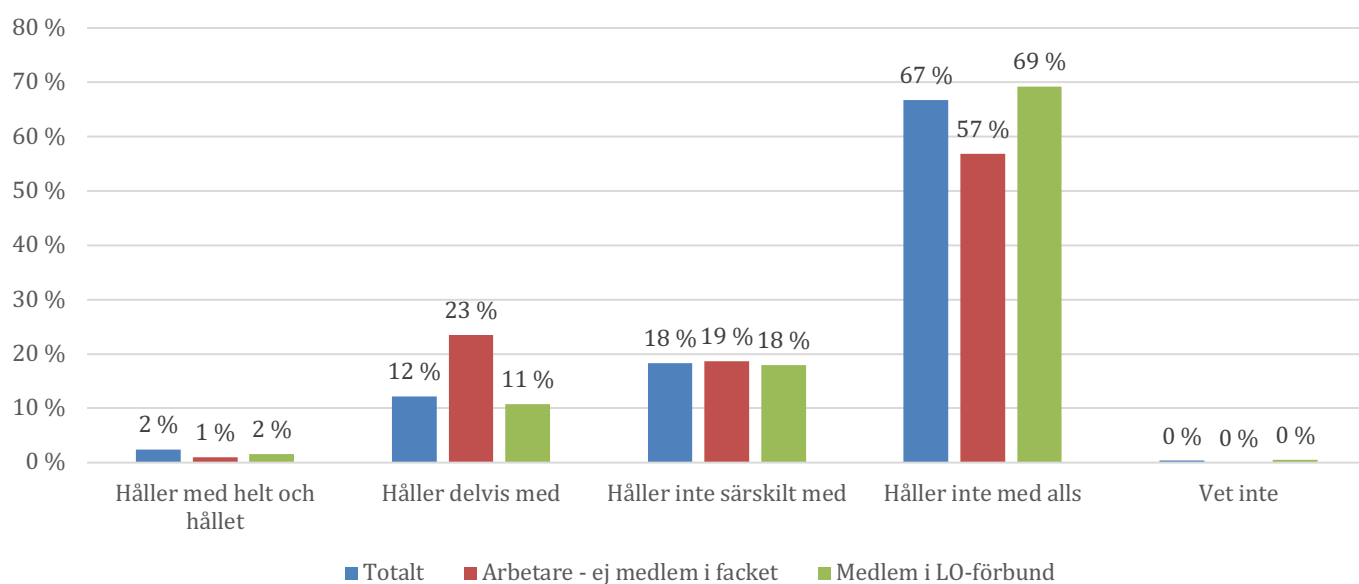
En normal arbetsdag upprepar jag samma arbetsmoment om och om igen

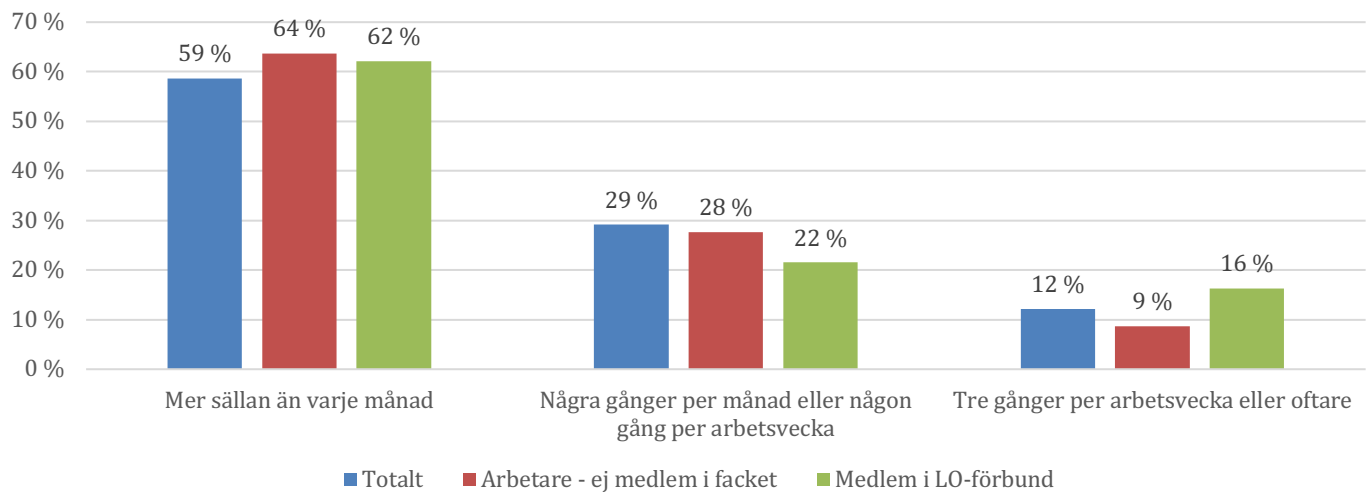
Genom mitt arbete ingår jag i en gemenskap med andra människor

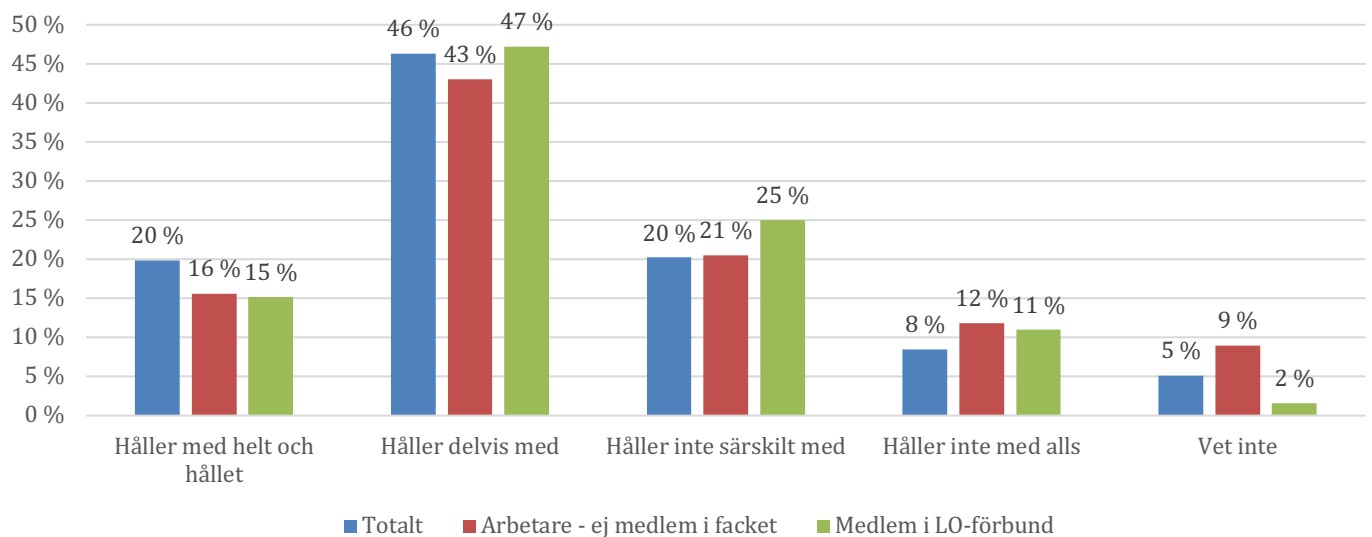
Jag har för lite att göra på jobbet

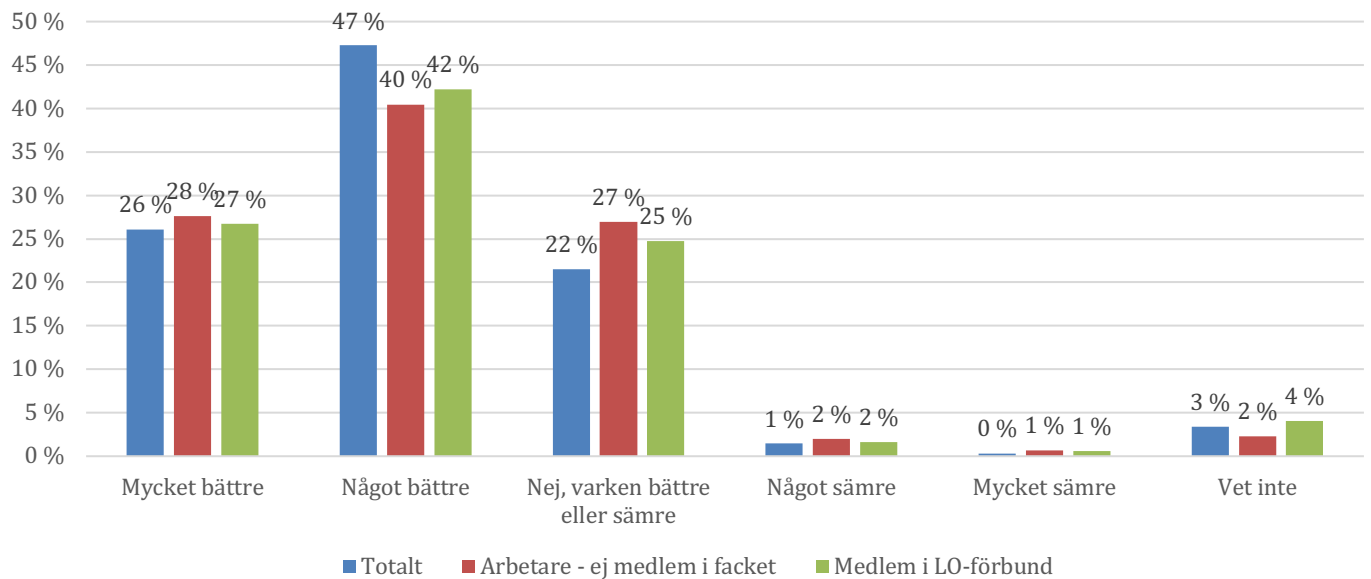
Hur vanligt är det att du i ditt arbete måste utföra arbetsuppgifter bara för att någon bestämt det, trots att de egentligen inte behövs?

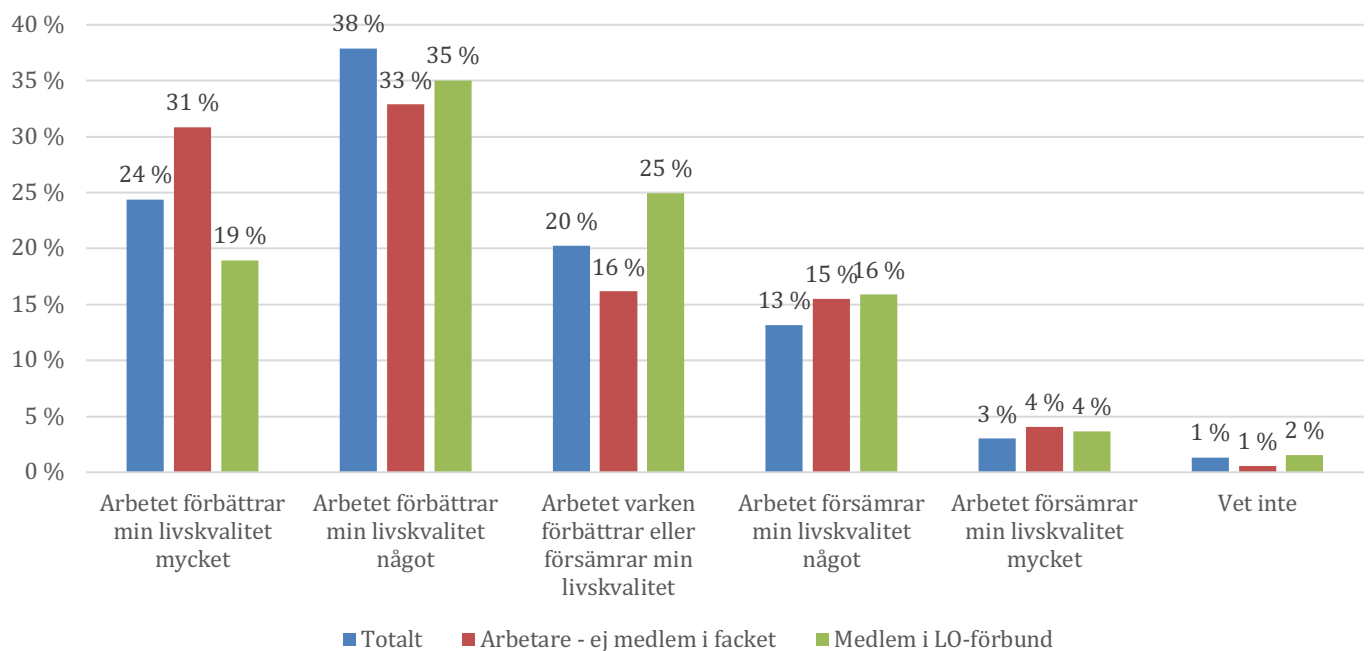
På min arbetsplats kan alla anställda vara med och påverka demokratiskt

Bidrar ditt arbete till att göra världen bättre eller sämre?

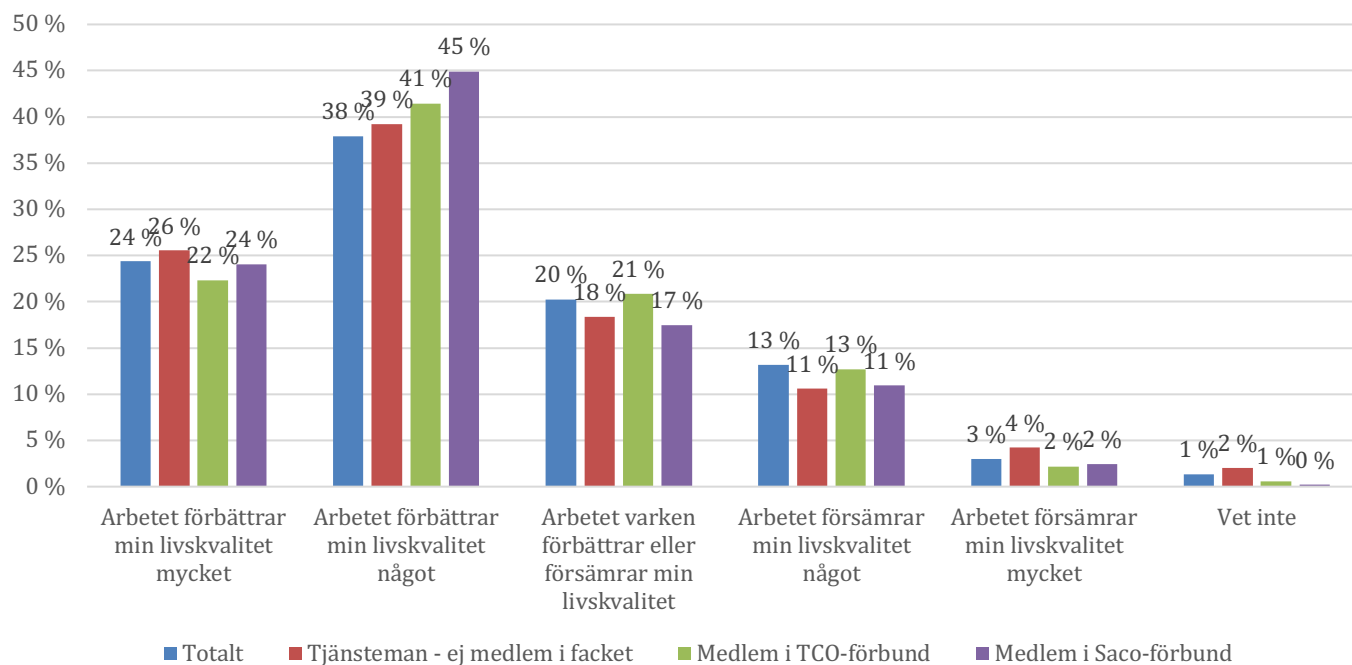

Bortsett från lönen, hur påverkar ditt arbete på det stora hela din livskvalitet?

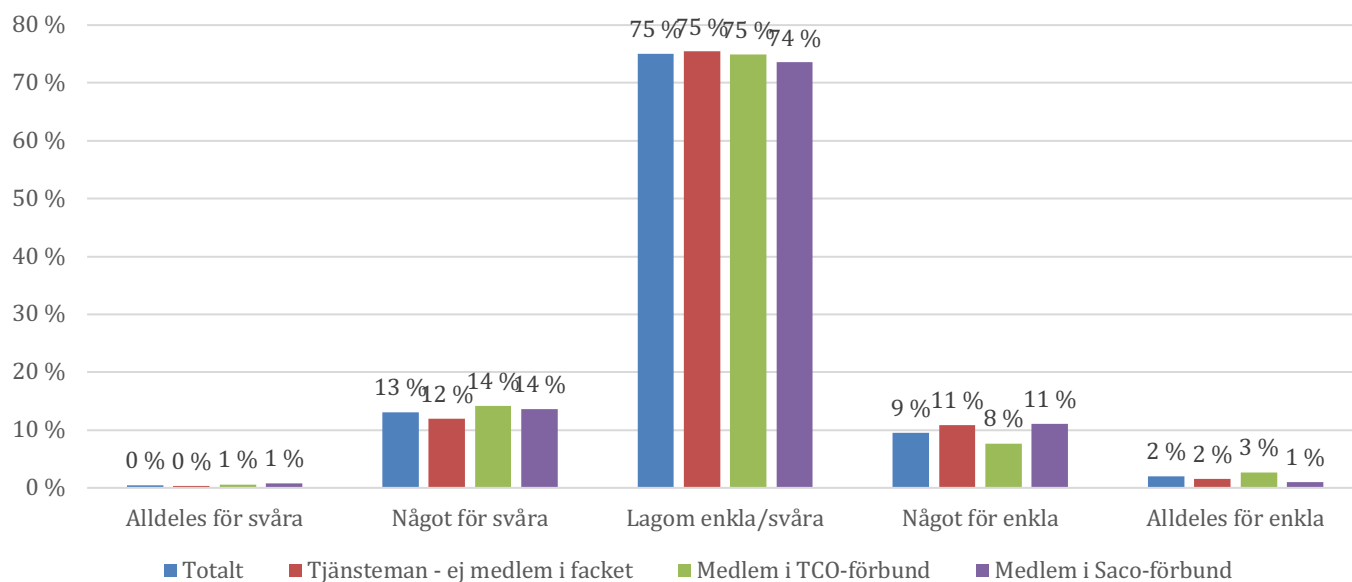

Tjänstemäns upplevelse av arbetet

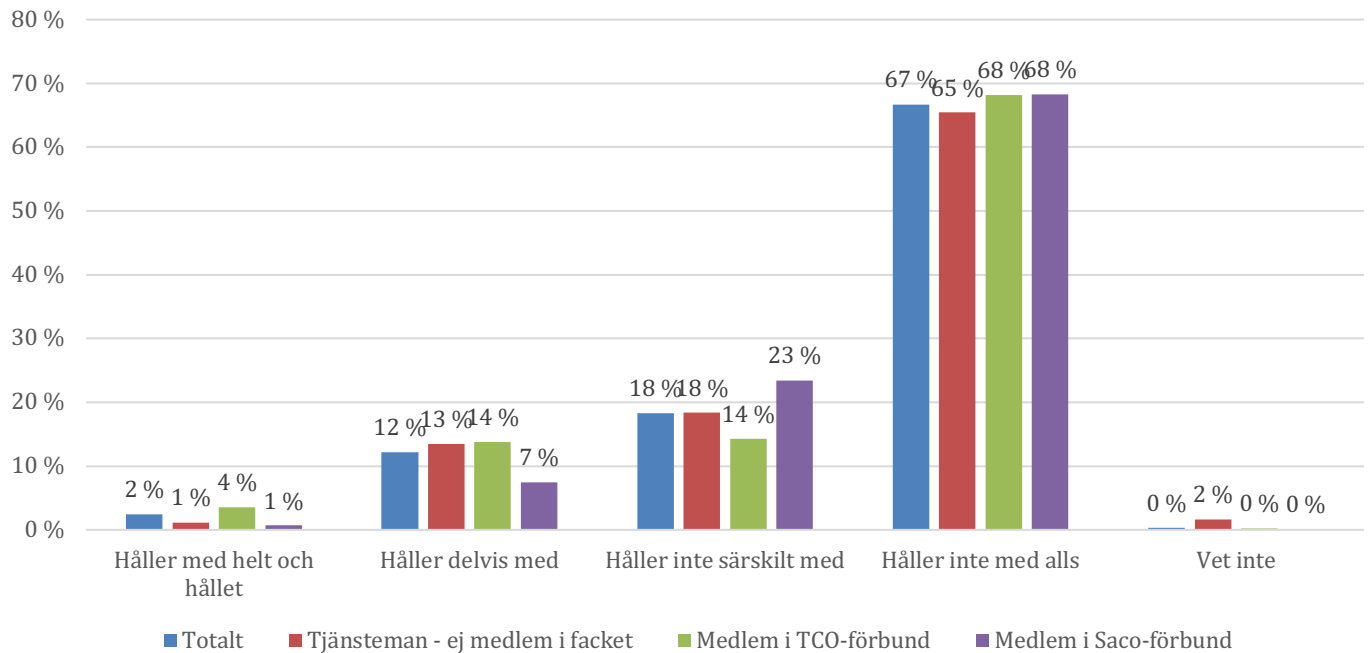
Bortsett från lönen, hur påverkar ditt arbete på det stora hela din livskvalitet?

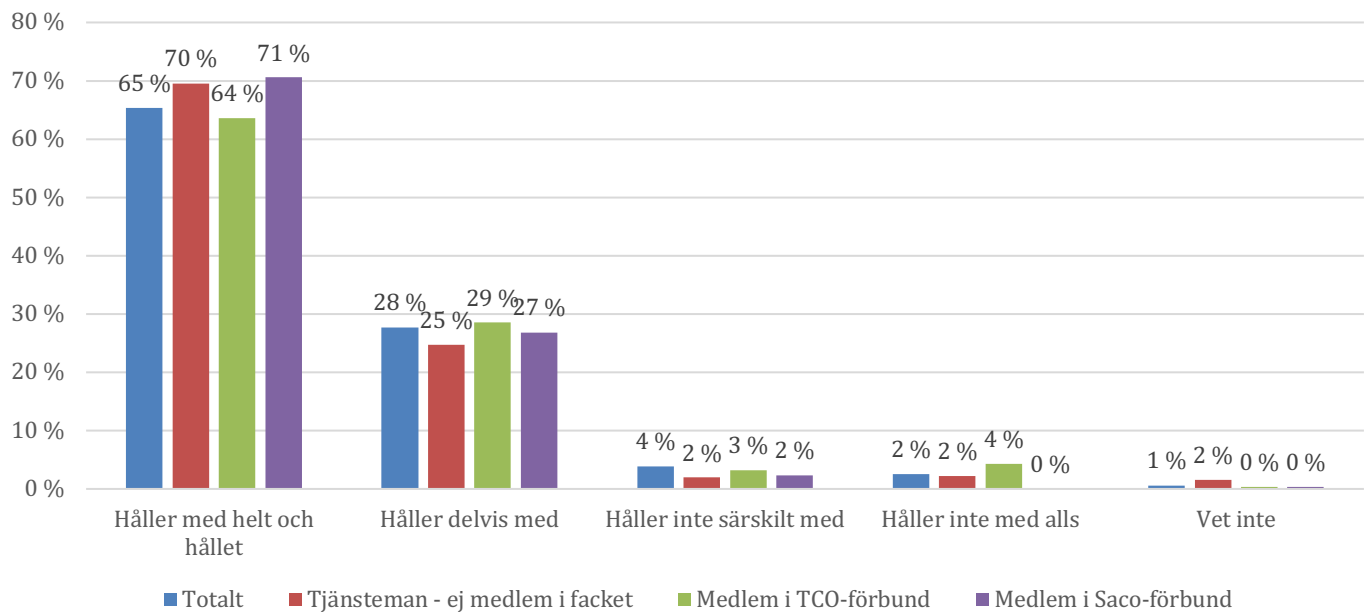
Har du för svåra eller för enkla arbetsuppgifter?

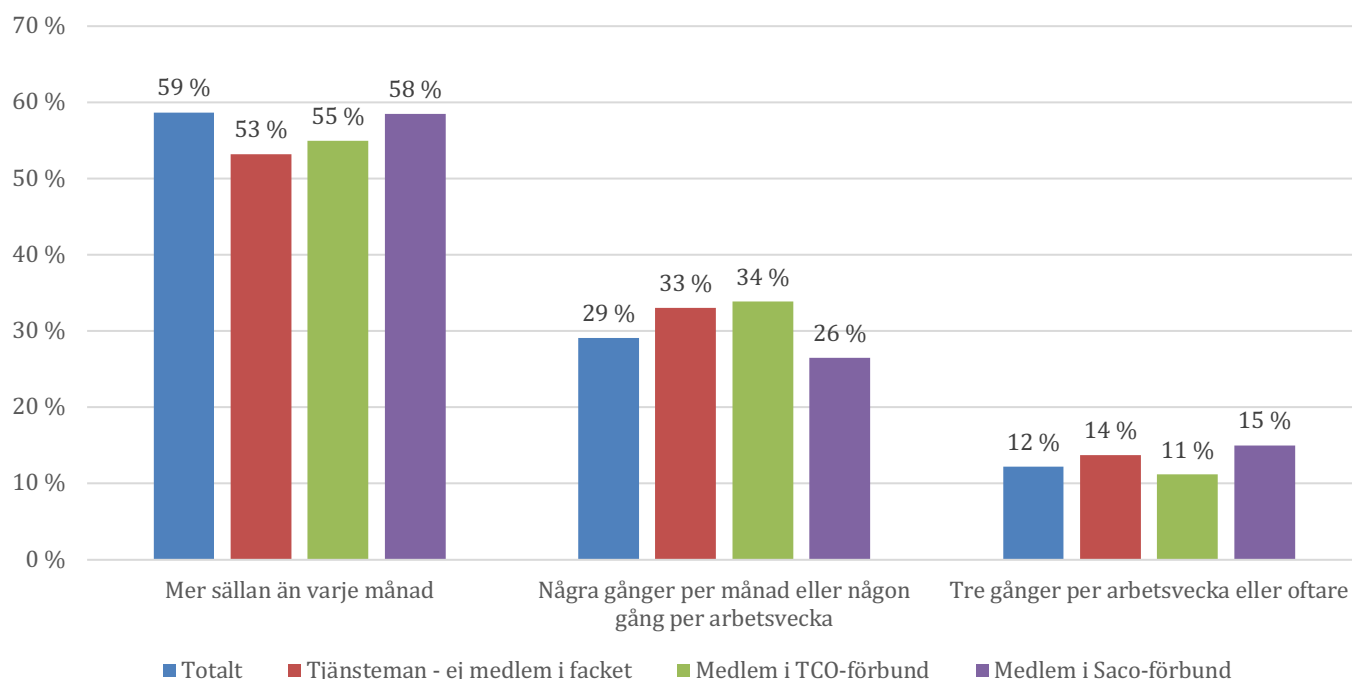
Jag har för lite att göra på jobbet

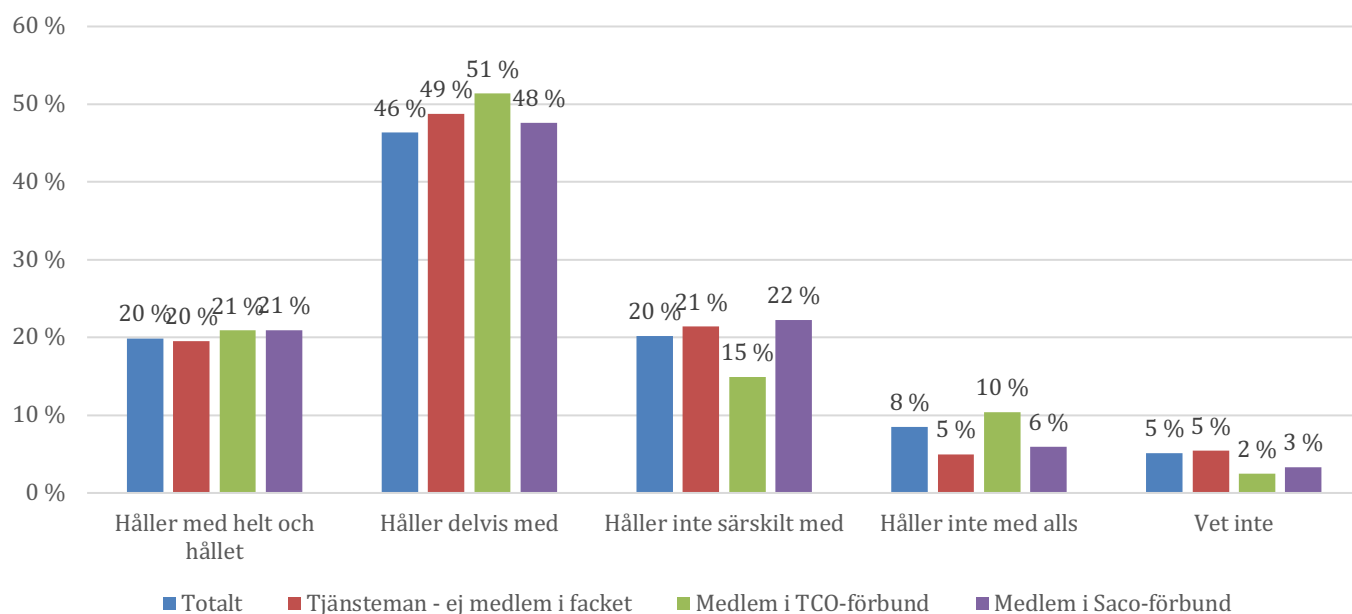
Genom mitt arbete ingår jag i en gemenskap med andra människor

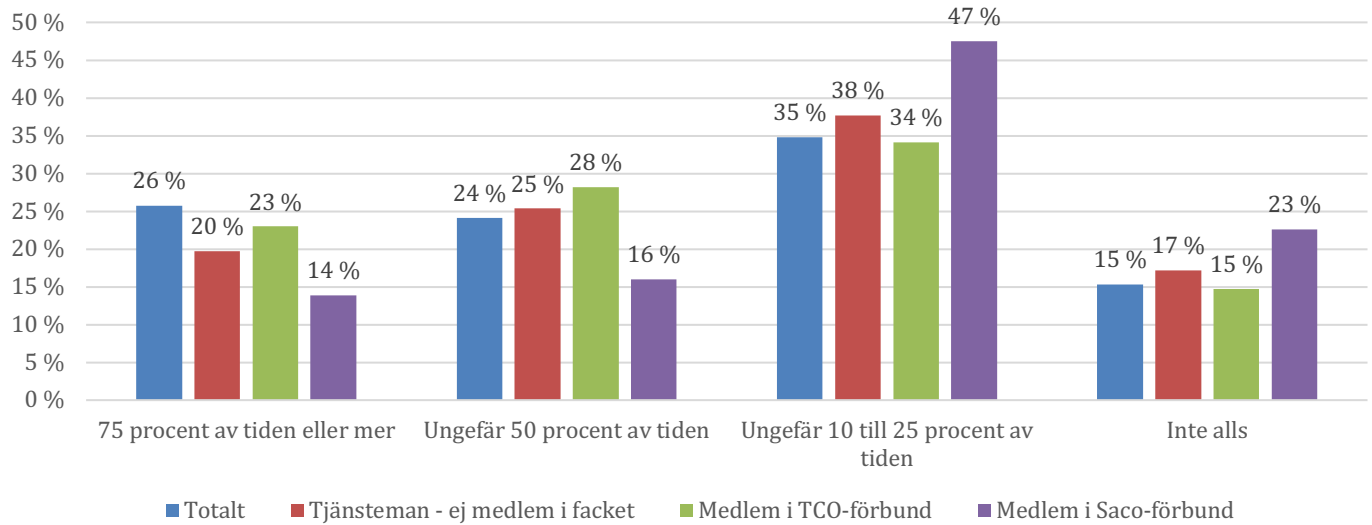
Hur vanligt är det att du i ditt arbete måste utföra arbetsuppgifter bara för att någon bestämt det, trots att de egentligen inte behövs?

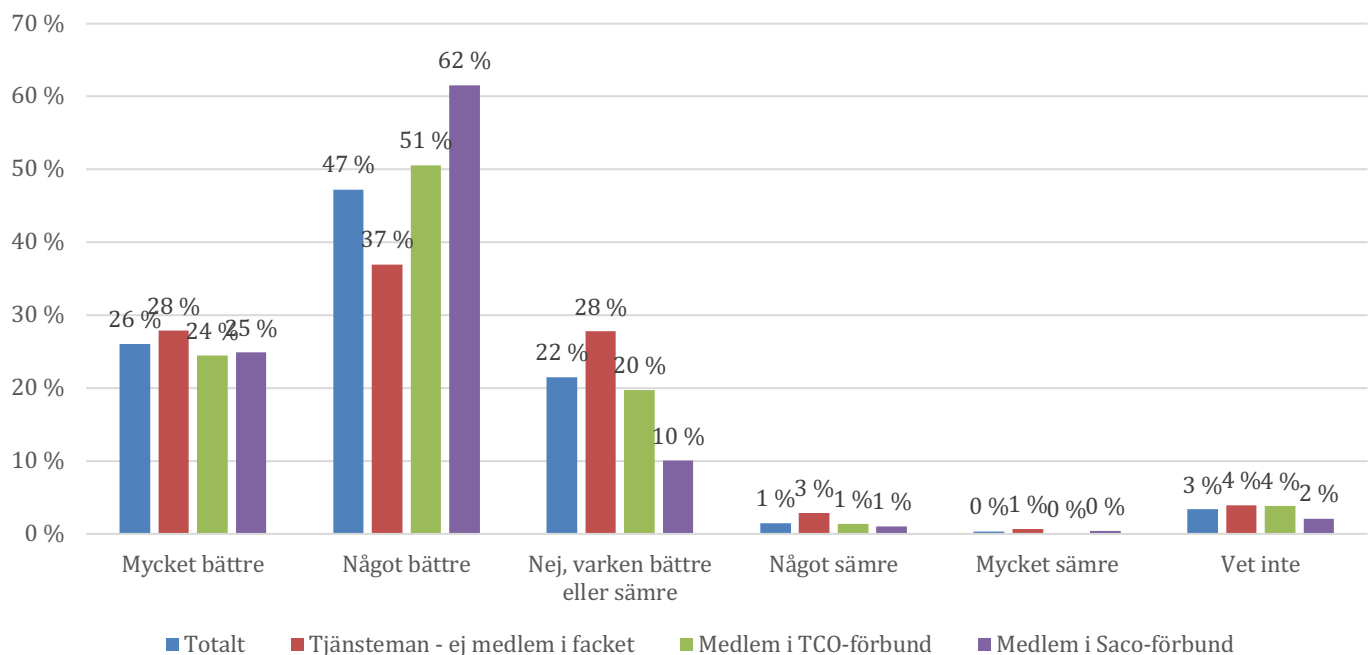
På min arbetsplats kan alla anställda vara med och påverka demokratiskt

En normal arbetsdag upprepar jag samma arbetsmoment om och om igen

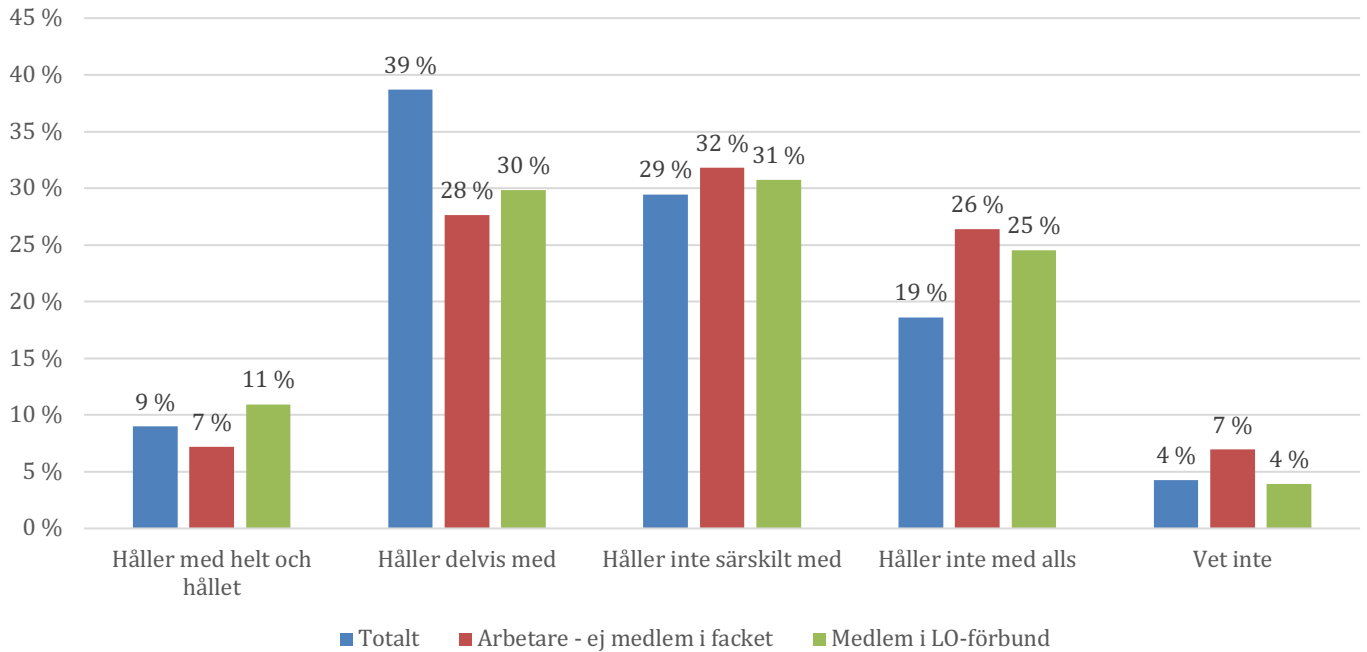

Bidrar ditt arbete till att göra världen bättre eller sämre?

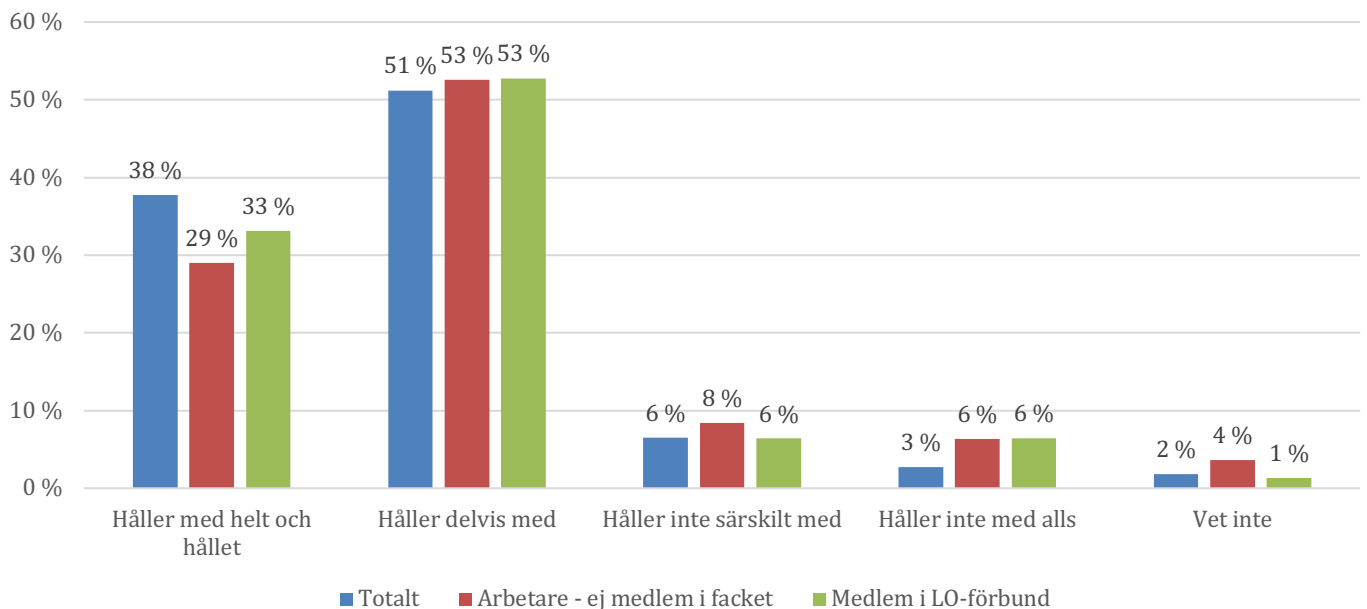

Arbetares syn på samhället

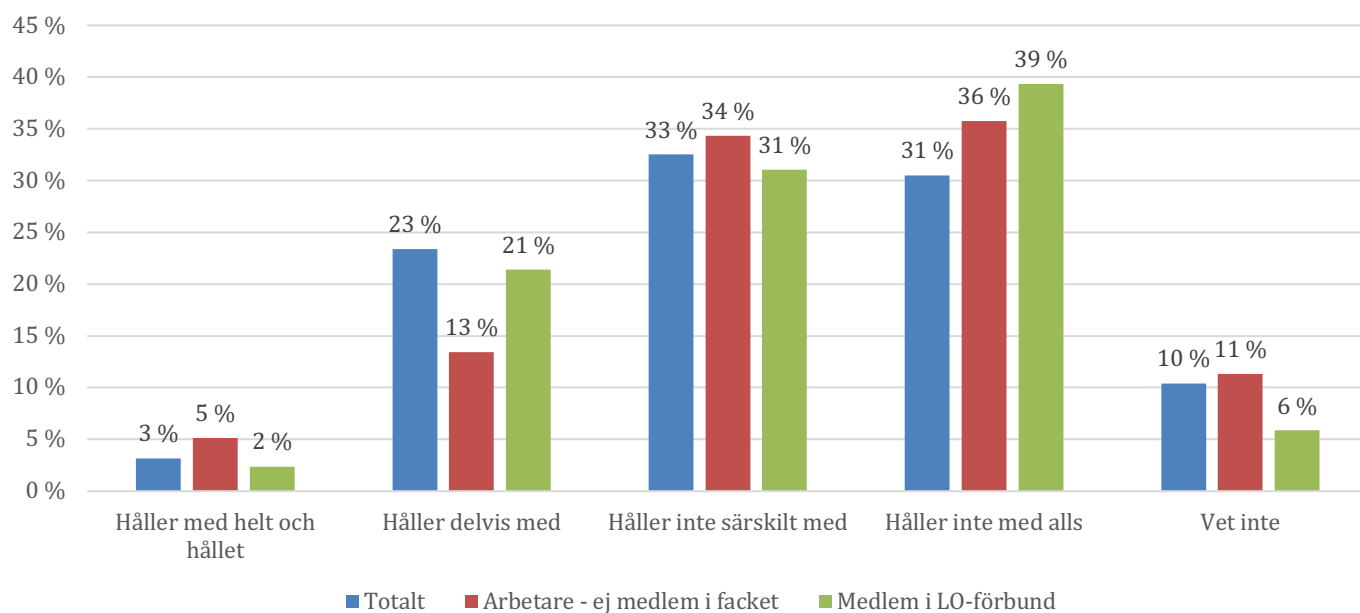
Jag känner mig delaktig i samhällets utveckling

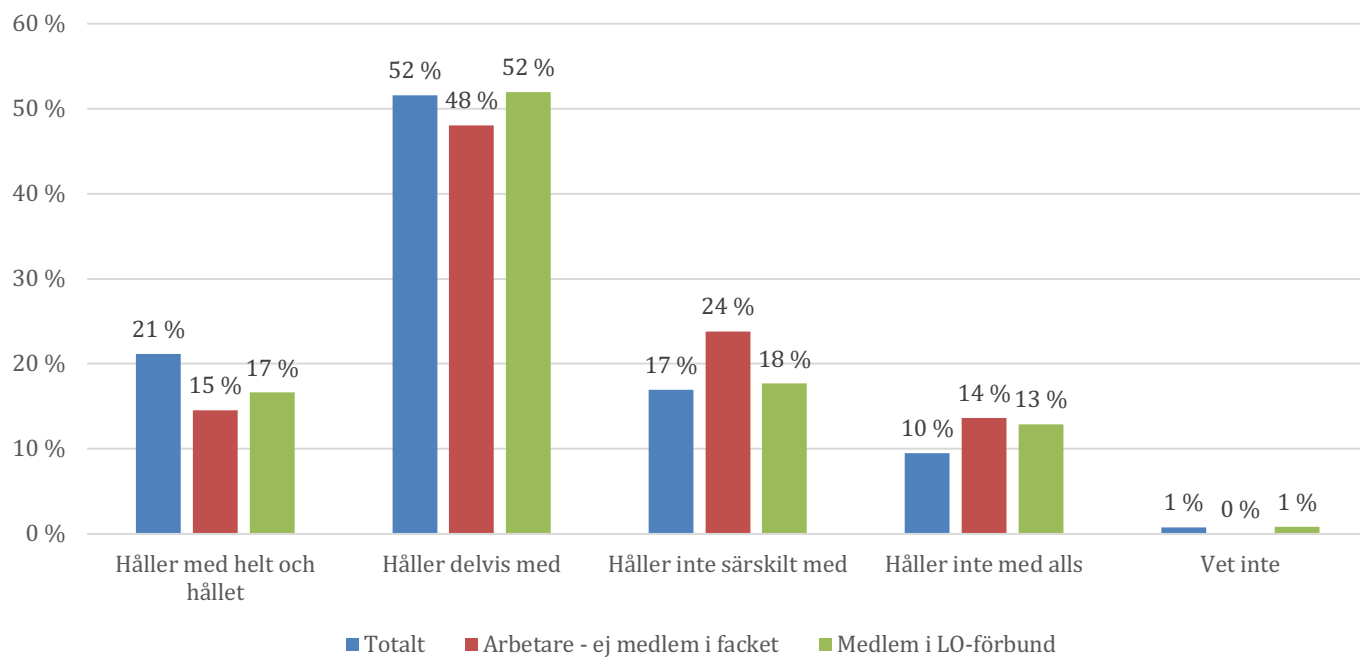
Jag upplever att människor har respekt för det jag gör och det jag kan

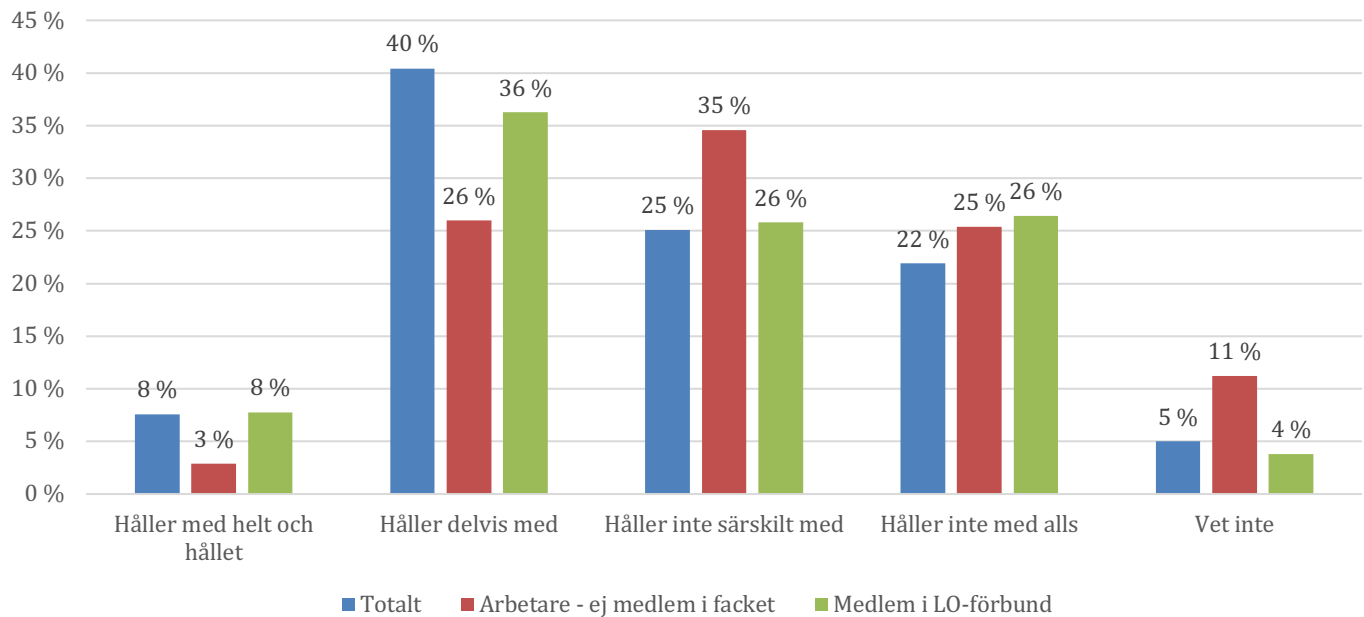
Jag upplever att jag blir lyssnad på av dem som har makten i vårt samhälle

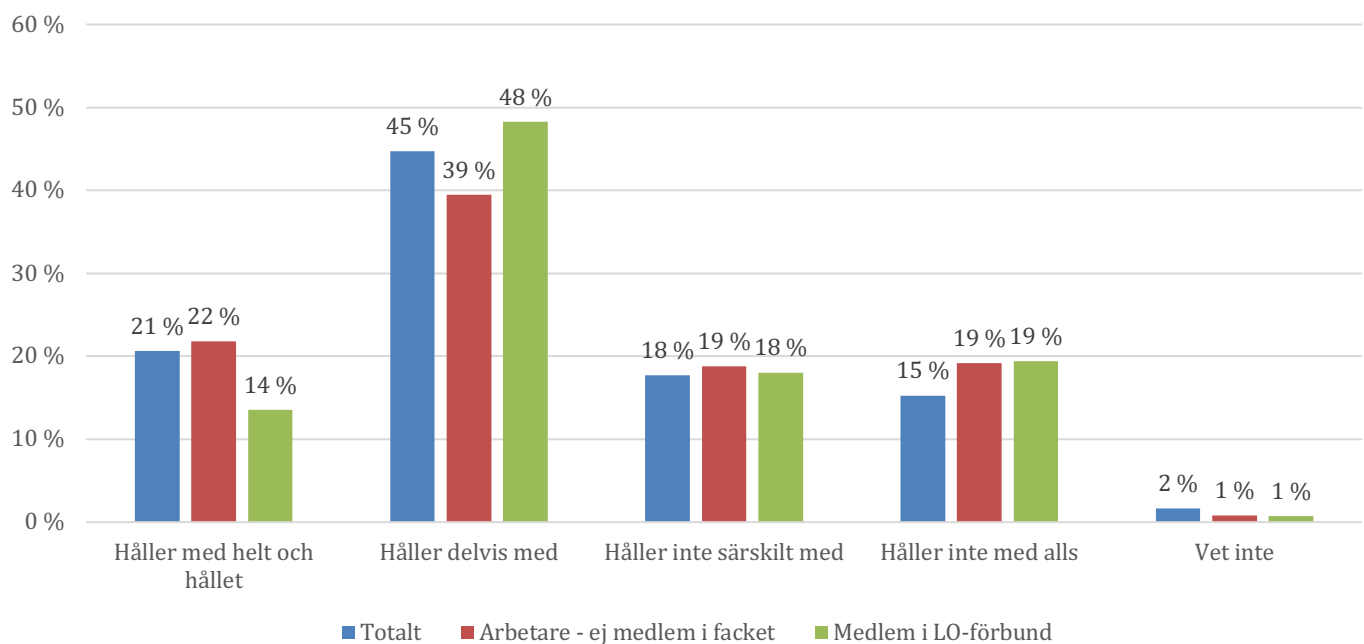
Enligt min mening går det att lita på människor i allmänhet

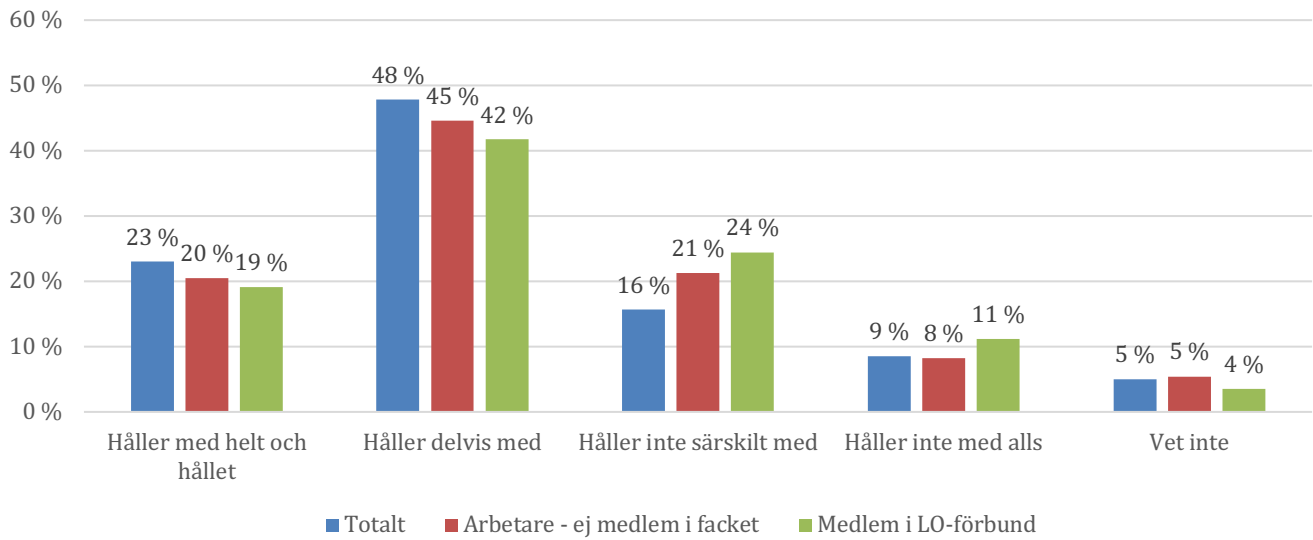
Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr

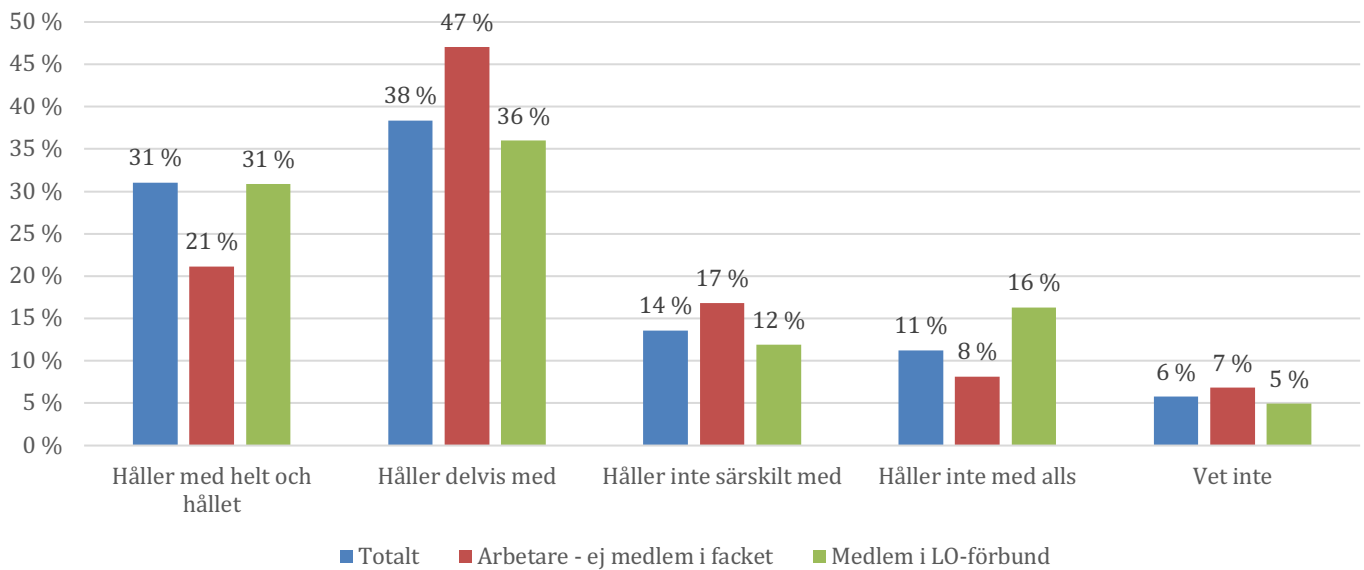
Jag litar på att jag får den hjälp jag behöver av samhället om jag exempelvis drabbas av sjukdom eller arbetslöshet

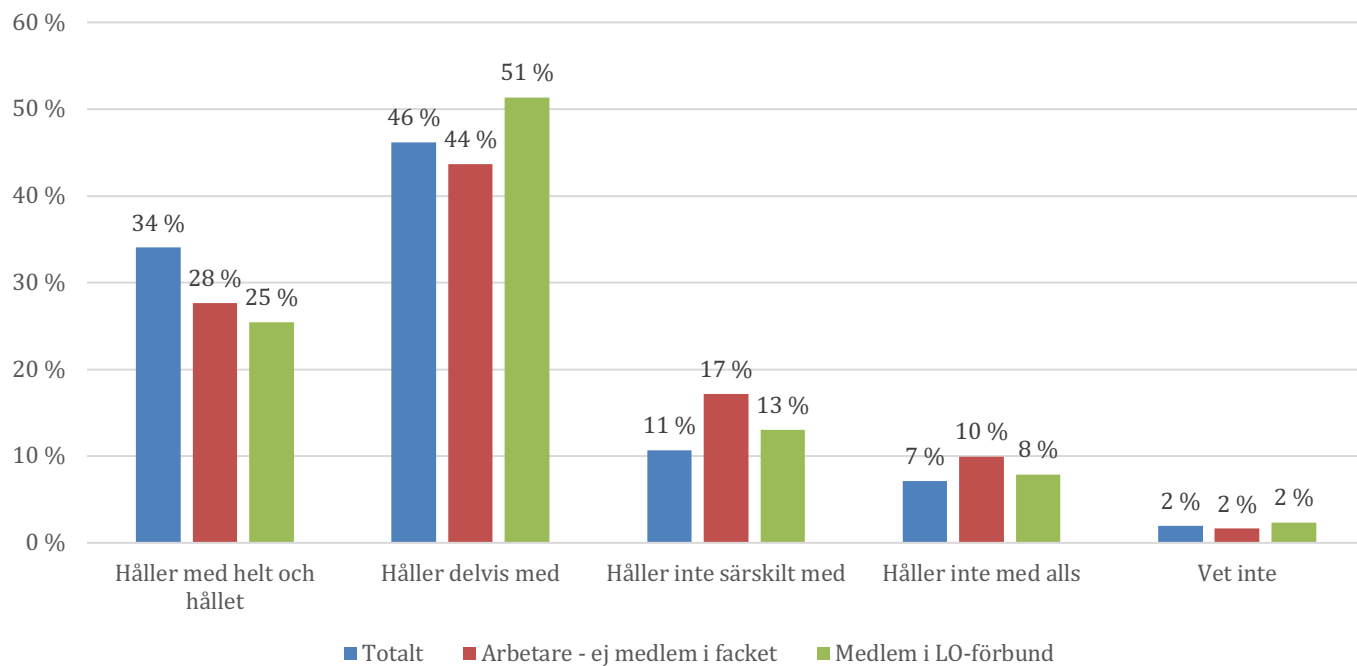
Jag kan tänka mig att på min fritid engagera mig för att förbättra samhället

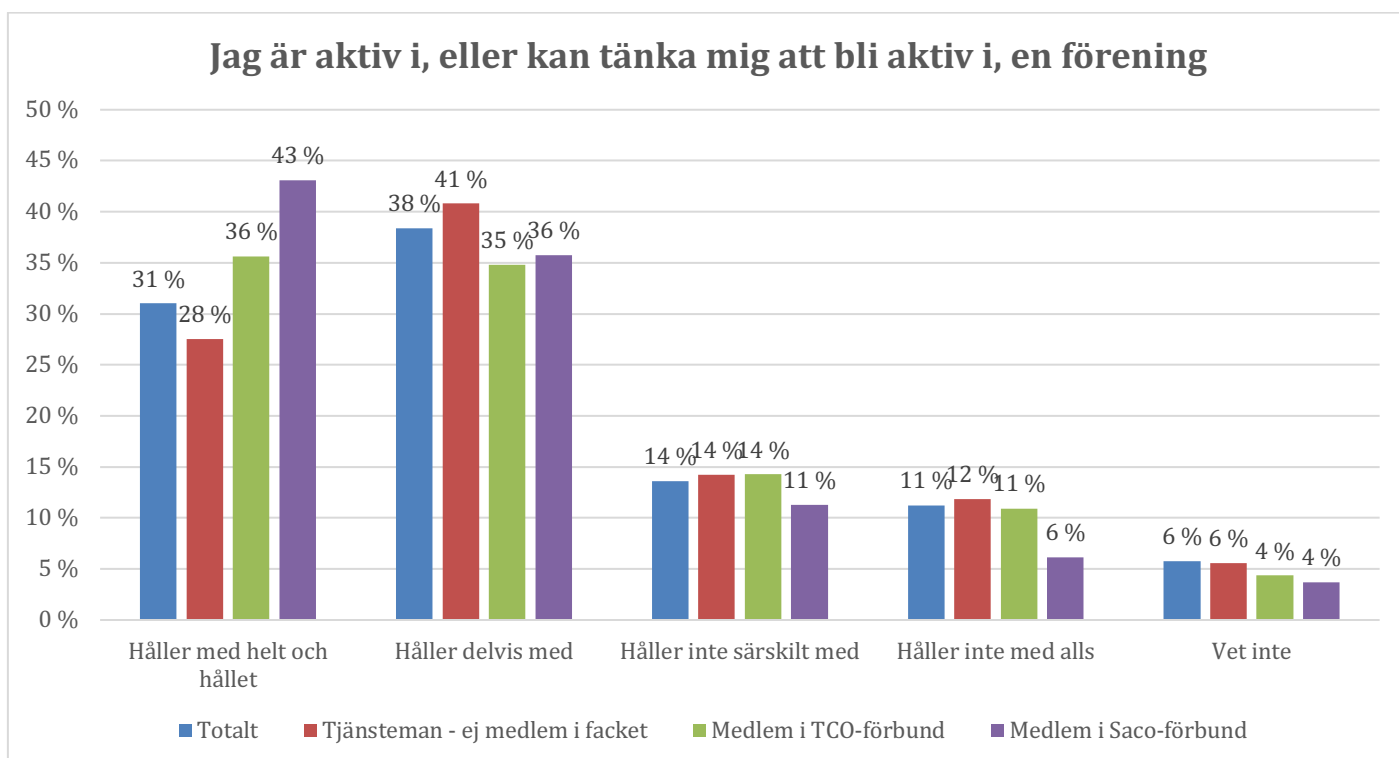
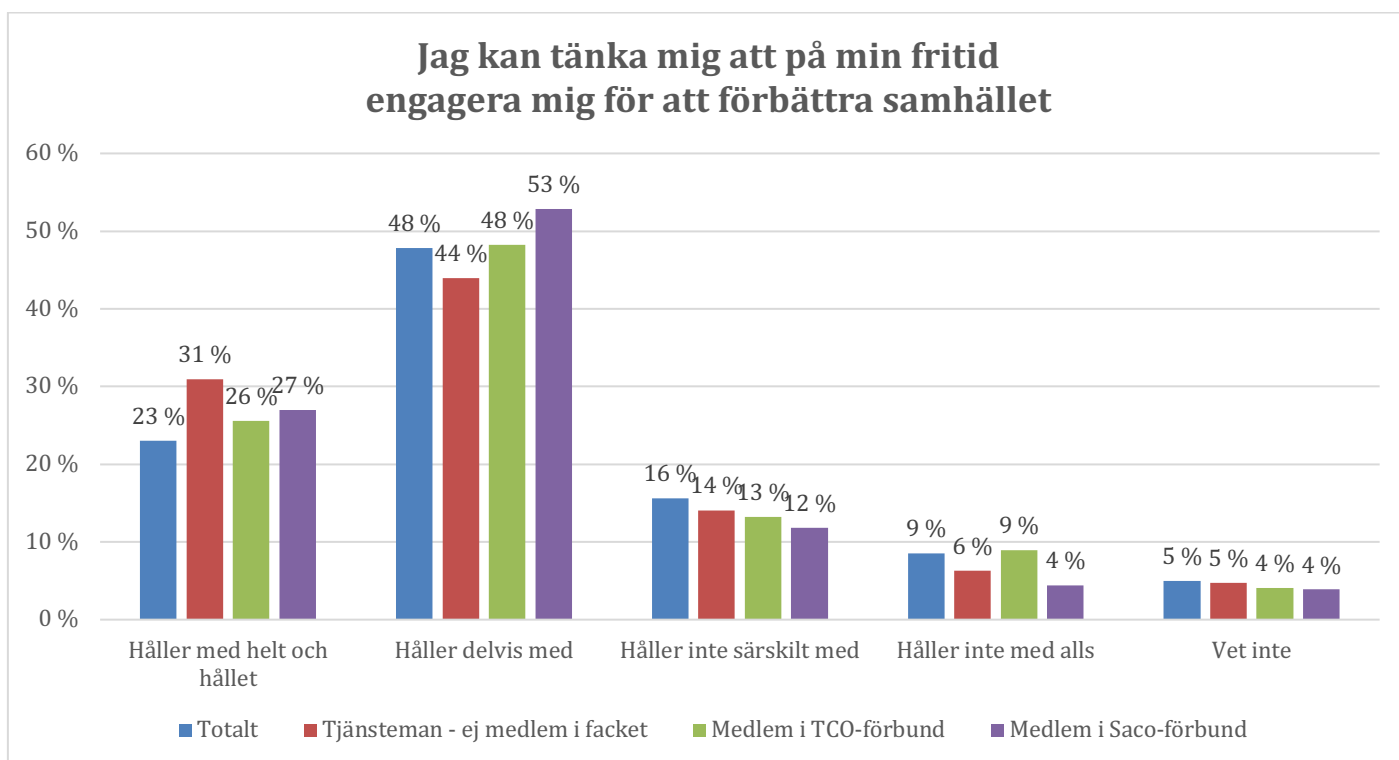
Jag är aktiv i, eller kan tänka mig att bli aktiv i, en förening

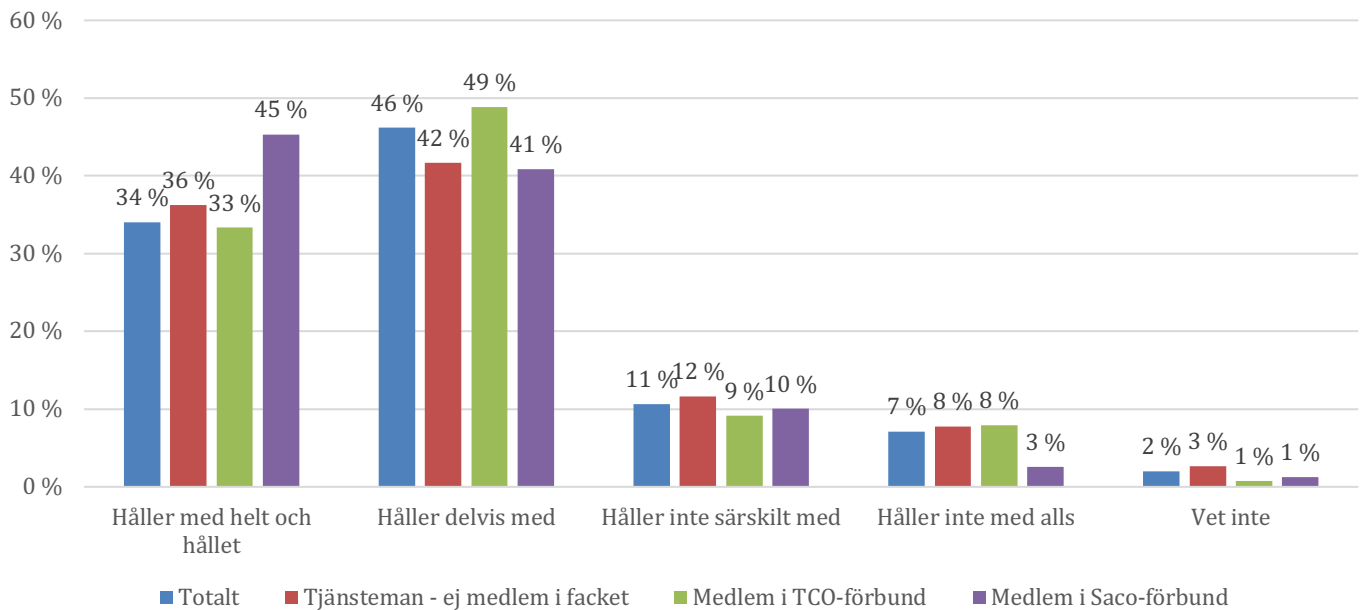
Jag har gjort, eller kan tänka mig att göra, förändringar i min livsstil för att minska min påverkan på klimatet

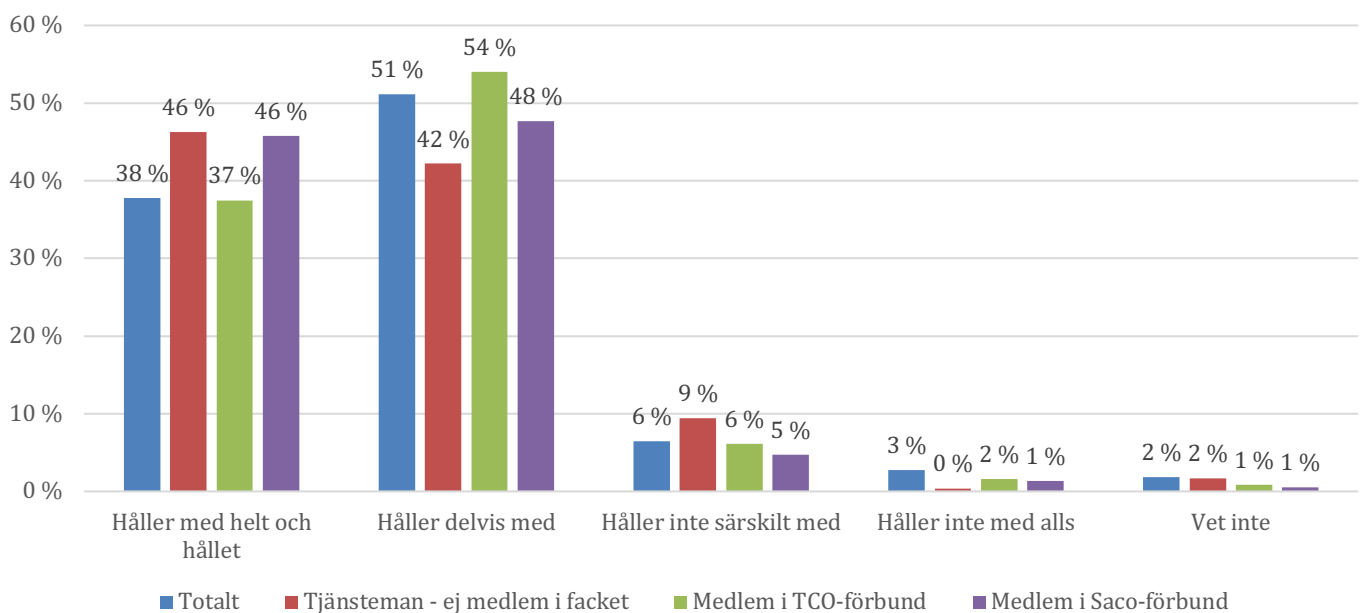
Tjänstemäns syn på samhället

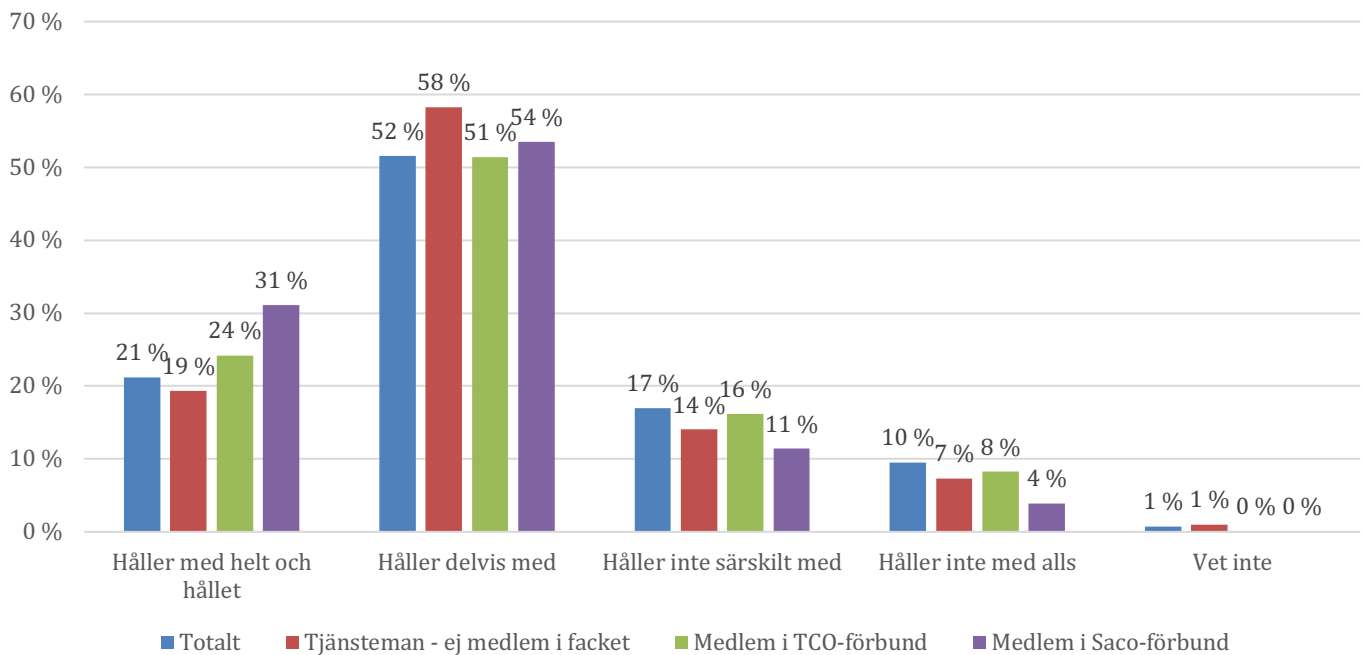
Jag har gjort, eller kan tänka mig att göra, förändringar i min livsstil för att minska min påverkan på klimatet

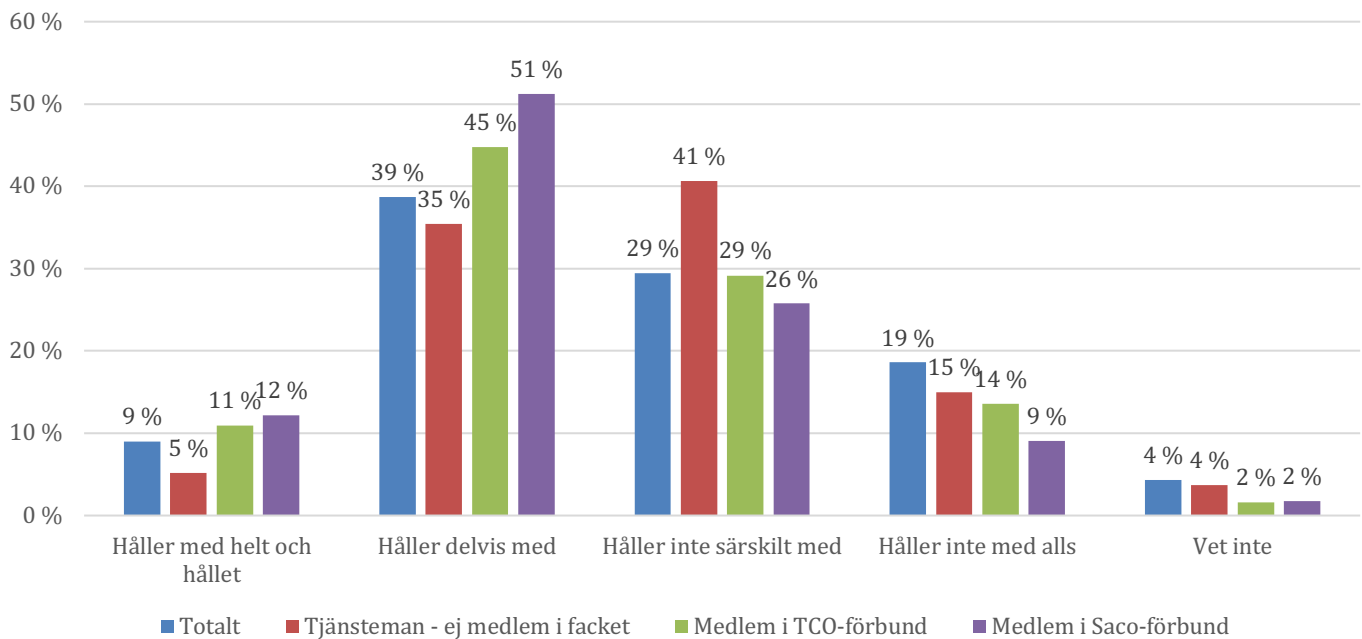
Jag upplever att människor har respekt för det jag gör och det jag kan

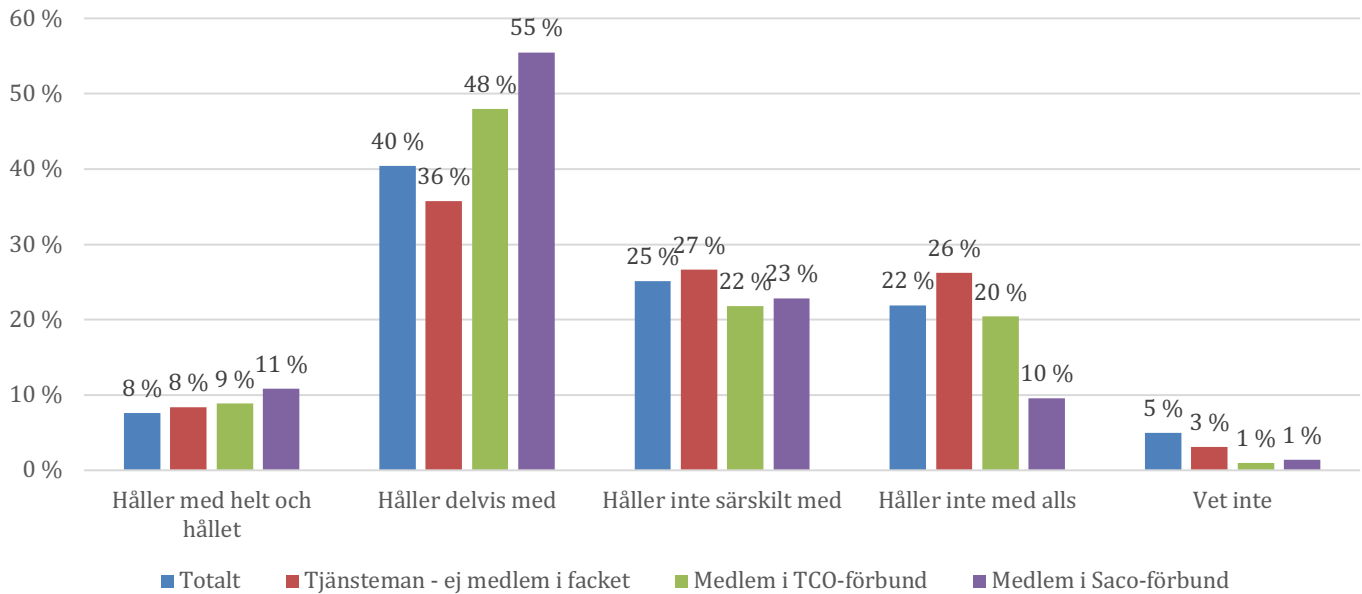
Enligt min mening går det att lita på människor i allmänhet

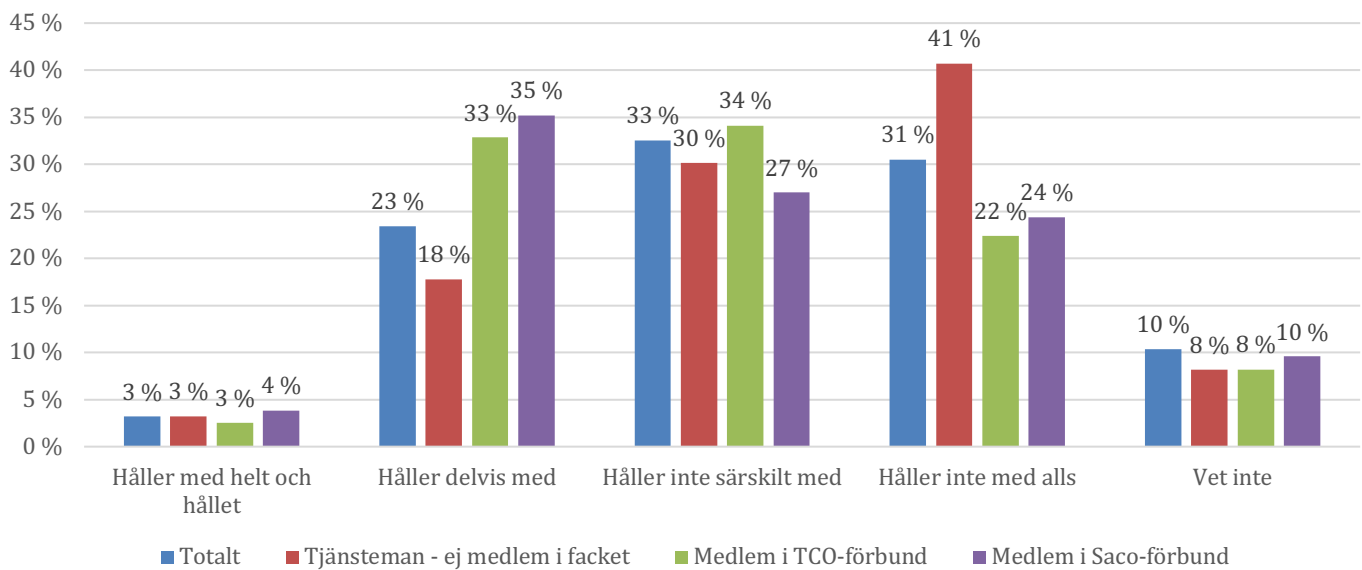
Jag känner mig delaktig i samhällets utveckling

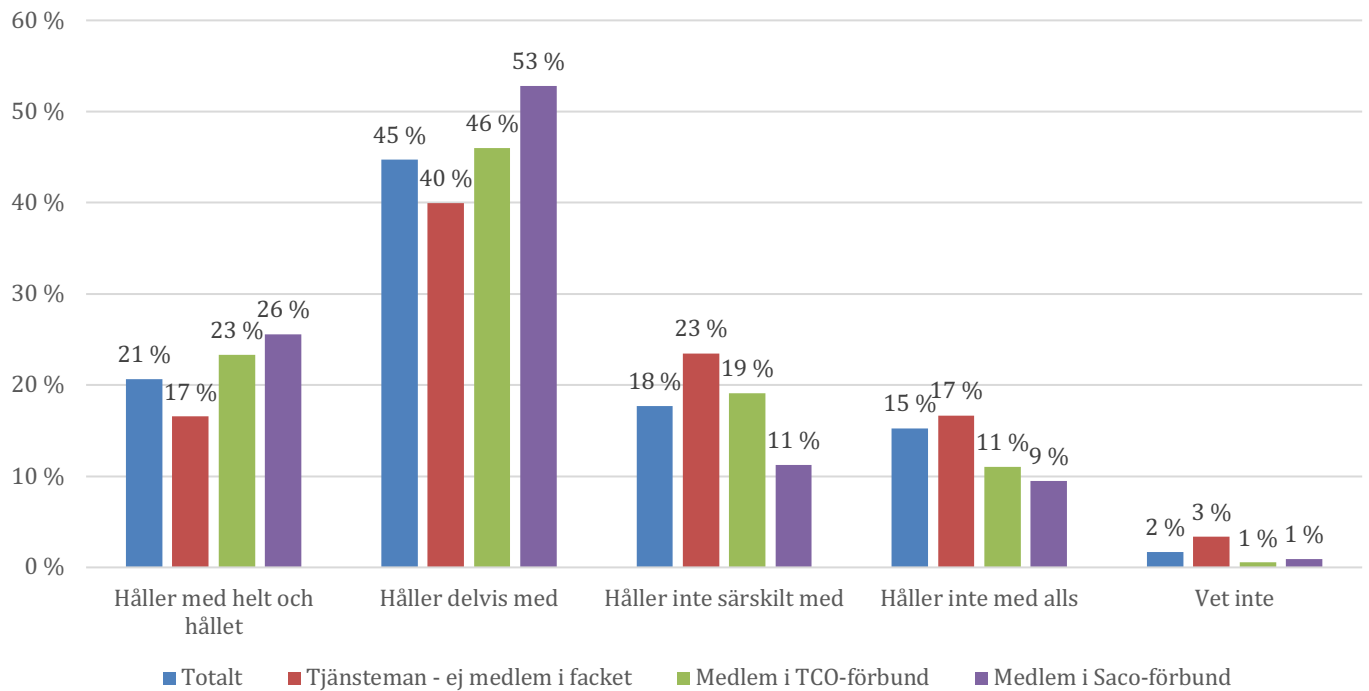
Sveriges demokrati fungerar på ett sätt som gör att folkets vilja styr

Jag upplever att jag blir lyssnad på av dem som har makten i vårt samhälle

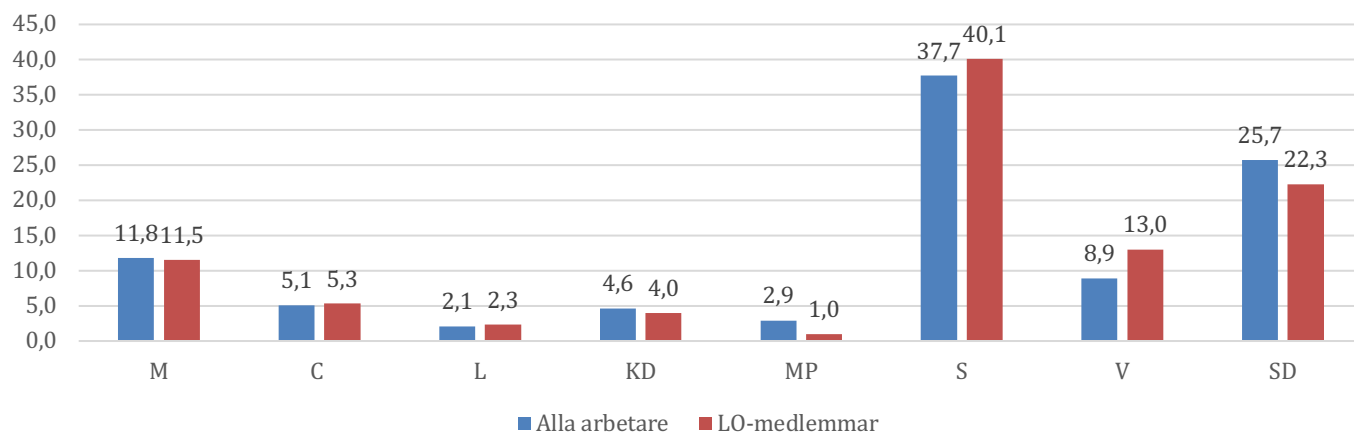

Jag litar på att jag får den hjälp jag behöver av samhället om jag exempelvis drabbas av sjukdom eller arbetslöshet

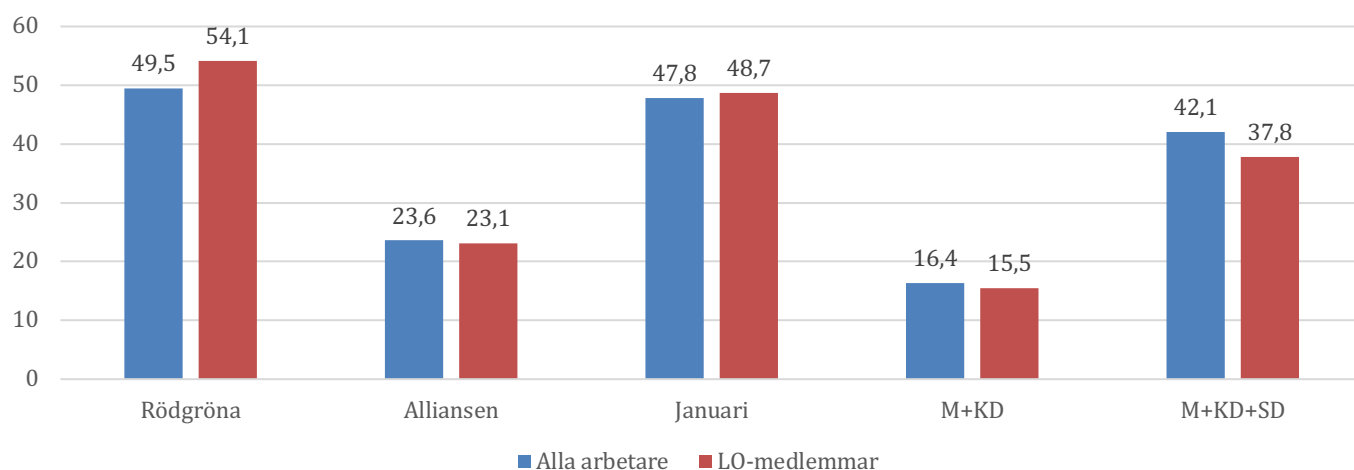

Partisympatier arbetare

Partisympatier arbetare (procent)
SCB:s partisympatiundersökning november 2020

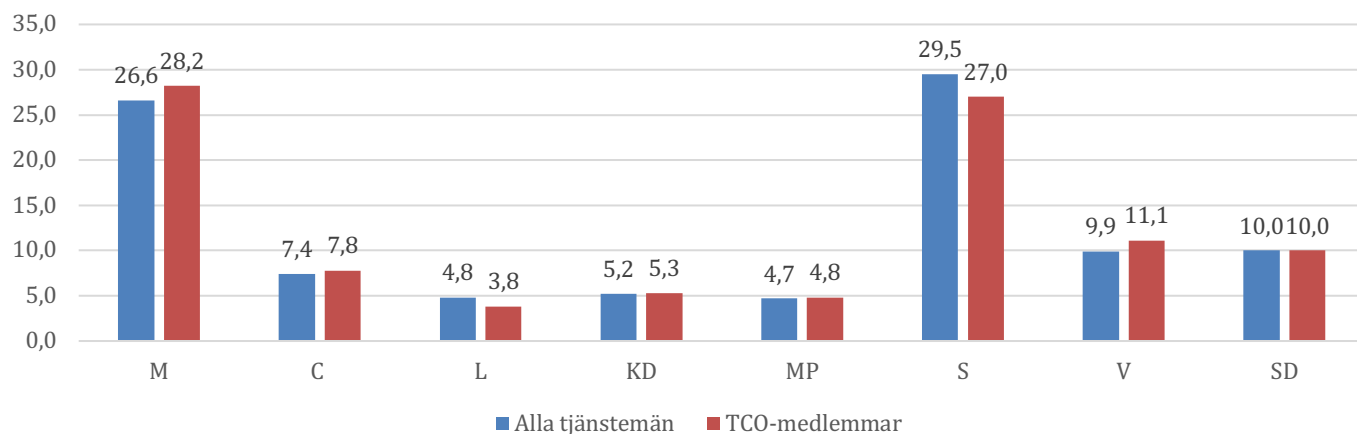

Blocksympatier arbetare (procent)
SCB:s partisympatiundersökning november 2020

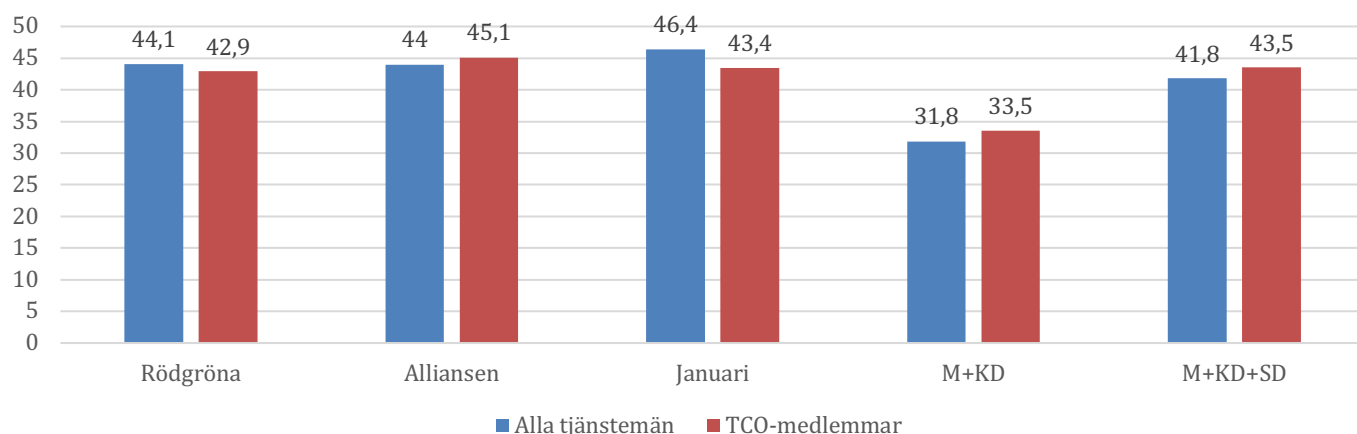

Partisympatier tjänstemän

Partisympatier tjänstemän (procent)
SCB:s partisymptiundersökning november 2020

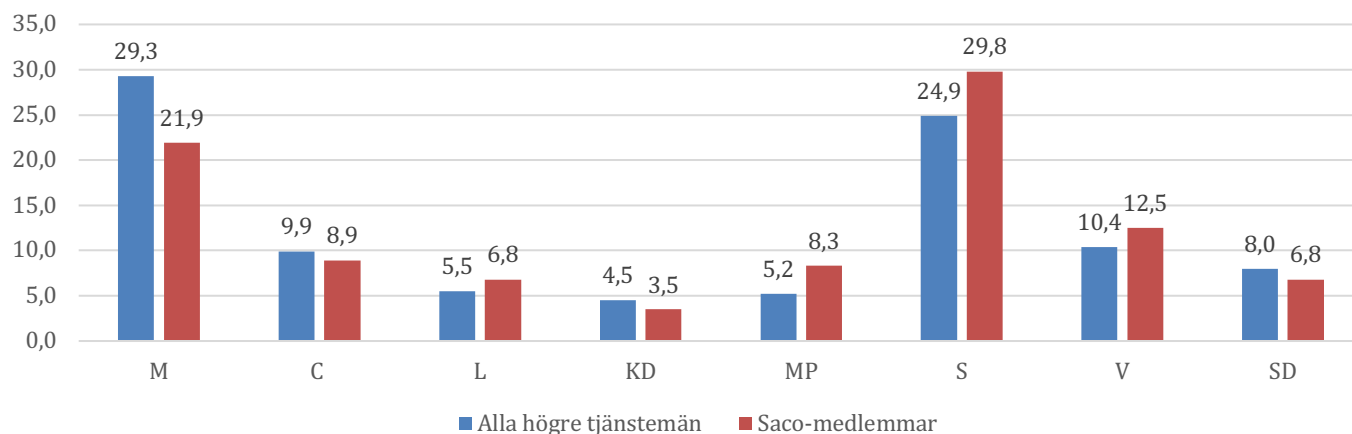

Blocksympatier tjänstemän (procent)
SCB:s partisymptiundersökning november 2020

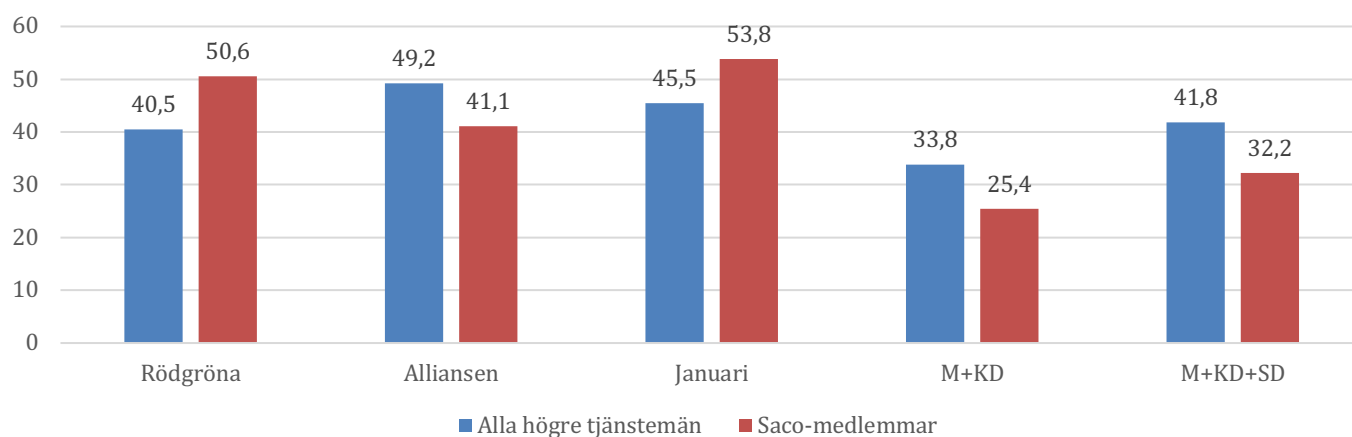

Partisympatier högre tjänstemän

Partisympatier högre tjänstemän (procent)
SCB:s partisymptiundersökning november 2020

Blocksympatier högre tjänstemän (procent)
SCB:s partisymptiundersökning november 2020

arenaidé